Vzgoja

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

junij 2021
Letnik XXIII/2 ▪ številka 90
cena 5,80 eur

V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo

stran 21

Naš pogovor: dr. Simona Kustec

stran 41

Življenje slepih in slabovidnih otrok

stran 34

Od čačke do lepopisa

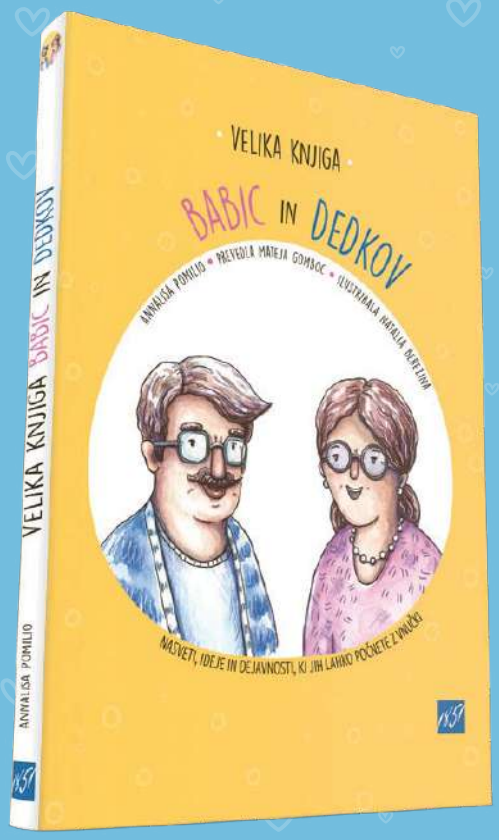

www.mohorjeva.org

ANNALISA POMILIO

VELIKA KNJIGA BABIC IN DEDKOV

Priročnik za vse stare starše in tiste, ki boste to šele postali. Obogaten z interaktivnimi deli, kamor dopišemo svoje izkušnje in nalepimo lastne fotografije, postane naš individualizirani dnevnik neprecenljive življenjske izkušnje, ki bo duhovno bogata, hkrati pa tudi zelo zabavna. S subtilno merico humorja in človeškosti je *Velika knjiga babic in dedkov* nepogrešljiv sopotnik ob novi, vznemirljivi vlogi starih staršev.

Prevod: Mateja Gomboc
Ilustrirala: Natalia Berezina

165 mm x 235 mm • 228 strani • 23,50 €

1851

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

3. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države

ODGOVORNO OHRANJAJMO SLOVENSKO IDENTITETO

sobota, 20. november 2021, OŠ heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu / splet

Na konferenci bodo sodelovali tudi predavatelji iz Slovenije in tujine.

Vabimo vas tako k udeležbi kot sodelovanju z izvirnim strokovnim prispevkom, ki je lahko teoretične narave ali pa primer iz prakse. Prispevek boste predstavili v eni od skupin, objavljen pa bo tudi v e-zborniku.

Rok prijave prispevka (aktivna udeležba): do 5. 7. 2021
Rok prijave za udeležbo: do 8. 11. 2021

Informacije, razpis in prijavnica:
DKPS, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana, 01/43-83-983
dkps.seminarji@gmail.com
www.dkps.si/izobrazevanje

VZGOJA 90
Revija za učitelje, vzgojitelje in starše
junij 2021, leto XXIII/2

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije
mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Belin

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2021 je 5,80 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Prispevkov ne honoriramo. Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite. Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS in Ministrstvo za kulturo.

Poštenost

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Pošteno delo in pošteno plačilo, marljivo učenje in poštena ocena, poštena tekma in pošten rezultat, pošteno življenje in večno življenje. Beseda poštenost označuje sorazmerje med trudom in izdelkom, med prizadevanjem in rezultatom, med naporom in sadom.

Beseda pošten je bila v srcu slovenske kulture. Je sinonim za 'pravega' človeka. Na vasi so rekli: »Ta človek je bil pravi poštenjakar.« To je pomenilo, da so se nanj vedno lahko zanesli. Vanj in v njegova dejanja niso dvomili. To ni pomenilo, da se kdaj ni zmotil, da ni delal napak. Toda vedelo se je, da je v svoji temeljni naravnanosti pošten človek. Pošten delavec zasluži pošteno plačilo. Če pa nekdo ne dela dovolj ali dela površno, ne zasluži enakega plačila. Pošteno plačilo velja za pošteno delo. Manipulacije pri urah, prikazovanje navideznih rezultatov, prikrivanje napak, nedokončano delo, uporaba nepravih materialov … je znak nepoštenosti. Poštenost velja za obe strani: za delavca in delodajalca, za učenca in učitelja, za otroke in starše. Poštenost uravnava skušnjavo, ki jo dajejo moč, samovolja, neurejenost, egoizem. V svetu, kjer ni poštenosti, počasi prevlada materialno nad duhovnim. Poštenost je namreč duhovna kategorija.

Poštenega ravnanja se učimo v družini, če imamo ob sebi poštene starše, in v šoli, če imamo ob sebi poštene učitelje. Kaj pa, če nimamo poštenih staršev in poštenih učiteljev? Takrat otrok vidi, da je manipulacija normalna, zato se nauči manipulativnega, nepoštenega vedenja. Starši in učitelji imajo torej pomembno nalogo, da otroke naučijo poštenosti.

Poštenost je stvar prave presoje, da znamo situacije dobro oceniti. Potreben pa je tudi notranji občutek – da čutimo, kaj je prav. V Svetem pismu, že v Stari zavezi, piše, da Bog daje človeku v srce zapisan zakon. V človeku so nastavki, da lahko ravna pošteno. Zato se otroci spontano odzivajo na to, kaj je prav in kaj narobe. Duša, ki je povezana z božjim, lahko ravna v skladu z božjimi zakoni. Notranji čut narekuje, kaj je prav. V življenju srečamo ljudi, ki so res pošteni. Imajo notranji čut, s katerim urejajo življenje. To je moč duha. Kjer ni poštenosti, ni več zaupanja, ni več ravnovesja, to pa vodi v propad družbe.

Pošteni vladarji niso služili sebi in svojemu prav, ampak so čutili poslanstvo, da pravično urejajo skupnost. Življenje naj bo urejeno tako, da je dobro za skupnost, za vse posameznike, ne samo za danes, ampak tudi za jutri, za naslednje generacije. Pošten vladar je dal zgled državljanom, bil je avtoriteta, ki so jo ljudje cenili. Vladarjeva nepoštenost je bila veliko pohujšanje, ki je rodilo upor in tudi odstranitev vladarja.

Kako lepo bi bilo na svetu, če bi bili vsi ljudje pošteni. Kdor je pošten do sebe in do drugih, ne potrebuje nobenega razsodnika, ker mu vest narekuje pravo ravnanje. Če jo posluša, ravna po vesti. Sveti mu luč resnice, zato dela prav. Ni se mu treba pretvarjati, ni mu treba delati vtisa, ni ga strah, da bi kdo kaj napačnega odkril in si kaj slabega mislil o njem, saj dela prav. In to ve, zato ga ni strah. Taki ljudje so resnično samozavestni. Ne nastopači, ki dajejo vtis, za hrbtom pa ravnajo drugače. Pretvarjanje je del nepoštenega življenja. Strah nas je, da ne bi bili kaznovani. Delamo se, da živimo pošteno, dejansko pa ni tako. Zato se pretvarjamo. Smo dvolični. Za vtis poštenosti pričakujemo nagrado: denar, nežnost, napredovanje, dober vtis, dobro mnenje …

Notranje svoboden človek je lahko pošten. Tak človek se ne boji nikogar; ne Boga in ne človeka, ker ve, da je to, kar dela in kar živi, prav pred Bogom in pred ljudmi. To je lep občutek svobodnih ljudi. Ti se ne bojijo nobenega sistema, ker vedo, da vsaka nepoštena stvar nima dolgega roka trajanja. Kdor ima notranji kriterij poštenosti, se lahko osebnostno razvija in raste.

Šolanje na daljavo

… Spremembe so vidne že sedaj, saj je bilo zaradi izrednih razmer potrebnih kar nekaj prilagoditev v načinu izvedbe pouka, pri navezovanju socialnih stikov, druženju, inovativnih pristopih k poučevanju, vlogi družine, vlogi tehnologije ipd. …

Poslanstvo vzgojitelja v času epidemije

… Poslanstvo vzgojitelja je vzgoja in izobraževanje. Toda vrtci so bili v času jesenskega vala epidemije odprti le za nujno varstvo. Večina otrok iz naše skupine je ostala doma. Prišli so novi izzivi, najti je bilo treba inovativne rešitve. …

Avtoriteta učitelja v očeh starša (tretji del)

… Sodelovanje med šolo in domom, učitelji in starši je za uspešen vzgojno-izobraževalni proces seveda nujno in ga velja spodbujati, je pa dobro biti pozoren na to, da pri tem sodelovanju vsak ohrani svojo vlogo, v primeru 'delegiranja' nalog pa naj bo to zavestno in dogovorjeno. …

Demenca

… Demenca je sindrom, skupek simptomov, ki opisuje vsako stanje, za katerega je značilno nenormalno ter izrazitejše zmanjšanje in spreminjanje kognitivnih funkcij osebe. V Sloveniji je približno 33.000 oseb z demenco, najpogosteje se pojavi po 65. letu starosti. …

Spoznavanje dediščine kraja

… Z izbiro teme, *Voda – od mita do arhitekture*, se je *Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije* pridružil skupni evropski temi, ki je bila v letu 2017 posvečena naravi. Namen DEKD na naši šoli je bil, da bi spodbudili zanimanje za varstvo kulturne in naravne dediščine našega kraja. …

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec:* **Poštenost**

V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo

5 *Andrej Flogie:* **Šolanje na daljavo**

8 *Roman Globokar:* **Integriteta pri raziskovanju v času koronavirusa**

11 *Matej Purger:* **Od informacije do interpretacije**

13 *Brigita Hočevar:* **Poslanstvo vzgojitelja v času epidemije**

15 *Sara Pahor, Nana Hočevar:* **Ali smo res 'rekorderji' v izobraževanju na daljavo?**

17 *Anton Meden:* **Pouk na daljavo in starši**

19 *Neža Miklič:* **Pazi, kaj si želiš …**

Naš pogovor

25 *Silvo Šinkovec:* **dr. Simona Kustec: Po poti znanja in srca**

Biti vzgojitelj

24 *Ivo Branimir Piry:* **Anton Tomaž Linhart (1756–1795)**

26 *Branko Koderman:* **Domoljubje je duša in srce naroda**

Vzgojni načrt

28 *Vesna Jarh:* **Vzgoja v vrtcu**

Starši

31 *Anton Meden:* **Avtoriteta učitelja v očeh starša (tretji del)**

33 *Tamara Cer:* **Razvoj čustev**

34 *Karmen Kranjec Klopčič:* **Od čačke do lepopisa**

37 *Petra Boh:* **Demenca**

Področja vzgoje

39 *Milček Komelj:* **V lebdečo razpršenost urejen kozmos**

40 *Liza Novak:* **Kam gre čas**

41 *Petra Žnidar:* **Življenje slepih in slabovidnih otrok**

43 *Samantha Orgolič:* **Študentsko delo**

Duhovni izziv

45 *Damjana Pipan:* **Camino Ignaciano**

Izkušnje

47 *Tilka Jakob:* **Spoznavanje dediščine kraja**

49 *Klemen Hameršak:* **Pedagoška praksa v Celovcu**

51 **Bralni namig**

53 **Iz življenja DKPS**

56 **Napovedni koledar**

57 **Nova spoznanja**

57 **Summary**

Šolanje na daljavo

Andrej Flogie, doc. dr., je direktor *Zavoda Antona Martina Slomška*, predstojnik oddelka za tehniko na *Fakulteti za naravoslovje in matematiko* v Mariboru ter svetovalec za področje digitalizacije izobraževanja v kabinetu *Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport*. Je vodja več raziskovalnih projektov, med katerimi je tudi *Inovativna pedagogika*.

Izkušnje učencev, dijakov, staršev, učiteljev in drugih strokovnjakov s področja psihologije, pedagogike in didaktike kažejo, da je vpliv epidemije (SARS-CoV-2) na izobraževalni sistem in vse njegove deležnike izrazitejši, kot smo sprva pričakovali. Spremembe so vidne že sedaj, saj je bilo zaradi izrednih razmer potrebnih kar nekaj prilagoditev v načinu izvedbe pouka, pri navezovanju socialnih stikov, druženju, inovativnih pristopih k poučevanju, vlogi družine, vlogi tehnologije ipd. V zadnjem obdobju na področju izobraževanja tako nismo priča le reševanju trenutne situacije, temveč smo na vlaku transformacije izobraževanja, ki se odvija v različnih segmentih in bo vplivala na družbo prihodnosti.

Spremenjeno učno okolje, nove generacije mladostnikov ter izrazit vpliv digitalizacije tlakujejo pot sodobni družbi na vseh področjih. Izobraževalni sistem vsake države predstavlja temelj njenega napredka in njene prihodnosti. Spremembe običajno zelo počasi prihajajo v šole, saj je šolski sistem eden izmed večjih v vsaki družbi, zato ga je nemogoče spremeniti čez noč. Tesna povezanost izobraževalnega sistema z zgodovino in razvojem posamezne družbe predstavlja enega izmed ključnih razlogov za njeno uspešnost. Skupna značilnost uspešnih izobraževalnih sistemov je tudi ravnovesje med tradicijo ter sposobnostjo fleksibilnega prilagajanja aktualnim družbenim trendom. Večina strokovnjakov s področja izobraževanja se danes strinja, da je uvajanje sprememb v izobraževanje nujno, če naj bo šola tista, ki bo pomagala reševati izzive 21. stoletja. Znanja, ki so bila temelj osebnega in družbenega napredka v 19. in 20. stoletju, ne zadostujejo več in videti je, da naj bi bile kompetence, ki omogočajo vseživljenjsko izobraževanje in prilagajanje na hitro spreminjajoče se okoliščine, odgovor na konkurenčni boj posameznika in z njim tudi družbe v globalnem svetu. Ken Robinson pravi: »Smo najštevilčnejše človeško prebivalstvo, ki je kdaj naseljevalo Zemljo, in številke naglo rastejo. Digitalne tehnologije preoblikujejo naše delo, igro, mišljenje, čutenje in medsebojne odnose. In ta revolucija se je šele začela. Stari izobraževalni sistemi niso bili načrtovani s tem svetom v umu. Če jih bomo izboljševali z dviganjem konvencionalnih standardov, se ne bomo mogli spopasti z izzivi, ki so pred nami« (Robinson in Aronica, 2015). Razvijanje, preizkušanje ter implementacija sodobnih didaktičnih konceptov in modelov so tako že nekaj časa stalnica šolskega prostora v Evropi in Sloveniji, kar se je v času epidemije izkazalo kot prava pot. Po drugi strani pa tudi spremenjene družbene, tehnološke in gospodarske okoliščine zahtevajo spremembe v izobraževanju, kjer tehnologija postaja eden izmed vedno bolj samoumevnih dejavnikov poučevanja in učenja. Če večina učiteljev nima večjih težav pri uporabi tehnologije, ko se pripravljajo na pouk, pa so razmere drugačne, kadar uporabljamo tehnologijo v podporo procesu poučevanja in učenja. Ustvarjanje učnih priložnosti, v katerih bodo učenci lahko pridobivali nova znanja in razvijali svoje kompetence, od večine učiteljev zahteva drugačen način razmišljanja in načrtovanja pouka (Flogie in Aberšek, 2019). Slovensko šolstvo je na poti digitalnega opismenjevanja in razvijanja digitalnih kompetenc že od konca prejšnjega stoletja, vendar so bili ti premiki počasni, najprej omejeni na posamezne učitelje, nato šole, kjer so nekateri ravnatelji to vključili v svojo vizijo, in v zadnjem desetletju na šole, ki so vključene v različne projekte. MIZŠ je prepoznalo potrebo po digitalizaciji šole in predvsem po usposabljanju učiteljev in jo podprlo z različnimi projekti, kot so npr.

Foto: Matej Hozjan

Foto: Marko Hrovat

projekt RO že leta 1994, projekt e-šolstvo 2008–2013, Inovativna pedagogika v luči kompetenc 21. stoletja (2013–2015), Inovativna učna okolja, podprta z IKT (2017–2022). Res pa je, da ta val nikoli ni zajel vseh šol oziroma vseh učiteljev.

Pomembni dejavniki izvedbe pouka na daljavo

Epidemija in njene posledice so velik izziv tudi za šolski sistem v Sloveniji. V primerjavi z drugimi državami se je večina slovenskih šol zelo dobro odzvala že v prvem valu epidemije, spomladi 2020, podatki za drugi val pa so še nekoliko boljši. Le peščica šol je potrebovala prvi teden priprav za prehod na delo na daljavo, medtem ko je večina šol takoj prešla na izvedbo takšnega pouka. Sam proces pouka tako ni bil prekinjen in je le »migriral« iz učilnice v oblak (na daljavo). Za uspešno izvedbo pouka na daljavo je bilo potrebnih več dejavnikov, med katerimi bi izpostavil naslednje:

- usmeritev s strani MIZŠ in ZRSŠ glede modelov in priporočil,
- ustrezen dostop šol in posameznikov do interneta,
- ustrezna opremljenost posameznika (učenca in učitelja) s tehnologijo,
- dostopne storitve, ki podpirajo in omogočajo izvedbo pouka na daljavo (e-računi, spletne učilnice, videokonferenčni sistemi ...),
- pripravljenost in usposobljenost učencev, dijakov in staršev za takšne oblike pouka (brez staršev pouka na daljavo vsaj za prvo triado nikakor ne bi bilo moč organizirati in izvesti),
- ne nazadnje, a lahko bi rekel, da najpomembnejše: tehnična in didaktična usposobljenost učiteljev za takšno izvedbo pouka.

Na vseh teh področjih so na različnih šolah in pri različnih učencih obstajali določeni primanjkljaji. Ti primanjkljaji so se v večini primerov reševali v sodelovanju med vsemi deležniki (učenci, starši, učitelji, šolami, ministrstvom in ostalimi javnimi institucijami, nevladnimi organizacijami …). Tako je bila učencem, ki nimajo dostopa do interneta, zagotovljena dostopnost in uporaba mobilnih modemov, izposoja računalnikov v šoli in pri nekaterih nevladnih organizacijah, nakup nekaterih licenc, ki podpirajo izvedbo pouka na daljavo za vse učence in učitelje ipd. Na Škofijski gimnaziji Antona Martina Slomška ter na Osnovni šoli Montessori težav s tehnologijo, usposobljenostjo pedagoškega kadra, sodelovanjem s starši ipd. skorajda nismo zaznavali. Je pa res, da smo na vseh teh področjih (izobraževanje učiteljev, uvajanje inovativnih metod poučevanja, delo s starši, vzgojni vidiki izobraževanja …) intenzivno delali zadnjih 10 let in bili ves čas vpeti v različne razvojne in raziskovalne projekte na slovenskem in mednarodnem področju. Vse to delo se nam je v tem času obrestovalo, tako da smo lahko preko projekta Inovativna pedagogika (https://www.inovativna-sola.si/) svoje izkušnje in znanje delili z drugimi šolami ter jim na ta način pomagali. Pričeli smo ustvarjati veliko učečo se skupnost, katere rezultate je možno videti tudi na FB-profilu Inovativna šola. Zavedamo se, da se v strokovnih učečih se skupnostih (učiteljev) človeški kapital učitelja namensko povezuje z drugimi, pri čemer je moč spodbujanja učenja in inovacij znotraj skupnosti odvisna od njene odprtosti.

Na mnogih šolah so usposabljanje učiteljev za izvedbo pouka na daljavo na bolj ali manj formalen način izvedli sami, z medsebojno pomočjo učiteljev, okrepile so se učeče se skupnosti znotraj različnih projektov, kjer so na daljavo hitro in učinkovito izvajali kratka usposabljanja v obliki spletnih seminarjev, nastale pa so tudi nove, čisto neformalne povezave učiteljev na družabnih omrežjih. V pripravah na novo šolsko leto so se odzvale tudi ustrezne institucije (ZRSŠ, Arnes ipd.) in organizirale tako tehnična kot didaktična usposabljanja za učitelje.

Medtem ko je za majhne skupnosti značilno, da rešujejo konkretne probleme in izzive, s katerimi se učitelji vsakodnevno srečujejo, ponujajo večje, bolj odprte skupnosti več možnosti za sodelovanje različnih strokovnjakov in srečevanje mnogih idej. Če je pri manjših, bolj povezanih učečih se skupnostih večja možnost, da udeleženci ostajajo znotraj svojega mehurčka, pa lahko pri večjih nastopi problem pomanjkanja zaupanja in osredotočenosti na bistvene probleme (Berg, 2019). Prepričan sem, da je dolgoročno za vsak izobraževalni sistem pomembno ustvarjanje tako učečih se skupnosti kot tudi vzpostavljanje inovativnih učnih okolij; ustvarjanje takšnih inovativnih učnih okolij, ki bodo spodbujala učitelje h kolektivnemu reševanju problemov tam, kjer nastanejo. Vsako uvajanje sprememb bi bilo smiselno evalvirati z vidika zmožnosti, da generira nove avtentične inovacije v šolah (Sidorkin, 2017), in to ne le med učitelji, ampak je v proces inoviranja nujno vključiti tudi učence, ki so s sodelovanjem v inovacijskih timih pridobili pomembne izkušnje. Takšen razmislek je skladen tudi s poročilom Innovative Learning Environment, ki inovativno učno okolje opredeljuje kot kontekst,

znotraj katerega se odvija učenje; holistični koncept, ki vključuje tako aktivnosti kot učne dosežke in učenje širi izven prostora šole in časa pouka (OECD, 2013: 22).

Prvi odzivi na izvedbo pouka na daljavo

V celotnem naboru izzivov pouka na daljavo je vsekakor treba izpostaviti učence/dijake in učitelje. Iz dostopnih podatkov naše šole ter iz nekaterih raziskav v času epidemije (Zavod RS za šolstvo, Zveza aktivov svetov staršev, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, projekt Inovativna učna okolja, podprta z IKT …) je razbrati, da je takšen način dela za velik del učencev kratkoročno predstavljal celo boljšo izkušnjo kot klasičen način pouka. Srednjeročno in dolgoročno pa se je ta delež zmanjšal; delo na daljavo je bilo sprejemljivo in uspešno le za učence, ki so imeli doma pozitivno in spodbudno učno okolje (dobri družinski odnosi, ustrezna socialna varnost staršev, urejen prostor za učenje …).
Stiske otrok, ki prihajajo iz manj spodbudnega okolja, otrok, ki imajo različne primanjkljaje, so se v veliki meri še povečale. Nekateri otroci (običajno tisti, ki se v razredu ne želijo izpostaviti, čeprav imajo veliko talentov in sposobnosti) so pri izvedbi pouka na daljavo 'vzcveteli' in so bili učitelji več kot presenečeni nad njimi, spet druge smo 'izgubili', ker so preživeli dneve in noči ob računalniških igricah in na družabnih omrežjih. Stike z njimi smo iskali na najrazličnejše načine (tudi telefonsko, preko njihovih staršev, sošolcev ipd.). Otroci s stabilnim učnim okoljem iz družin, v katerih prevladujejo pozitivne vrednote (med katerimi so tudi znanje, medsebojni odnosi v družini ipd.), so tako tudi srednjeročno ohranili pozitivno izkušnjo pouka na daljavo, medtem ko so se pri ostalih stiske iz dneva v dan povečevale.
Učitelji tako niso bili le pred izzivom prenosa učnega procesa v virtualno okolje, ampak so imeli zahtevno vzgojno-izobraževalno vlogo usmerjanja in aktiviranja učencev v celotnem spektru motiviranosti. Pri tem ne smemo pozabiti, da so učitelji tudi starši in partnerji s številnimi socialnimi povezavami in obveznostmi, ki so jih morali opravljati hkrati z izvajanjem pouka na daljavo oz. po njem. Veliko učiteljev se je v tem času še dodatno strokovno usposabljalo na področju didaktične rabe tehnologije, kar pomeni, da so morali nenehno usklajevati in 'žonglirati' med pripravami, delom na daljavo, samoizobraževanjem ter najnujnejšimi gospodinjskimi opravki.
Ob izkušnji pouka na daljavo smo bili učitelji prisiljeni ponovno razmisliti tako o vsebinah, ki jih poučujemo, kot tudi o metodah in oblikah dela, ki jih pri tem uporabljamo. Še nikoli do sedaj se ni tako jasno izpostavila potreba po tem, da razmislimo, kaj je minimalni standard, kaj je nujno, da učenci obvladajo, da bodo na teh temeljih lahko uspešno gradili svoje znanje. Kaj – če kaj – lahko izpustimo, preletimo? Katere vsebine so tako pomembne, da jih je nujno tudi oceniti, ne le utrjevati in preveriti? Zakaj sploh ocenjevati – razen zaradi pravilnika? Gre tudi drugače? Montessori pedagogika se je v tem primeru izkazala kot eden izmed naprednejših in inovativnejših modelov, saj je sam proces pouka in pogled na razvoj otroka skozi oči ustanoviteljice Marije Montessori grajen na drugačni filozofiji kot klasična šola.

Razmislek za naprej

Duha, ki je ušel iz steklenice, ne bo tako enostavno spraviti nazaj, potreben je temeljit premislek na ravni družbe, šolskega sistema in na ravni učitelja posameznika. Celo šolsko leto (dve) smo poučevali drugače, tudi improvizirali. Sedaj je čas, da naredimo refleksijo: katere spremembe so dale dobre rezultate in kje je smiselno ohraniti stare pristope? Ne smemo si dovoliti, da bomo vse učne priložnosti, ki smo jih za učence oblikovali v okviru pouka na daljavo, sedaj pospravili v predale in nadaljevali, kjer smo marca pred enim letom nehali. Danes imamo dovolj znanja in izkušenj, pa tudi poguma, da se lotimo uvajanja problemskega pouka, sodelovalnega dela, da uvedemo prenos težišča učnega procesa od ocen k učenju in učencu. Naučili smo se, da je jasna in pravočasna povratna informacija tista, ki učencu omogoča napredek in spodbuja njegovo radovednost. Bolj pogosto smo si upali uporabiti in oceniti tudi alternativne izdelke, avtentične naloge, ne le pisnih in ustnih odgovorov ter plakatov. Iz te izkušnje lahko slovensko šolo iz šole ocenjevanja skupaj spremenimo v šolo znanja. Izredne razmere so veliko učiteljev vzpodbudile k sodelovanju, povezovanju in pomoči drug drugemu, diskutirali smo o pedagoških konceptih, poučevanju in učenju … Pomembno je, da to strokovno učečo se skupnost ohranimo in razvijamo, saj le nenehno učeči se učitelj lahko v polnosti uresniči svoje poslanstvo.
Z veliko oklevanja smo gradili most zaupanja in se sprijaznili s tem, da učenci včasih niso oddali svojega izvirnega dela. Toda to ne sme biti vzrok, da bi jih ožigosali kot goljufe, ki potrebujejo strog učiteljski nadzor, ampak naloga, ki nas čaka na vzgojnem področju. Zaupanje, spoštovanje temeljnih vrednot in graditev odnosov med učenci in učitelji so temelj, brez katerega gotovo ni možnega prehoda v družbo prihodnosti.
Katera spoznanja nam torej prinaša izkušnja covida-19? Med drugim prav gotovo tudi to, da družbene spremembe in življenje v povezanem, hitro spreminjajočem se svetu postavljajo posameznika in družbo pred mnoge izzive, ki jih ne moremo rešiti le z uporabo ustaljenih vzorcev niti le z uporabo tehnologije. Na področju izobraževanja in izvedbe pouka na daljavo to pomeni premik od ustaljenih vzorcev transmisije znanja k inoviranju lastne prakse in uvajanju inovativnih oblik poučevanja in učenja, ki učencem omogočajo razvijanje kritičnega mišljenja, kreativnosti in ustvarjalnosti ob spoštovanju temeljnih človekovih vrednot, še posebej zavedanja o pomenu sobivanja v skupnosti.

Literatura

- Berg, Ellen; Baas, Marjon; Admiraal, Wilfried (2019): *The connective teacher: Network learning for a sustainable profession.* Dostopno na spletni strani: https://www.researchgate.net/publication/333245173_The_connective_teacher_Network_learning_for_a_sustainable_profession.
- Flogie, Andrej; Aberšek, Boris (2019): *The impact of innovative ICT education and AI on the pedagogical paradigm.* Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- OECD (2013). *Innovative Learning Environments, Educational Research and Innovation.* Paris: OECD Publishing.
- Robinson, Ken; Aronica, Lou (2015): *Creative Schools: Revolutionizing Education from the Ground Up.* London: Viking Penguin.
- Sidorkin, Alexander M. (2017): Human Capital and Innovations in Education. V: Alexander M. Sidorkin; Mark K. Warford: *Reforms and Innovation in Education: Imlications for the Quality of Muman Capital* (str. 127–139). Springer International Publishing.

Integriteta pri raziskovanju v času koronavirusa

Kako je koronavirus spremenil življenje dijakov, študentov in učiteljev?

Roman Globokar, izr. prof. dr., predstojnik katedre za moralno teologijo na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani*, raziskovalec v mednarodnih projektih s področja šolstva in vzgoje, član *Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko* in *Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje.*

Pandemija koronavirusa je popolnoma spremenila naša življenja. Vse je postalo drugačno: delovni procesi, družinsko življenje, transport, zdravstvena oskrba, mednarodna trgovina, globalne povezave, odnos do naravnega okolja … Pred novimi izzivi se je znašel tudi izobraževalni proces, ki je v zadnjem letu potekal večinoma preko spleta.

Raziskava

V tem času imajo učenci, dijaki in študentje še več pisnih nalog, pri katerih uporabljajo različne vire, zato sem želel preveriti, ali je sedanja kriza pri njih spodbudila kakšno dodatno razmišljanje glede integritete pri raziskovanju (vprašanje plagiatorstva, spoštovanja intelektualne lastnine, navajanja nepreverjenih podatkov ipd.). V okviru EU-projekta *Integrity*, pri katerem sodeluje tudi *Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani*, namreč razvijamo učna gradiva za dijake in študente, ki spodbujajo in krepijo integriteto na področju raziskovanja. V času med 25. in 30. marcem 2020 sem izvedel anketo, v kateri je sodelovalo 199 dijakov, 78 študentov in 55 srednješolskih in univerzitetnih učiteljev (Globokar, 2020).

Spremembe v načinu študija in poučevanja

Velika večina se strinja, da je širjenje koronavirusa spremenilo njihov način poučevanja in študija. Pri tem ni bistvene razlike med različnimi skupinami udeležencev: 67 % vseh je prepričanih, da je trenutna pandemija v določeni meri oz. deloma omejila njihov študij; 15 % jih meni, da je njihov študij povsem ali močno omejen, medtem ko kar 11 % vseh udeležencev odgovarja, da se v trenutnem stanju čutijo spodbujene za študij. Zanimivo je, da je kar 16 % učiteljev odgovorilo, da so trenutne razmere spodbuda za njihovo inovativnost. V komentarjih so tako dijaki kot študentje poudarjali, da sedaj za učni proces porabijo več časa, da se osebno bolj poglobijo v snov, pogrešajo pa razlago učiteljev v živo, dostopnost do knjižnic in družbo sošolcev. Mnogi študentje so zaradi nastalih razmer predhodno začeli s pripravo diplomskih oz. magistrskih nalog. Učitelji največjo omejitev vidijo v tem, da ni mogoče izvesti praktičnih vaj z dijaki oz. študenti.

Priložnost za plagiatorstvo?

Zanimalo me je, ali so se anketiranci *v času pandemije koronavirusa* znašli pred dilemo plagiatorstva pri opravljanju svojih študijskih obveznosti. 90 oseb oz. 27 % vseh udeležencev je priznalo dilemo, da bi prevedli, predelali in povzeli del besedila, ki so ga našli na spletu, in ga predstavili kot svoje delo (od tega je bilo 74 dijakov, 13 študentov in 3 učitelji). 41 oseb oz. 12 % vseh je priznalo, da so razmišljali, da bi skrajšali in preoblikovali besedilo drugega avtorja in ga predstavili kot svoje delo (34 dijakov in 7 študentov). O kopiranju dela besedila drugih avtorjev brez ustreznega navajanja virov jih je razmišljalo 7 (6 dijakov in 1 učitelj). 24 jih je razmišljalo, da bi navedli samo del besedila, ostalo pa predstavili kot svoje delo (21 dijakov in 3 študentje). 33 jih je razmišljalo, da bi svoje naloge poverili komu drugemu (staršem, prijateljem, sodelavcem …) in rezultate prikazali kot svoje delo (28 dijakov in 5 študentov). Skoraj polovica vseh vprašanih (150 oseb) pa je zatrdila, da o takih dilemah v zadnjem času ni razmišljala. Nekaj študentov in učiteljev je priznalo, da so se znašli pred izzivom, da bi 'reciklirali' svoje stare naloge in raziskave.

Poznavanje etičnih pravil

Glede poznavanja etičnih pravil na področju raziskovanja in uporabe virov (plagiatorstvo, citiranje, pripisovanje avtorstva) je dobra polovica vseh udeležencev (54 %) prepričana, da ustrezno pozna pravila, 39 % jih meni, da jih deloma pozna, 5 % pa trdi, da pravil ne pozna dobro.

Med tistimi, ki so ocenili, da ustrezno poznajo pravila, je najmanjši delež dijakov (43 %), največji pa pričakovano učiteljev (78 %). Tiste, ki so zase trdili, da poznajo ali vsaj deloma poznajo pravila integritete pri raziskovanju, sem nato vprašal, v kolikšni meri se jih držijo. Dosledno pravila upošteva 36 % vprašanih, v glavnem pa še

52 % vprašanih, 5 % se jih ravna v skladu s svojimi potrebami v dani situaciji. Dosledno pravila upošteva 28 % dijakov, 50 % študentov in 45 % učiteljev. Dve tretjini udeležencev se je o pravilih integritete pri raziskovanju (*rules of conduct for Research Integrity*) poučilo v šoli oz. na univerzi v okviru rednih predavanj, zgolj 4 % v okviru posebnega predmeta oz. tečaja (4 osebe v srednji šoli, 1 študent, 9 učiteljev), 16 % se jih je o tem poučilo na spletu, 6 % nikjer, 8 % pa jih je navedlo druge vire (družina, mentorji nalog, publikacije univerze, kolegi …).

Samoocena glede integritete

V nadaljevanju me je zanimala samoocena njihove integritete pri raziskovanju in ocena integritete njihovih kolegov. Podobno kot druge študije (Yamamoto in Ananou, 2015) je tudi naša anketa potrdila, da udeleženci mnogo bolj kritično presojajo svoje kolege kot sebe. Zase je le peščica trdila, da še kar pogosto (2 %) in zelo pogosto (1 %) nedovoljeno kopira besedila drugih, da še kar pogosto (8 %) ali zelo pogosto (6 %) povzema besedila drugih brez navedbe virov, da še kar pogosto (7 %) ali zelo pogosto (2 %) prevaja in povzema besedila drugih, ne da bi jih ustrezno navedla, in da še kar pogosto (5 %) ali zelo pogosto (1 %) prejema nedovoljeno pomoč drugih pri svojem delu. Ko so ocenjevali svoje sošolce in kolege, pa so bili dosti bolj kritični: 25 % vseh udeležencev se strinja ali zelo strinja, da njihovi sošolci in kolegi pogosto kopirajo s spleta; 32 % se jih strinja ali zelo strinja, da sošolci oz. kolegi pogosto povzemajo besedila drugih, ne da bi jih ustrezno navedli; 30 % se jih strinja ali zelo strinja, da sošolci oz. kolegi pogosto prevajajo besedila s spleta ali drugih virov in tega ne navedejo ustrezno; 35 % udeležencev pa ocenjuje, da njihovi sošolci oz. kolegi pri svojih nalogah prejemajo nedovoljeno pomoč drugih in nato rezultate predstavijo kot svoje delo. Pri vseh skupinah udeležencev je zaznati veliko razliko med samooceno in oceno drugih, so pa tako do sebe kot do drugih najbolj kritični dijaki, najboljšo oceno sebi in svojim kolegom pa so dali učitelji. 7 % vseh vprašanih je priznalo, da so bili pri neustreznem ravnanju (npr. plagiatorstvu) odkriti s strani učiteljev.

Zavedanje o etičnih načelih

Da bi morali biti na področju raziskovanja bolj pozorni na etična načela, meni 44 % vseh vprašanih, 43 % jih je glede tega vprašanja neopredeljenih, 13 % pa je na to vprašanje odgovorilo negativno. Medtem ko se je glede upoštevanja etičnih načel pri raziskovanju pozitivno izreklo 75 % učiteljev, je delež pri študentih 45 %, pri dijakih pa le 35 %. Večina dijakov (51 %) je neopredeljenih. Zelo zanimiva so pojasnila v odgovorih, ki so jih pripisali udeleženci. Veliko jih opozarja na to, da se mnogi niti ne zavedajo, da delajo karkoli narobe, ko kopirajo besedila drugih. Nekateri so mnenja, da določenih ljudi tudi poznavanje pravil ne bi odvrnilo od neetičnega ravnanja in da bo plagiatorstvo vedno obstajalo. Nekajkrat se omenja, da rešitev ni v oblikovanju pravil in etičnih kodeksov, ampak v krepitvi osebne etične odgovornosti vsakega posameznika. Učitelji pa poudarjajo pomen bolj temeljitega poznavanja načel integritete pri raziskovanju s strani študentov. Eden od učiteljev je omenil »tanko mejo plagiatorstva«, ko ni jasno, kaj je lastna ideja in kaj je povzeto od drugih.

Pomen integritete v času epidemije

Na osrednje vprašanje naše raziskave, ali udeleženci menijo, da je v času pandemije koronavirusa osebna integriteta pri raziskovanju in študijskem procesu bolj pomembna kot sicer, je 26 % vseh udeležencev pritrdilo, saj je trenutno manj neposrednega stika in je več prepuščeno osebni odgovornosti posameznika. Prav tako je pritrdilo nadaljnjih 11 % udeležencev, ker je v sedanjih razmerah mogoče lažje in hitreje opraviti določene naloge, ne da bi upoštevali etične standarde. Večina pa je odgovorila negativno: 52 % jih meni, da zaradi pandemije ni nobene bistvene razlike, saj gre za osebno poštenost, ki ni odvisna od krizne situacije; 8 % jih je mnenja, da je tudi v sedanji krizi mogoče učinkovito nadzirati plagiatorstvo. Šest oseb je posredovalo svoje odgovore, ki govorijo o težjem dostopu do literature zaradi zaprtja knjižnic in nenadnega velikega števila nalog, kar učitelje in študente postavlja pred nove izzive. Bistvenih odstopanj med posameznimi skupinami pri tem vprašanju ni bilo opaziti.

Udeležencem sem dal možnost, da izrazijo še kakšno svojo misel o upoštevanju etičnih načel v času pandemije. Nekateri dijaki so zapisali, da smo se v tem času začeli bolj zavedati določenih etičnih načel pri uporabi virov, drugi pa poudarjajo, da je upoštevanje pravil odvisno od osebne poštenosti. Nekateri vseeno spominjajo na to, da posamezniki izkoriščajo krizne situacije v svojo korist. Zanimiva je izjava dijaka: »Menim, da je danes kopiranje in povzemanje že tako razširjeno, da ga imamo mladi za samoumevnega, saj nas nihče ne nauči, kako pisati s svojo glavo, oz. je računalnik preveč mamljiv.«

Graf 1: V kakšni meri se strinjate s trditvami glede prihodnosti naše družbe po pandemiji korona virusa? (n=329)

Foto: BS

Pogled naprej

Še nekaj misli glede prihodnosti naše družbe po pandemiji koronavirusa. Naši udeleženci so zelo optimistični glede učinkov sedanje krize na prihodnji razvoj človeštva. Kar 49 % se jih (zelo) strinja, da bo imela kriza pozitivne učinke. Predvidevajo, da se bosta najbolj okrepili povezanost in solidarnost ljudi na lokalni ravni (52 % se s trditvijo strinja, 12 % pa zelo strinja). Precej slabšo napoved anketiranci dajejo krepitvi povezanosti in solidarnosti na globalni ravni (37 % se jih s trditvijo strinja, 5 % pa zelo strinja). V veliki meri tudi predvidevajo, da bo sedanja kriza ogrozila načela svobodnega trga in kapitalizma. S to trditvijo se strinja 36 % anketirancev, zelo se jih strinja 11 %, ne strinja se jih 20 %, sploh se ne strinjajo 4 %, ostali se niso opredelili. Zelo spodbudno je tudi predvidevanje, da bo sedanja kriza prebudila v ljudeh večjo odgovornost do naravnega okolja. Tako je prepričanih 49 %, nasprotno jih meni 27 %, neopredeljenih pa je 24 %. Večina je tudi prepričanih, da sedanja kriza povečuje zaupanje na osebni ravni (tako meni 55 % vprašanih) ter sočutje in solidarnost (56 %), le manjši del vprašanih meni nasprotno.

Navajam še nekaj misli anketirancev, ki so jih zapisali ob koncu ankete:

- »Kljub temu da morda ljudje trdijo, da bodo po krizi bolj odgovorni ali solidarni, to ne bo dolgo trajalo. Vedno se vrnejo na stara pota, po navadi še na slabša. Svet se hitro razvija. Jaz sem mnenja, da lahko, da bo po krizi dobro kazalo in bo za trenutek vzdušje veselo, saj bomo končno spet imeli stik z ljudmi, ampak to se bo hitro pozabilo in vse bo spet, kot je bilo prej.« (dijakinja)
- »Zdi se mi, da bo prišlo do korenitih sprememb, ne le na trgu dela, v gospodarstvu, ampak tudi v mentaliteti ljudi. Morda se bomo začeli bolj ukvarjati z vsaj deloma samooskrbnim načinom življenja, morda se bomo vprašali, ali je kriza zaradi koronavirusa v Evropi veliko hujša, ker je ogromno ljudi starejših, in bomo tako razmišljali tudi o demografskih vprašanjih.« (dijak)
- »Virus nas je upočasnil. Pokazal nam je, kaj je zares pomembno. Pokazal nam je, kako pomembna je samooskrba, pomen poklicev in njihovo podcenjenost ... Kar naenkrat se nam nikamor več ne mudi. Prej pomembne stvari in opravki so naenkrat nepomembni ...« (študent)
- »Razmišljam, da bodo glede na trenutne prilagoditve spremembe vodile v večji stik z naravnim okoljem in v tesnejše, bolj povezane osebne odnose. Vrednote, kot so zdravje, svoboda gibanja, svež zrak, hrana, miren in varen dom, zaupanje, da bomo poskrbeli drug za drugega v ožjem krogu, spet postajajo pomembne.« (študentka)
- »Želim si, da bi nas kriza spodbudila k bolj odgovornemu odnosu do okolja in soljudi in da bi kritična masa ljudi v družbi spoznala, da ni nujno, da imamo vedno več, želimo vedno več ... vedno hitreje ...« (učiteljica)
- »Sedanja kriza bo predvsem spremenila medčloveške odnose – po krizi ne bomo nikoli več isti, kot smo bili. Trenutni zdravstveni krizi bo sledila gospodarska kriza, tej socialna ... Država, če ne cel svet, bo pred veliko preizkušnjo, morda tudi, kako ohranjati socialni mir ... Mislim, da nas čakajo velike reforme. Predvsem pa menim, da se v sedanji krizi lastnosti posameznika še bolj potencirajo, npr. tisti, ki so sočutni, bodo v sedanji situaciji še bolj sočutni, solidarni, razumevajoči ... tisti, ki sicer mislijo in skrbijo samo zase, se v sedanji krizi še bolj obračajo k samim sebi ...« (učitelj)

Kot lahko vidimo, so udeleženci naše ankete večinoma pozitivno naravnani glede daljnosežnih družbenih učinkov sedanje pandemije. Sodobna kriza nam sporoča, da je možno tudi drugačno življenje. Boljše kot do sedaj. Če nam virus na določenih področjih marsikaj jemlje, pa nam na drugih področjih tudi marsikaj daje.

Viri in literatura

- Globokar, Roman (2020): Integrity in the time of the coronavirus pandemic. *Integrity*, 17. 4. 2020. Dostopno na spletni strani: https://h2020integrity.eu/integrity-in-the-time-of-the-coronavirus-pandemic/.
- Yamamoto, Junko; Ananou, Simeon (2015): Humanity in the Digital Age: Cognitive, Social, Emotional, and Ethical Implications. *Contemporary Educational Technology* 6(1): 1–18.

Od informacije do interpretacije

Prenos podatkov skozi otroško igro in učenje raziskovalne integritete

Matej Purger, univ. dipl. teol., je raziskovalec v mednarodnih projektih na *Teološki fakulteti UL.*

Otroci se igrajo v razredu.
»Kaj? Ne razumem te …«
»Palačinke na rolki.«
»Aja?«
»Pssst, povej naprej.«
Deklica potrebuje trenutek ali dva, da si ustvari predstavo o slišanem, ter nato prišepne naslednjemu v vrsti.
»Palček rola,« ta prišepne sosedu.
Otroški šepet se nadaljuje vse do zadnjega, ki sedaj geslo obelodani vsem navzočim.
»Čevrol!« vzklikne navdušen nad novo besedo, katere pomena niti ne pozna.

Telefončki so otroška igra šepetanja, ki udeležencem in opazovalcem ponuja obilico smeha in čudenja. Ob premisleku in z nekaj prilagoditvami nam igra ponudi didaktično orodje za razpravo o pomenu odgovornega raziskovanja.

Projekt Integrity

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani sodeluje v mednarodnem konzorciju 11 partnerskih organizacij iz 9 evropskih držav (Danska, Irska, Litva, Madžarska, Nizozemska, Portugalska, Slovenija, Švedska in Švica). Znotraj projekta *Integrity* s partnerji raziskujemo ustaljene prakse raziskovanja in pripravljamo izobraževalne programe za dijake, študente in doktorske kandidate, da bi mlade usposobili za odgovornost pri raziskovalnem delu. Naš koncept temelji na štirih temeljnih načelih: natančnost, poštenost, preverljivost in preglednost.

Delo poteka v projektnih sklopih. V Ljubljani smo osredotočeni na dijake, za katere pripravljamo izobraževalne module, ki zasledujejo učne cilje na naslednjih štirih področjih:

1. prevzemanje dela drugih;
2. sodelovanje in skupinsko delo;
3. zbiranje, analiza in predstavitev podatkov (domače naloge in projekti);
4. soočenja z goljufijami in drugimi neetičnimi dejanji.

Učitelji se v pedagoškem procesu soočajo z nemalo izzivi. Sprejeti in razumeti morajo težavnost najstniškega vstopanja v svet odraslosti in še posebej vpliv digitalnih medijev na osebnostni razvoj mladih. »Največji problem sodobne tehnologije (še) ni, da bi nas povsem prestavila v virtualni svet. Glavna past je, da smo delno navzoči v pravi in delno v zaslonski resničnosti. Gre za tako imenovano 'kontinuirano delno pozornost'« (Globokar, 2019: 63 po Courage idr., 2010).

Snovalci izobraževalnih programov se soočajo z zahtevnim izzivom, kako čim bolj celostno nagovoriti dijake, sploh kadar bi jim želeli spregovoriti o njihovi odgovornosti pri opravljanju nalog. Vprašajmo se, pri koliko dijakih bi se samodejno prebudila vedoželjnost, če bi jim omenili odgovornost. In koliko dijakov bi z veseljem prisluhnilo razpravi o integriteti pri raziskovanju?

Foto: Matej Hozjan

Foto: Petra Duhannoy

Če za izhodišče svojih priprav vzamemo najmanjšo možno vrednost, verjetno malo nad nič, se znebimo utvare, da smo pred lahko nalogo. Zato smo želeli poiskati preprosto, zabavno in zanimivo metodo, ki ji bo dijak enostavno prisluhnil in bo delovala povezovalno tudi znotraj razreda.

Znana igra 'telefončki' z nekaj prilagoditvami prinaša osebno doživetje pomena prenosa informacije. Gre za spodbujanje zavesti o tem, kaj se dogaja, ko se informacije prenašajo od osebe do osebe. Poslušati, sprejeti in razumeti je tesno povezano s protokoli pošiljanja podatkov oziroma pošiljanjem, sprejemanjem in obdelavo informacij. Sodelujoči dijaki sodelujejo kot posredniki informacij in poglobijo zavest o osebni odgovornosti pri raziskovanju.

Potek igre 'telefončki'

Učitelj na začetku predstavi delavnico in časovnico ter razred razdeli v manjše skupine (po 4–6 dijakov). Vsaka skupina določi prvega v skupini, ki bo opazovalec, ter zadnjega v skupini, ki bo zapisovalec, kar pomeni, da bo zapisal končno verzijo slišane zgodbe. Učitelj določi tudi enega dijaka, ki ne bo sodeloval v nobeni skupini in ki bo vnaprej pripravljeno zgodbo prebral predstavnikom skupin ter sam proces nepristransko opazoval.

Dijak bralec in dijaki opazovalci (prvi iz vsake skupine) odidejo iz razreda v drug prostor (lahko tudi na hodnik), kjer bralec zbranim sošolcem prebere pripravljeno zgodbo. Nato se vrnejo v razred, kjer se vsak opazovalec v tišini vrne k svoji skupini ter zgodbo šepetaje ponovi drugemu v vrsti. Zaporedje šepetanja naslednjemu v vrsti se ponavlja vse do zadnjega dijaka, ki zgodbo zapiše. Ko zapisovalci v skupinah zapišejo zgodbo, učitelj za trenutek zadrži poročila in povabi dijaka bralca, da prebere 'izvirnik' pred vsemi dijaki v razredu. Nato tudi dijaki zapisovalci preberejo vsak svojo verzijo zapisa.

Pričakovati je različne interpretacije, smešne in nenavadne zapise, ki učitelju ponudijo dobro vstopno točko za razpravo o procesu prenosa informacij.

V drugem delu sledi delo v 5 skupinah. Vsaka skupina prejme enega izmed 5 učnih ciljev. Za primer zgodbe, ki dijake lahko zabavno nagovori ter ostaja pomenljiva, smo izbrali zapis z Wikipedije z naslovom *Društvo za preprečevanje klicanja nosačev na spalnih vlakih »George«*. Dijakom damo navodilo, da lahko s pomočjo brskanja po spletu poglobijo naslednjih 5 tem (učnih ciljev):

1. *Sledenje viru ali izvoru zgodbe:* Med igro se bodo dijaki najprej srečali z zgodbo (vsebino), v nadaljevanju bodo dobili priložnost prenašanja informacij. Tako bodo različne interpretacije ene zgodbe postale očitne, v premisleku lahko spoznajo, da je informacijo treba razumeti že na začetku.
2. *Osnovna vprašanja:* V današnjem času smo soočeni z veliko informacijami, ki se med seboj lahko razlikujejo. Kaj, kdo, kje, kako, zakaj ostajajo osnovna vprašanja za prepoznavanje jasnosti in originalnosti informacije.
3. *Razumevanje konteksta:* Danes se vsi vedno bolj zanašamo na zunanje podatkovne baze. Ker sodobna tehnologija zagotavlja visoko procesorsko moč in veliko prostora za hranjenje podatkov, se naša pozornost zmanjšuje. Da bi razumeli resničnost posredovane informacije, moramo razumeti širši kontekst. Pri raziskovanju se izognemo nejasnostim z navajanjem virov, ki omogočajo vpogled v različne kontekste in omogočajo preverjanje dejstev.
4. *Različne interpretacije slišanega:* V predajanju zgodbe lahko pričakujemo več različnih interpretacij, saj si bo vsak dijak in vsaka skupina ustvarila svoj povzetek zgodbe. Končno poročilo zadnjih v skupini je težko predvideti. Sodelujoči dijaki bodo med igro pridobili osebno izkušnjo ter posledično nov vpogled in zavedanje o pomembnosti preverjanja dejstev.
5. *Razlikovanje med zaupanjem in znanostjo:* Znotraj prijateljskih odnosov si izkazujemo zaupanje s srčno naklonjenostjo in odgovornim obnašanjem. Ko govorimo o zaupanju v znanosti, pa se sklicujemo na preverljiva dejstva. V učnem procesu obravnavamo različne predstave in arhivirano znanje drugih ter s tem razvijamo boljše razumevanje in poznavanje sveta. Za dijake in pravzaprav za vse ljudi je pomembno, da v sodobnem prelivanju informacij vemo, komu lahko zaupamo in katere so zanesljive poti za pretok znanja.

Po določenem času vsaka skupina svoje ugotovitve oziroma svojo raziskavo predstavi celotnemu razredu ter tako z ozaveščanjem svojih sošolcev dobi priložnost za utrjevanje novega znanja. Učitelj bo torej v samem procesu nastopal predvsem kot organizator igre in moderator razprave ter končno preveril učne cilje projekta. Dijaki bodo v delavnici neposredno raziskovali zgodbo, posredno pa bodo poglabljali zavest o zgoraj navedenih ciljih projekta *Integrity.*

Za učenje je pomembna izkušnja

Otroška igra 'telefončki' lahko postane didaktično orodje, s pomočjo katerega dijaki pridobijo osebno izkušnjo prenosa informacij ter se učijo razlikovanja verodostojnosti različnih virov. Pedagoški proces ima nenazadnje osnovno poslanstvo, da mlade opremi »z znanjem, veščinami, spretnostmi in vrednotami, da bodo živeli čim bolj polno osebno življenje ter se dejavno vključili v oblikovanje pravičnega družbenega okolja« (Globokar, 2019: 33).

Viri in literatura

- Globokar, Roman (2019): *Vzgojni izzivi šole v digitalni dobi.* Ljubljana: Teološka fakulteta.
- *Integrity.* Dostopno na spletni strani: https://h2020integrity.eu.
- *Društvo za preprečevanje klicanja nosačev na spalnih vlakih »George«.* Wikipedia. Dostopno na spletni strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Dru%C5%A1tvo_za_prepre%C4%8Devanje_klicanja_nosa%C4%8Dev_na_spalnih_vlakih_%C2%BBGeorge%C2%AB.

Poslanstvo vzgojitelja v času epidemije

Brigita Hočevar, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, je vzgojiteljica v *Vrtcu Radovednež pri OŠ Frana Metelka.* Veseli se vsakodnevnih izzivov, ki jih prinaša življenje v vrtcu. Svoje strokovne izkušnje je delila v različnih člankih, študijskih skupinah in na znanstvenem posvetu ravnateljev.

Poslanstvo vzgojitelja je vzgoja in izobraževanje. Toda vrtci so bili v času jesenskega vala epidemije odprti le za nujno varstvo. Večina otrok iz naše skupine je ostala doma. Prišli so novi izzivi, najti je bilo treba inovativne rešitve.

Iskanje poti

Kako v času epidemije ohraniti stik z otroki in starši? Obe vzgojiteljici v skupini sva bili sprva mnenja, da bova sledili predlogu vodstva: pošiljanje predlogov za dejavnosti otrok preko eAsistenta.

V prvem tednu epidemije sem po telefonu izvedla pogovorne ure. Staršem sem predstavila razvoj in napredek otroka. Sledilo je sporočilo o poteku pogovornih ur, poročilo o dejavnostih v septembru in oktobru, poročilo Radovednega bralčka, povabilo k aktivnemu sodelovanju pri pripravi obrokov v okviru projekta 'Moj kraj, moj chef' in sporočilo o pomembnosti ohranjanja vsakodnevne rutine, kljub karanteni. Nekaj staršev se je odzvalo in poslalo fotografije, kako so otroci kuhali, ter zapisalo pozitivne odzive.

Vrtec na daljavo

Nato je sledilo povabilo k ogledu spletne strani Čebelarske zveze Slovenije in pripravi tradicionalnega slovenskega zajtrka. Nekaj staršev je poslalo fotografije zajtrka otrok in zapisalo svoje pozitivne odzive.

Ker so se starši zelo pogosto odzivali in pošiljali veliko fotografij, je ideja o srečanjih po Zoomu postajala močnejša. Želja po srečanju z otroki je rasla. Idejo sem predstavila vzgojiteljici pomočnici. Pobuda o srečanjih na daljavo je bila pozitivno sprejeta. Postavljalo se je mnogo vprašanj. Ker sva bili obe v času nujnega varstva sprva na delu, sva lahko vsa vprašanja reševali skupaj. Sledilo je samoizobraževanje o Zoomu, saj nisem imela izkušenj s to aplikacijo. Obe pa sva že imeli ustrezno IKT-opremo, ki sva si jo zagotovili sami.

Za vsako srečanje sva pripravili načrt. Staršem sem poslala vabilo z načrtom, ki je vsebovalo prošnjo, da starši otrokom vnaprej predstavijo potek srečanja, in če bodo motivirani, se nam pridružijo. Naš namen je bil, da se vidimo, pa čeprav na daljavo in z nekaj 'računalniške treme'.

Prvo srečanje na daljavo se je začelo s pozdravom. Otroci so pripovedovali o svojih doživetjih. Nato je sledila pravljica o modrem plaščku v PP-predstavitvi. Fotografijam pravljice sem dodala posnetke svojega branja. Nastala je celovita pravljica in ob tem sem imela še vedno čas, da sem sprejemala obiskovalce, ki so se nam pridružili kasneje. Nato je vzgojiteljica pomočnica predstavila predloge za dejavnosti po zgodbi. Na tem srečanju sva povabili otroke, da tudi oni predstavijo zgodbo. Z vzgojiteljico pomočnico sva po srečanju naredili analizo in refleksijo ter ugotovili, da je bilo prvo srečanje več kot uspešno in da je prav, da z njimi nadaljujemo.

Vodilo drugega srečanja so bile uganke. Bile so primerno izbrane in niso bile prezahtevne. Najin namen je bil, da bi otroci ob tem doživljali uspeh. Sledil je klepet po sobah; zanj je računalnik naključno izbral udeležence. Po zaključenem klepetu v sobah so starši izrazili svoje mnenje. Všeč jim je bilo, da se srečujemo v živo, da se otroci vidijo med seboj, da vidijo naju in da se čutijo povezane. Ob zaključku smo (ob privolitvi staršev) naredili posnetek zaslona za kroniko vrtca.

Za tretje srečanje smo načrtovali klepet v treh sobah na temo obdarovanja. Zaradi manjšega števila obiska je klepet potekal v skupni sobi. Na moje povabilo, da bi otroci pripovedovali pravljice, se je odzvala deklica. Ker se je postavljalo mnogo vprašanj o dekličinem pripovedovanju v živo, sva se z mamico dogovorili, da se pripravi video film njenega pripovedovanja. Mamica je fotografirala slike v knjigi in posnela dekli-

Foto: Petra Duhannoy

Foto: Peter Prebil

čino pripovedovanje. Poslane fotografije in posnetke zvoka sem vnesla v program za ustvarjanje filmov. Nastal je prelep video prispevek, ki sem ga delila na srečanju po Zoomu. Vsi otroci so bili navdušeni nad zgodbo. Po prispevku sem delila zaslon in otroci so iskali sliko v sliki z zimsko tematiko. Bili so zelo motivirani in uspešno našli vse skrite slike v sliki.

Naše četrto srečanje po Zoomu se je začelo s pozdravom in voščilom dečku, ki je tisti dan praznoval svoj 4. rojstni dan. Nato sem delila zaslon in otroci so si ogledali pravljico Smrečica za medveda. Tudi to pravljico sem predhodno pripravila kot video prispevek. Po ogledu so otroci ob fotografijah odgovarjali na vprašanja in tako smo obnovili vsebino pravljice.

Tudi peto srečanje po Zoomu smo pričeli s pozdravom in kratkim sproščenim pogovorom. Sledilo je deljenje zaslona in otroci so si ogledali pravljico Rokavička, tudi tokrat v video prispevku s fotografijami in mojim glasom. Nato sem predala besedo vzgojiteljici pomočnici, ki je delila zaslon s kvizom o zgodbi. Vprašanja in zvok, ki je sledil po otrokovem odgovoru, so jih zelo motivirali. Otroci so uspešno odgovorili na vsa vprašanja po pravljici.

Za šesto srečanje na daljavo sva pripravili govorne igre, ki jih je vzgojiteljica pomočnica izvedla z lutko. Lutka je praznovala četrti rojstni dan. Na torti so bile štiri svečke. Otroci so jih pihali. Nato so okusno torto oblizovali z jezikom s spodnje in zgornje ustnice. Na lutkini zabavi so tleskali z jezikom in pihali s slamico v lončku z vodo. Po zabavi so bili utrujeni in so zehali, nato so si umili zgornje in spodnje zobe z jezikom. Potem so šli spat in mamica jim je dala štiri poljubčke. Vsi otroci so bili, sodeč po aktivnosti, zelo motivirani. Res pa je, da nisva mogli dosledno opazovati vsakega posameznika in ga ob morebitnem napačnem izvajanju popraviti. Sledila je gibalna aktivnost. Delila sem zaslon, predhodno pripravljena gibalna igra *Simon pravi* jih je spodbudila h gibanju po navodilu. Bila sem 'Simon', ki je govoril, kateri gib naj naredijo. Vsi otroci so z veseljem sodelovali. Nato sem otrokom predstavila jezikovno igro s pomanjševalnicami. Delila sem zaslon z vnaprej pripravljenimi fotografijami, ki so spodbujale zaznavanje in razločevanje glasov pri otroku. Najprej smo besede in njihove pomanjševalnice izgovarjali skupaj, po nekaj ponovitvah pa so jih posamezni otroci izgovarjali že samostojno ali pa z najino pomočjo. Večina otrok je usvojila in zaznala spremembo zaključnih glasov v besedi, nekaj pa jih je potrebovalo pomoč.

V času drugega vala epidemije sva se z vzgojiteljico pomočnico trudili, da sva ohranjali stik med otroki ter stik med nama in starši.

Vsebino šestega srečanja sva ponovili tudi na sedmem srečanju. Govorne igre z lutko, gibalna igra in jezikovna igra ob slikovni spodbudi so otroke zelo motivirale in so jih dosledno izvajali. Pri poimenovanju pomanjševalnic so bili otroci tudi tokrat uspešni, nekaj pa jih je še potrebovalo malo pomoči. Srečanje smo zaključili zadovoljno, ne vedoč, da je bilo to zadnjič.

Pogled nazaj

Za srečanja je bilo treba oblikovati spodbudno učno gradivo. Ob spremljanju otrok, tudi v času delitve zaslona, je bilo opaziti, da so otroci ves čas motivirani in so budno sledili pravljicam in drugim aktivnostim. Otroci so se po več tednih epidemije še vedno spomnili imena skupine, ki so jo obiskovali. V pogovoru so navajali, da pogrešajo vrtec, prijatelje, naju in igrače. Če se kakšen otrok ni udeležil srečanja, so spraševali, zakaj ga ni 'na ekranu'. Nekaj mamic je navajalo, da otroci nestrpno čakajo dan in uro ter začetek srečanja.

Opaziti je bilo, da staršem digitalne kompetence ne predstavljalo težav, srečanj se je udeležilo sedemnajst od devetnajstih družin. Posamezni starši so se odzivali že na poslana vabila in so se v primeru neudeležbe predhodno opravičili. Tudi po srečanjih je nekaj staršev zapisalo pozitivno mnenje in se zahvalilo.

V času drugega vala epidemije sva se z vzgojiteljico pomočnico trudili, da sva ohranjali stik med otroki ter stik med nama in starši. Otroci so zaradi srečanja preko aplikacije Zoom čutili pripadnost skupini. Pred vsakim srečanjem je bilo potrebno načrtovanje, priprava IKT-materiala, reševanje morebitnih nepredvidenih pripetljajev, po zaključku pa je sledila temeljita analiza z refleksijo. Zaradi morebitnih nepredvidenih pripetljajev sem idejo o pripovedovanju pravljic v živo opustila, vendar sem se zavedala, da je prav, da otroci slišijo moj glas. Zato so nastale pravljice v PP-predstavitvi in kot video posnetek, kar se je izkazalo kot dobro. Izkušnje s srečanji po Zoomu so pokazale, da morajo biti otroci aktivno udeleženi, s čim manj govorjenja vzgojiteljic s starši. Pri večini otrok se je sprva čutila digitalna trema (prav tako tudi pri naju), ki pa se je pri vseh z vsakim srečanjem zmanjševala.

Poslanstvo vzgojitelja je vzgoja in izobraževanje. Strokovni razvoj vzgojitelja je njegova dolžnost in pravica. Novi izzivi, iskanje inovativnih rešitev ga bogatijo. Poseben izziv je tudi ohranjanje stika z otroki in starši – čeprav preko aplikacije Zoom.

Literatura

- *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.

Ali smo res 'rekorderji' v izobraževanju na daljavo?

Sara Pahor, študentka magistrskega študija pedagogike na *Filozofski fakulteti v Ljubljani.*

Nana Hočevar, študentka magistrskega študija pedagogike na *Filozofski fakulteti v Ljubljani.*

Razmere, v katere nas je potisnil boj zoper epidemijo koronavirusa, so izrazito posegle tudi v vzgojno-izobraževalni prostor, saj je marca 2020 stopil v veljavo vladni odlok o zaprtju vseh vzgojno-izobraževalnih institucij in tako pedagoški proces umaknil v domove učencev.

Situacija, v kateri se nahajamo že leto dni, sproža številne izzive ter težave, med drugim tudi za učence in dijake. Kljub temu smo z raziskavo, izvedeno na eni slovenski osnovni šoli in gimnaziji, v kateri je sodelovalo 220 učencev in 37 učiteljev, ugotovili, da ima pouk na daljavo ob sočasni prisotnosti negativnih tudi določene pozitivne vidike.

Kramar (2009: 10) je zapisal, da je pouk proces uresničevanja pravice do vzgoje, izobraževanja, do razvoja in izpopolnjevanja samega sebe. Obenem je tudi proces razvoja človeka kot družbenega bitja, kot soustvarjalca pogojev za lasten in skupen družbeni obstoj ter razvoj (prav tam). A vtis imamo, da je grožnja z okužbo pripomogla k sprenevedanju o pomembnosti pouka in ustvarila navidezno podobo, da je mogoče vse našteto kakovostno doseči tudi z izobraževanjem na daljavo, ali celo pripeljala do pozabljanja, čemu je pouk v šoli sploh potreben. V širši slovenski javnosti je prihajalo do polemik o tem, ali lahko pouk na daljavo poteka enako kakovostno kot v šoli. V medijih je bilo moč zaslediti tudi mnenja, da pouk na daljavo poteka nemoteno, da 'smo' visoko usposobljeni v izvajanju izobraževanja na daljavo in da je mogoče pouk, ki je sicer do nastopa epidemije potekal v učilnicah, prenesti na domače zaslone učencev. Vendar poučevanje na daljavo ni preslikava pouka v živo, opozarja Radovan (2020 v Ermenc idr., 2020: 121).

Izzivi izobraževanja na daljavo

V naši raziskavi se je izkazalo, da tako zasnovan pouk vnaša v šolski prostor številne izzive. Anketirani učenci, vključeni v raziskavo, so kot največji izziv pouka na daljavo navedli razumevanje novih učnih vsebin in samostojno predelovanje učne snovi (40,8 %). Slednje spoznanje lahko podkrepimo s tem, da je slaba tretjina (27,0 %) učiteljev odgovorila, da so učencem posredovali pisna navodila za samostojno delo ali vnaprej posneto razlago. Izhajajoč iz odgovorov učencev in učiteljev lahko rečemo, da so bili ti v večji meri deležni izobraževanja na daljavo kot pouka. Poudariti želimo, da pouk in izobraževanje na daljavo nista sopomenki, temveč gre za dva terminološko ločena pojma. Izobraževanje na daljavo je praviloma pogojeno s tem, da so učitelji tisti, ki učencem denimo »posredujejo navodila, katere strani naj preberejo v učbeniku in katere strani rešijo v delovnem zvezku«; vendar to ni primer pouka na daljavo, temveč izobraževanja na daljavo (Kalin idr., 2021: 146). Za razliko od tega pa pouk na daljavo implicira učiteljevo neposredno poučevalno funkcijo, za katero je značilno, da na osnovi jasno opredeljenih učnih ciljev učence postopoma vodi skozi vse faze pouka in teh ne prelaga na same učence in starše (prav tam). To pomeni, da učitelj pri poučevanju uporablja eno od dostopnih videokonferenčnih aplikacij. Ob tem dodajamo naslednje spoznanje raziskave, ki dodatno podkrepi omenjeni izziv za učence: kar dobra polovica (52,8 %) vprašanih navaja, da pouk na daljavo težje spremlja kot pouk v živo. Slednje ponovno opozarja na pomembnost učiteljevega vodenja učencev skozi vse faze pouka (Kalin idr., 2021: 146). Ne smemo spregledati tudi premisleka o tem, kaj vpliva na to, da učenci težje spremljajo pouk na daljavo kot v živo. Morda je to posledica učiteljeve izpeljave pouka, pri kateri veliko težo daje učenčevemu samostojnemu učenju in premalo časa posveti dejanskemu 'pouku' preko videokonferenčnega sistema.

Foto: BS

Velja se vprašati, ali ni morda že samo spremljanje pouka preko videokonferenčnega sistema za učence težje, zlasti če tako zasnovan pouk poteka strnjeno več učnih ur, saj menimo, da učenci tako hitreje izgubijo koncentracijo kot pri pouku v šoli. Zato predlagamo, da učitelji kombinirajo videokonferenčno izvajanje pouka in usmerjanje učenja prek pisnih navodil za samostojno delo. Na podlagi odgovorov učiteljev smo ugotovili, da je delo na daljavo na tak način izvajalo 43,2 % anketirancev. Ob tem opozarjamo, da naj samostojno delo uporabljajo za namene utrjevanja znanja učencev in ne za samostojno predelovanje nove učne snovi.

Ali je ustrezna informacijsko-komunikacijska tehnologija dovolj?

Ne gre prezreti premisleka o tem, da četudi učencem priskrbimo ustrezno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, s tem še ne zagotovimo enako kakovostnega učnega okolja, ki se je v času epidemije koronavirusa preselilo v domove učencev. To tudi pomeni, da vse problematike, ki jo odpira izobraževanje na daljavo, ni mogoče rešiti zgolj z zagotovitvijo ustrezne tehnološke podpore. V raziskavi se je izkazalo, da ima 1,0 % anketirancev slab dostop do internetne povezave, kar ni zanemarljiv podatek, saj kljub besedam ministrice za šolstvo S. Kustec, da »smo rekorderji z vidika sposobnosti in usposobljenosti izobraževanja na daljavo« (L. Š., 2021), kaže na to, da nekateri niso imeli zagotovljenih osnovnih možnosti, ki bi omogočale nemoten potek pouka in s tem uresničevanje temeljne pravice vsakega državljana. To lahko nakazuje, da izobraževanje na daljavo poglablja razlike med učenci in da so se nekateri znašli v nezavidljivem položaju.

Naj spomnimo, da šola ni zgolj institucija za prenos vednosti, znanja, ampak predstavlja tudi kompenzacijski dejavnik za tiste, ki prihajajo iz socialno-ekonomsko šibkejših družin. Tudi skupnost učencev in učiteljev je tista, ki omogoča vzpostavljanje prijateljstev, učenje življenja v skupnosti in skrbi za dobrobit otrok in razvoj njihovih potencialov (Kalin idr., 2021: 147). To potrjuje tudi ugotovitev raziskave, da največji delež učencev (75,1 %) kot negativno plat pouka na daljavo označuje, da pogreša pristen stik s sošolci/-kami. Neizbežno dejstvo je, da je telesni stik tisto, kar umanjka v času izobraževanja na daljavo. Četudi slednjega ob izobraževanju na daljavo ne moremo zagotoviti, je pomembno misliti na vzpostavljanje osebnih odnosov, ki sicer niso fizični, a imajo vse razsežnosti socialnega (Medveš, 2020: 16).

Foto: Peter Prebil

Prednosti izobraževanja na daljavo

Pomembna je tudi ugotovitev, da izobraževanje na daljavo nekaterim učencem vselej ustreza, kar je izrazila dobra desetina (12,6 %) učencev, ki navajajo, da lažje spremljajo izobraževanje na daljavo kot pouk v 'živo'. Slednje ima pomembne implikacije za naprej, saj se s tem kaže potencial, ki ga ima tehnologija pri zagotavljanju načel individualizacije in inkluzije (Kalin idr., 2021: 146). Ugotovili smo, da so učenci v največjem številu (64,7 %) kot prednost izobraževanja na daljavo izpostavili možnost samostojnega razporejanja dela. Sprašujemo se, ali so učenci s samostojnim razporejanjem dela le-to tudi kakovostno opravili ali pa to pravzaprav pomeni, da so delo opravili hitreje in z manj truda, na račun več prostega časa. Med drugim je 13,6 % anketiranih učencev navedlo še druge prednosti, in sicer, da so pri 'pouku' lažje sledili, da je bilo manj motenja med 'poukom' s strani drugih učencev ter da so se naučili nekaj novega, denimo o tehnologiji ali o sebi. Ob pridobljenih odgovorih pa puščamo prostor za razmislek tudi o tem, ali lahko pozitivne vidike, ki so se izkazali v času izobraževanja na daljavo, vpeljemo v vsakdanjo šolsko prakso.

Ali smo torej res 'rekorderji' v izobraževanju na daljavo? Vsekakor ne gre zanemariti pozitivnih vidikov, ki jih je izobraževanje na daljavo osvetlilo. Anketirani učitelji označujejo kot prednost to, da so se naučili bolje uporabljati tehnologijo (78,3 %). Menimo pa, da je izobraževanje na daljavo daleč od idealnega in da še zdaleč nismo 'rekorderji' v tem. Kvečjemu obratno, saj so učitelji v naši raziskavi poročali tudi o slabših učnih dosežkih učencev v primerjavi z učnimi dosežki v času pouka v šoli (46,0 %). To se morebiti povezuje tudi s spoznanjem, da je za 35,1 % vprašanih učiteljev izziv predstavljalo preverjanje in ocenjevanje znanja. Četudi bi bili tako rekoč »rekorderji v smislu sposobnosti in usposobljenosti učencev in učiteljev z ustrezno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo« (L. Š., 2021), kakor je dejala ministrica za šolstvo, pa izobraževanje na daljavo prinaša številne 'pasti'. Med drugim tudi to, da so pri tovrstnem načinu dela razlike med posameznikovimi sposobnostmi, motivacijo in učnimi navadami še toliko bolj izrazite, saj se težišče dela močno nagne na stran posameznika (Medveš, 2020: 17).

Za zaključek bi želeli poudariti, da je epidemija od učiteljev, učencev in staršev terjala veliko prilagajanja. Izsledki raziskave kažejo, da so učitelji kljub kriznim razmeram našli nove načine, kako izpeljati pedagoški proces, in s tem pokazali, da jim je mar za izobraževanje. Na ta način so pripomogli k temu, da je izobraževanje učencev še naprej potekalo.

Literatura

- Ermenc, Klara S.; Govekar Okoliš, Monika; Jeznik, Katja; Breznikar, Nina (2020): Vplivi sodobnih tehnologij na učenje in izobraževanje: Pedagoško-andragoški dnevi 2020. *Sodobna pedagogika*, let. 71, št. 1, str. 102–106.
- Kalin, Jana; Ermenc, Klara S.; Mažgon, Jasna (2021): Izzivi vodenja šole v času izrednih razmer. *Sodobna pedagogika*, let. 72, pos. št., str. 130–149.
- Kramar, Martin (2009): *Pouk*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- L. Š. (2021): Kustec: Ko se bomo vrnili v šolo, se bomo za stalno. *MMC RTV SLO,* 4. 1. 2021. Pridobljeno 16. 4. 2021 s spletne strani: https://www.rtvslo.si/slovenija/kustec-ko-se-bomo-vrnili-v-solo-se-bomo-za-stalno/547854.
- Medveš, Zdenko (2020): Šolanje na daljavo – zamujena priložnost. *Sodobna pedagogika,* let. 71, št. 4, str. 14–26.

Pouk na daljavo in starši

Anton Meden, prof. dr., je oče petih otrok in je bil kot aktiven starš od leta 2003 do 2020 petnajstkrat izvoljen za predsednika sveta staršev na *OŠ Janka Kersnika Brdo pri Lukovici*. Več kot petnajst let je vključen v prizadevanja za povezovanje staršev in njihovo dejavno sodelovanje v šolskem sistemu na vseh ravneh. Od ustanovitve junija 2011 do aprila 2021 je bil predsednik *Zveze aktivov svetov staršev Slovenije*. Je redni profesor na *Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani*.

Sredi marca 2020 je epidemija bolezni covid-19 tako ogrozila prebivalce Slovenije, da so se pristojni zaradi omejitve širjenja virusa odločili odločno zmanjšati število stikov med ljudmi. Zaprle so se tudi šole in pouk se je nenadoma iz šolskih učilnic preselil v domove učencev. To je bil ogromen izziv za vse deležnike v šolskem sistemu. Poleg učencev, učiteljev, ravnateljev, odgovornih za šolstvo na državni ravni … so se v popolnoma novih okoliščinah čez noč znašli tudi starši šolarjev. V Zvezi aktivov svetov staršev Slovenije (ZASSS) smo spremljali, kako so se starši soočili s tem izzivom takoj na začetku in pozneje, ko je epidemija trajala že nekaj časa in smo jeseni doživeli njen drugi vrh ter ponovno zaprtje šol. V prispevku je opisan namen spremljanja ter nekaj glavnih ugotovitev, ki jih lahko uporabimo tudi kot smernice za prihodnje ravnanje.

Foto: BS

Zakaj smo vprašali starše?

V ZASSS smo predvideli, da bodo pristojne državne institucije predvsem preko šol oziroma učiteljev zbirale začetne podatke o poteku pouka na daljavo, da bi se oblikovale smernice in priporočila za njegovo nadaljnje izvajanje. Že po izmenjavi prvih informacij znotraj mreže ZASSS po nekaj dneh pouka na daljavo se je pokazalo, da bi bilo za oblikovanje teh smernic zelo dobro, če bi pristojni imeli informacije tudi s strani staršev. Ko se je pouk preselil iz šolskih učilnic v domove, so namreč starši lahko učni proces spremljali v živo, učitelji pa ga niso mogli več. Poleg tega so pri tovrstnem pouku starši prevzeli nekatere naloge, ki jih sicer opravijo učitelji. Zato so bili o pouku na daljavo po eni strani zelo dobro informirani, po drugi pa so lahko 'iz prve roke' dodali tudi pomembne podatke o vidikih pouka na daljavo v domačem okolju, ki pri pouku v šolskih učilnicah ne obstajajo in bi jih stroka zaradi neprimerljivosti s čimerkoli drugim, videnim pred tem, lahko spregledala.

Zato smo po svoji mreži poslali staršem povabilo k izpolnjevanju vprašalnika že po prvem tednu pouka na daljavo. Vprašanja so bila oblikovana tako, da bi dobili čim bolj komplementarno sliko glede na to, kar so lahko s svojega vidika odločevalcem posredovali učitelji. Temeljni namen vprašalnika je namreč bil, da pristojnim posredujemo rezultate še v procesu oblikovanja priporočil za nadaljnje izvajanje pouka na daljavo, da bi v priporočila vključili tudi vidike, na katere so opozarjali starši. Namen smo dosegli, po petih tednih pouka na daljavo pa smo starše ponovno povabili k izpolnjevanju podobnega vprašalnika, da bi pristojnim pomagali ugotoviti, kako učinkovita so bila priporočila.

Ko se je že nakazovalo, da bo pouk na daljavo kar dolgotrajen in da se lahko v prihodnje tudi ponovi, ter je postalo jasno, da moramo za učinkovito spopadanje s podobnimi izzivi temeljito analizirati dogajanje v prvem valu epidemije, smo rezultate vprašalnikov objavili na spletu (spletna stran ZASSS, novice od 25. 3. do 25. 5. 2020 in tam navedene povezave). Tako so dosegljivi vsem, ki želijo v analizo pouka na daljavo vključiti tudi dejstva, podana s perspektive staršev. Na tej podlagi smo v ZASSS med počitnicami oblikovali dokument o pripravi na novo šolsko leto, ki je prav tako objavljen na spletu (spletna stran ZASSS, novica 10. 7. 2020 in tam navedeni povezavi).

Glavne ugotovitve

Starši so se na oba vprašalnika množično odzvali (prvega je v celoti izpolnilo 13.274, drugega pa 5.641 staršev), kar samo po sebi kaže na čustveno zelo napeto stanje, v katerem so se starši želeli izraziti in biti slišani. Spodbudno je, da so bili številni odgovori

staršev (predvsem na odprta vprašanja) naravnani pozitivno. Starši so se zavedali, da je situacija težka za vse; mnogokrat so opazili ter pohvalili trud učiteljev in ravnateljev, da bi v izrednih razmerah pouk izvedli čim bolje. Številni odgovori kažejo, da so starši zavestno in požrtvovalno sprejeli dodatne naloge v zvezi s poukom, pri čemer jih je motivirala skrb za dobrobit otrok.

Zanimiv je odgovor, ki se je velikokrat ponovil: da je bila družina v času zaprtja šol več skupaj kot kdajkoli prej (ker so bili tudi starši na čakanju), da so se zato povezali in tudi šolsko delo uspešno vključili v dnevni ritem zadovoljujočega družinskega življenja. Pokazali so se seveda tudi problemi. Iz številnih odgovorov je dihala stiska, ker so bili starši (velikokrat oba) v službi, otroci pa skoraj cele dneve prepuščeni samim sebi. V takih okoliščinah so starši naloge, ki so jih doletele s poukom na daljavo, občutili kot zelo težko dodatno breme.

Navedena primera kažeta, da so bile različne družine pri pouku na daljavo v zelo različnih položajih. Razlike niso bile omejene le na družinske okoliščine, kot so dostop do interneta, število računalnikov, lastništvo tiskalnika, velikost stanovanja, starost in število šolarjev, prisotnost ali odsotnost staršev … Starši so poročali o izjemno velikih razlikah v pristopu posameznih šol in učiteljev. Kot smo že omenili, so starši zelo raznolike pristope v veliki meri sprejemali s precej razumevanja, velikokrat opazili in pohvalili trud učiteljev, v nezanemarljivem deležu pa so izpostavili tudi nezadostno angažiranje učiteljev (samo pisna navodila enkrat na teden, brez zbiranja povratnih informacij od učencev, nobenih video ali avdio stikov, niti posnetih …).

Zelo ilustrativni so bili odgovori na odprto vprašanje iz vprašalnika po petih tednih, kaj bi potrebovali za uspešno podporo otrok pri pouku na daljavo oziroma kaj so pogrešali. Odgovore smo razdelili na pet kategorij (in dve dodatni) in jih prikazali po regijah. Zaradi majhnega števila sodelujočih v obalno-kraški, zasavski, jugovzhodni, posavski in koroški regiji smo te regije v grafu na sliki združili (ZASSS).

Kot je razvidno iz grafa, je bilo med sodelujočimi malo takih, ki niso pogrešali ničesar (»Nič«), in nekaj več takih, ki so odgovorili tako, da njihovi odgovori niso sodili v nobeno od petih kategorij (»Neuvrščeno«). Slednji so večinoma napisali, da bi si želeli, da gredo otroci čim prej v šolo. Prav tako ni bilo veliko tistih, ki so kot glavni problem navedli pomanjkanje vizije (na ravni države ali šole), kaj naj bi pouk na daljavo sploh prinesel (»Vizija«), in tistih, ki imajo največjo težavo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (»IKT«). Predvsem pri slednjih to ne pomeni, da težava ni huda (če ni interneta, pouka na daljavo ne more biti), ampak da se s težavo internetne povezave, razpoložljivosti strojne opreme ali znanja, kako jo uporabljati, sooča nekaj odstotkov družin. Preostale tri kategorije so bile težava večjega števila sodelujočih. Pri »Organizaciji pouka« so bili izpostavljeni različni vidiki organizacije, kot so prevelika količina in razdrobljenost snovi, preveč različnih načinov posredovanja navodil in nalog za istega učenca, redko preverjanje, kaj so se učenci naučili, in podobno.

»Komunikacija« izpostavlja predvsem potrebo učencev in staršev, da se z učiteljem tudi slišijo in vidijo po video povezavi, da je komunikacija obojestranska, pregledna, razumljiva ...

»Organizacija dela doma« izpostavlja predvsem problem časa, ki ga je zmanjkovalo za vse obveznosti. Največkrat je bilo to povezano z zaposlenostjo staršev (služba ali delo od doma) in dejstvom, da otroci pouka na daljavo ne zmorejo sami. Tako so imeli nekateri starši trojno obremenitev: svojo službo, skrb za gospodinjstvo in še pouk na daljavo.

Graf 1: Kaj bi starši potrebovali za uspešno podporo otrok pri pouku na daljavo po petih tednih? (ZASSS)

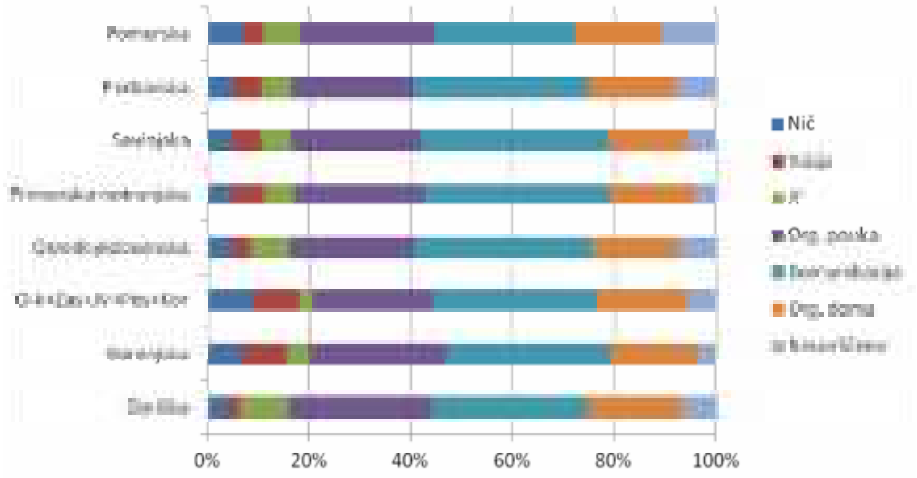

Kaj smo se naučili, kako naprej?

Glede na opisane tri vrste najpogostejših težav s poukom na daljavo lahko na podlagi informacij, ki smo si jih v mreži ZASSS izmenjevali v obdobju pouka na daljavo v letošnjem šolskem letu, ugotovim, da je bilo z dveh vidikov stanje boljše kot ob koncu preteklega šolskega leta. Organizacija pouka in komunikacija sta se na večini šol znatno izboljšali, organizacija dela doma pa je bila še hujši problem, ker je bilo več staršev v službi.

To pa ne pomeni, da smo lahko s stanjem zadovoljni. Tako pri organizaciji pouka kot pri komunikaciji in sodelovanju med šolo in domom gre za nikoli končana procesa. Oba smo in bomo morali ves čas vzdrževati in izboljševati tudi pred epidemijo in po njej. Gre namreč za ključna vidika kakovostnega šolanja v vseh časih. Krizne razmere so to dejstvo le še izostrile. Kjer so bili organizacija pouka in komunikacija ter sodelovanje med starši in šolo na visoki ravni pred epidemijo, so imeli pri pouku na daljavo manj težav.

Usmeritev je torej jasna: več truda kot bomo vložili v odpravljanje šibkih točk, ki jih je razgalila epidemija, bolje bo šolski sistem deloval tudi v normalnih razmerah, v primeru krize (podobne ali povsem drugačne) pa bo odpornejši in jo bo prestal laže ter z manj posledicami.

Viri

- ZASSS (2020): *Rezultati vprašalnika ZASSS za starše po petih tednih pouka na daljavo.* Dostopno na spletni strani: https://drive.google.com/file/d/1UBZtftveumqntClq7X1XDHjJxl-BB2Wk/view.

Pazi, kaj si želiš ...

Neža Miklič, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Sodeluje v delovni skupini za postavitev *Hiše za otroke* v Sloveniji in predava kriminalistiko na *Višji policijski šoli* na *Policijski akademiji*.

Budilka zazvoni ob 5.00, včasih še prej. Pomemben dan, še bolj pomemben nastop terja urejenost. Vprašanja z vseh strani, misli od vsepovsod. Premiki so hitri, intenzivni. Sistematično in organizirano ter samoumevno robotizirano pobiranje stvari, preverjanje oken, luči, štedilnika, vhodnih vrat. Je maček zunaj? Smo vsi, imamo vsi vse? Gremo! Odhod. Kava v lončku, na poti, ko kilometri tečejo mimo. Dan za dnem, leto za letom. Želja, da bi bilo kdaj drugače, se uresniči marca 2020. Ostali smo doma, drug z drugim, prepričani, da gre za kratko spremembo, ki bo dobrodošla, ki bo vse skupaj le umirila. Končno bomo več skupaj, se posvetili drug drugemu. Prišel je torej pravi čas.

Popoln preobrat – epidemija

Dnevi, ki so minevali, so nas razgalili in pokazali, iz kakšnega testa smo. Pred nekaj meseci sem s hvaležnostjo poslušala samogovor enega izmed radijskih voditeljev, ki je iskreno spregovoril o tem, da je bil po točno treh tednih spomladanske karantene na tem, da se od utrujenosti in izčrpanosti sesede, kajti prav tako sem se počutila tudi sama. Zelo dobro se spominjam, kako sem postajala vedno bolj in bolj nestrpna ob navedbah sogovornikov, kako zelo jim je dolgčas, kako jim čas počasi teče, da res ne vedo več, kaj bi počeli, ko pa sem se sama na drugi strani počasi in zelo vztrajno potapljala. Vstajala sem namreč še prej, da sem lahko do 7. ure zjutraj vsaj nekaj že naredila za službo. Posledično sem manj spala, zato sem bila vedno bolj utrujena. Zdelo se je, da kuhinje sploh ne zapuščam več. Kuha in peka ves čas, brez prestanka, saj so doma skupaj z menoj ostali vsi preostali družinski člani, odraščajoči najstniki pa tako ali drugače hodijo po svetu ves čas odprtih in lačnih ust.

Računalnike in e-naprave smo si delili, si jih posojali. Otroci imajo prednost, družina ima prednost. Prilagajala sem se vsem in vsakomur. Osnovnošolka v prvi triadi je nujno potrebovala pomoč. Dela za šolo je bilo ogromno. Z njo sem sedela in delala, razlagala in ponavljala. Moj prenosnik je pristal v najstniški – sinovi sobi, najstarejšemu gimnazijcu smo na srečo ravno pred kratkim kupili novega. Pred tem smo otroke potiskali stran od naprav, jim določali in merili čas uporabe, z danes na jutri smo vsi naprave drug drugemu trgali iz rok. Pred tem nismo imeli nobene naprave v otroških sobah, sedaj so v njih pristali tako telefoni, tablice kot računalniki. Urejali smo boljšo povezavo, saj je bil sistem preprosto preobremenjen. Vsak dan znova smo sedeli za mizo in se usklajevali. Kaj mora kdo narediti, kdaj in kako. Kot starš ne moreš niti ne smeš dvigniti rok. To niso počitnice, preprosto se je treba na hitro privaditi novim okoliščinam. Že staršem je težko, kaj šele otrokom. Najstniku, ki ga premetava sem ter tja, ni jasno nič. Prepričan, da posluša in sledi učitelju, mu zaupaš, vse dokler ne pridejo prava e-sporočila učiteljev o tem, kaj vse manjka. Delaš še več, cel dan. Odhod od doma, v naravo je prednostno pogojen z delom za šolo, za likovno, tehniško ali športno vzgojo. Otroke sem kot mama ves čas učila previdnosti pri snemanju in objavljanju, zdaj sem jih snemala z namenom dokazovanja opravljenih obveznosti. Spominjam se nekega četrtka: dve uri in pol sem zvečer zgolj skenirala in različnim učiteljem za dva

Foto: Marko Hrovat

od treh otrok pošiljala e-sporočila z opravljenimi nalogami.

V službi sem sredi pomladi, ko se je vse skupaj začelo, ravno zaključevala s predavateljskimi vsebinami in imela že vse pripravljeno za izvedbo vaj, ko so me soočili, da po vikendu, že s ponedeljkom, prehajamo na splet. Program naj teče nemoteno, so poudarjali, naši študentje morajo program izpeljati. Videokonferenc še ni bilo. Delovali smo po sistemu komuniciranja preko e-pošte v vzpostavljeni e-učilnici, oz. poenostavljeno rečeno, s pomočjo elektronske pošte. Kako pojasniti sicer zahtevno snov? Zgolj z več pisanja, še več pojasnjevanja, za kar pa je potreben čas, ogromno časa. Delovni dan

Foto: Peter Prebil

ni trajal zakonsko določenih osem ur, temveč se je razpotegnil čez cel dan, v prosti čas, vse do pozne noči, v vikend in praznike. Spominjam se navedbe študenta, ki je omenil, da ga motijo zvoki prejetih e-sporočil ponoči. Nagovore, gradivo, korigirane oddane izdelke sem dodajala, vračala, kadar sem le lahko. Vmes, da sem ohranila zdrav razum, sem 'lepila' še šale: »Toliko si umivam roke, da sem prišla do plonk zapisov iz srednje šole,« ali pa: »Moji starši bodo vsak čas odkrili, da ni bil problem v učitelju.«

Minil je prvi mesec in dnevi so tekli. Začutila sem bolečine v rokah, glavoboli so bili vedno pogostejši. Nisem več spala in na trenutke sem že zelo plitvo dihala. Takrat sem se ustavila, saj je moje telo kričalo, in če kdaj, je bil takrat čas, da prisluhnem razumu. Postavila sem si vprašanje o tem, po čem si bom zapomnila ta čas, kako si bodo moji bližnji zapomnili ta čas z menoj. Razumela sem in si dovolila nižje obrate.

Iz izkušenj se učimo

V jesen sem vstopila drugačna, z védenjem, da je za menoj pomemben čas in da sem na čas pred seboj pripravljena. Časovni odmik je ponudil drugačen pogled. Dejstvo je, da mi je uspelo pripraviti ogromno gradiva in literature, ki je sicer ne bi ali je vsaj ne bi tako zelo hitro. Zdaj tehniko poznam, jo uporabljam in sem je vešča. Moj »postkoronski CV« bo, tako kot navaja šala, zdaj lahko vseboval: »… obvladam Skype, Zoom, GoToMeeting, Microsoft Teams, Whereby, Facetime ...« Vajena sem vsega, še vsak zaplet mi je uspelo rešiti. Hkrati sem vesela objav, ko spoznam, da smo vsi na istem. Se spomnite objave iz ZDA, ko se je odvetnik preko videokonference javil sodniku v podobi mačka in potem prepričeval sodnika, da je za tem ljubkim mladičem on ter da bi izklopil in prevzel svojo realno podobo, če bi le znal in vedel, kako. Še dolgo sem se smejala. Dejstvo je, da bi vso to tehniko puščala ob strani, kolikor bi se dalo, če v njeno uporabo ne bi bila prisiljena. Seveda me moti, da preko videokonference gledam le sebe, da študentov ne vidim, da se zdi, da govorim le sebi. Da, vem, da so mnogi le 'priklopljeni', da ne sodelujejo, ker jim sistem to omogoča, ker je tako zanje ta trenutek lažje. Četudi jih pozivam, naj vklopijo kamere in se javijo preko mikrofona, ostajam osamljena. Žal mi je. Spomladi, ko sem s študenti vsaj nekaj časa preživela v predavalnici, so me na začetku karantene zelo hitro zasuli z vprašanji o tem, kdaj se bomo videli v živo ali vsaj preko videokonferenc. Takrat sem spoznala, kakšen pomen in vlogo imamo učitelji. Čeprav sem se trudila vse napisati, vse pisno razložiti, so mi dejali, da je drugače, ko smo skupaj. Da pogrešajo mene, mojo energijo, zanos, voljo, kretnje, ton glasu. Generacijo tega študijskega leta je prežela apatija. Čeprav so prisotni preko videokonferenc, so daleč stran.

Ta čas mi je poleg vsega prinesel spoznanje, da res rada delam, tudi zelo veliko in zelo intenzivno, pa tudi to, da takšna sem in s tem ni nič narobe.

Pred vsem tem sem se pogosto spraševala o vrednosti svojega dela, saj so bili dnevi, ko sem razmišljala, ali vendarle kaj pustim za sabo, vsaj kakšno majceno sled. Virus se je moral zgoditi, da zdaj kot družba končno cenimo, kako zelo so učitelji pomembni za naše otroke, za nas, kako zelo pomembno je, da imamo takšen šolski sistem. Govorili in pisali so, da bo učiteljski, predavateljski poklic izumrl, da ga v desetletjih, ki prihajajo, ne bo več, da ga bodo nadomestili roboti. Na Finskem so prvi, mnogo pred epidemijo, uvajali tablice v razrede, ki so jih kmalu pričeli umikati. Zdaj po zaslugi virusa vemo, da se to ne bo zgodilo.

Ostaja hvaležnost

Ta čas mi je poleg vsega prinesel spoznanje, da res rada delam, tudi zelo veliko in zelo intenzivno, pa tudi to, da takšna sem in s tem ni nič narobe. Ljudje smo bolj ali manj drugačni. Ob vsem tem pa moram znati postaviti meje. Najprej sebi in nato drugim. Tudi dobro opravljeno delo je dovolj dobro. Ni nujno, da je vedno superiorno in popolno. Delo sem porazdelila, ga znala razdeliti ter si brez občutka krivde vzeti odmor s hojo v hrib, v gozd, pa četudi je bil to vedno isti hrib. Letni časi so ga vedno znova obarvali v drugačne barve in odtenke. Včasih smo potovali naokrog, sedaj smo šli z enega konca na drugi konec Slovenje in se ob tem imeli res dobro. Osvojili smo dvatisočake in se kopali v tako zelo prijetno topli Kolpi. Res sem bila veliko v kuhinji, zato pa sem skuhala veliko novih jedi, in kar je najbolj pomembno, se največ naučila o sebi. Kot družina smo med seboj zelo povezali. Nismo si v napoto in ta čas nas je še bolj povezal. Več se pogovarjamo, drug drugega slišimo, se ne samo gledamo, temveč vidimo. Zdaj je čas razkrivanja; daje nam možnost odkrivanja sebe in tega, kar je res pomembno. Ne gre za floskulo. Dejstvo je, da vsa spoznanja nikakor ne bi bila mogoča, če človek ne bi imel zagotovljenih osnovnih materialnih pogojev, ustreznega bivališča, hrane na krožniku vsak dan ter službe ali dela oziroma sredstev, ki to in še več sploh omogočajo. Hvaležna sem za vse.

Po poti znanja in srca

Naš pogovor: dr. Simona Kustec

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička.*

Dr. Simona Kustec je vstopila v politiko v stranki SMC, postala vodja poslanske skupine in bila, lahko rečemo, vsak dan na televiziji. Ko je nastopila koronakriza, je postala ministrica za izobraževanje, znanost in šport. Epidemija je spremenila veliko stvari tako v naši državi kot na celem svetu. Ministrica je morala nenehno pojasnjevati svoje odločitve, spodbujati učitelje in učence, iskati rešitve, za katere nihče ni vedel, kam nas peljejo. Njene ideje poznamo z nastopov v javnosti. V našem pogovoru pa je razkrila tudi kakšen vidik, ki ga do sedaj nismo poznali. Vedno nas zanima, kakšna je filozofija, kakšne so vrednote prvega v šolski politiki. Njena zaključna misel, naj gremo po poti znanja in srca, je spodbudna za razmišljanje o celostnem razvoju vsakega posameznika. Predvsem v vzgoji in izobraževanju pa ostaja razkorak med črko in življenjem, med dokumenti in resničnostjo, zato za vse šole velja izziv: »Pot od črke na papirju do življenja lepo zapisanih besed v vsakdanu je vedno zahteven proces.«

Epidemija koronavirusa je zajela ves svet, tudi našo državo in vsakega od nas. Kako jo vi doživljate?

Kot ogledalo za premislek o dosedanjem življenju in priložnost za izzive, novosti, pa tudi popravne izpite za prihodnje.

Ves čas epidemije ste ministrica za izobraževanje, znanost in šport. Kateri so bili vaši največji izzivi v tem času?

Zagotavljati znanje, seveda ob predpogoju skrbi za ohranjanje zdravja. In da se je vzgojno-izobraževalni proces, čeprav deloma tudi po drugačni ali prilagojeni poti, predvsem pa z razumevanjem, medsebojno pomočjo, strpnostjo nadaljeval navkljub nepredvidljivi in dnevno spreminjajoči se epidemiološki sliki.

V času epidemije smo se vsi učili izobraževanja na daljavo. Veliko smo se naučili. Rekli ste, da »smo rekorderji z vidika sposobnosti in usposobljenosti izobraževanja na daljavo«. Katere vidike ste imeli v mislih? V čem smo res rekorderji?

Prav v tem času, ko prevzemamo predsedovanje EU, našo izkušnjo prenašam svojim kolegicam in kolegom v drugih državah EU. Poslušajo me z začudenjem, spoštovanjem. Izkoristili smo priložnosti strokovno usposobljenega in delujočega vzgojno-izobraževalnega sistema majhne države, ki podajanje znanja razume kot svojo odgovornost in interes celotne družbe. V relativno kratkem času smo lahko s predanim odnosom zaposlenih v vrtcih in šolah, razumevanjem staršev, prilagodljivostjo naših otrok ter ob strokovnih smernicah enotno prešli na izobraževanje na daljavo oziroma kasneje na t. i. kombinirani sistem modela C. Za to smo vsi skupaj z lokalnimi skupnostmi, vključno z donatorji iz gospodarstva ter civilne sfere, zagotovili nakup manjkajoče opreme za digitalno izobraževanje, učitelji so se doizobrazili za podajanje znanja po tej poti, digitalizirali smo učne načrte in gradiva, pomagali s posebnimi zakonskimi paketi pomoči, od finančnih do drugih delovnopravnih, ki so to zahtevno obdobje pomagali narediti bolj znosno, razumevajoče. Kot vlada smo sku-

paj s poslanci naredili vse, kar je bilo v naši moči, da smo pomagali; še bomo pomagali, da bo šolanje v tem času in času okrevanja po virusu ostalo glavna priložnost za razvoj znanja naših otrok in s tem za boljši jutri nas vseh.

Katere pa so naše šibke točke pri izobraževanju na daljavo in naši šoli nasploh?

Sistem je precej kompleksen in posledično pogosto tudi rigiden. To pomeni, da učiteljem včasih dopušča še premalo avtonomije pri presoji in odločitvi glede izbire vsebin, načinov preverjanja, odločitev glede prednostnih znanj. Ker sistem ni nikoli predvideval tovrstnih posebnih razmer, je zgrajen na logiki uvajanja sprememb oz. prilagoditev, ki jih je treba vpeljevati z dolgotrajnimi in večvrstnimi strokovnimi preverbami, za kar ni bilo časa, če smo se vsi skupaj želeli odzvati hipno in nadaljevati s poučevanjem. Tako smo gradili na medsebojnem zaupanju, pomoči z dodatnimi svetovalnimi smernicami, programi doizobraževanj za izobraževanje na daljavo, ukrepi, ki zaposlenim in učencem omogočajo bolj življenjski, razumevajoč pristop. V vsem tem času se je seveda nabralo tudi že kar nekaj posledic, ki bodo dolgoročnejše narave, od utrjevanja na daljavo usvojenega znanja do širših psihosocialnih učinkov, ki jih je to učenje pustilo pri nekaterih skupinah tako učencev kot zaposlenih. Prav na teh t. i. ukrepih za okrevanje moramo sedaj vsi skupaj najbolj intenzivno delati in pri tem razumeti, da bomo z njimi pomagali pri nadaljnjem kvalitetnem razvoju vzgoje in izobraževanja v naši državi.

Kaj bi lahko storili v šolah, da bi se ti vidiki vzgoje in izobraževanja spremenili?

Spremeniti je treba naš odnos do znanja, do izobraževalnih procesov, še bolj razumeti, kako pomembno je, da najboljše rešitve iščemo skupaj, s konstruktivnim sodelovanjem vseh: od učiteljev do učencev, staršev, različnih skupin stroke, sindikatov, končno tudi politike. Pogovoriti se je treba o novih podobah, vizijah, poslanstvu znanja za prihodnje čase. Postaviti znanje kot osrednjo vrednoto zrele, solidarne, strpne in spoštljive družbe. Bolj poudariti temeljna znanja, se pogovoriti o potrebah po novih vsebinah, razumeti, zakaj so ta znanja potrebna, kako jih razumeti, čemu koristijo, kako lahko z njimi pojasnjujemo probleme, kako nam pomagajo iskati rešitve. Vidite, govorim o precej temeljitih, večjih spremembah, ker verjamem, da je napočil čas zanje. Čas, da razumemo znanje.

Kaj vam pomeni beseda 'vzgoja'? Naša revija nosi tak naslov.

Težko, a hkrati zelo preprosto vprašanje *(se nasmehne)*. Z glasom sporočati, pojasnjevati, kaj je prav in kaj narobe, kako delati svet boljši, lepši, ne da pri tem raniš, škoduješ drugim, kako pomagati. Z zgledom dejanj vsak dan in ob vsaki priložnosti potrjevati svoje besede sebi, svojim otrokom, najbližjim, vsem, s katerimi vstopaš v odnose v svojem življenju.

Slovenska osnovna šola ima vzgojni načrt. Vanj osnovne šole zapišejo svoje temeljne vrednote, vzgojna načela, vzgojne dejavnosti. V veljavi je od leta 2008. Kako ocenjujete stanje vzgojnih načrtov?

Pot od črke na papirju do življenja lepo zapisanih besed v vsakdanu je vedno zahteven proces. Kjerkoli. A je vredno, da se trudimo za to vsak dan, ob vsaki priložnosti. Mnogo dobrega, spodbudnega smo lahko opazovali v tem koronskem času izobraževanja; se tudi sami zamislili in zgledovali. Sama sem imela možnost videti številne posnetke, ko so otroci pripravili res ganljiva, pogumna sporočila svojim učiteljem, slednji so organizirali virtualne odmore, med katerimi so telovadili, peli, se pogovarjali, šole so izdale še več šolskih zbornikov, kjer so zapisana in naslikana doživetja iz tega obdobja. Žal pa se vedno dogajajo tudi primeri grenkih praks, o katerih se je treba nemudoma pogovoriti in jih razrešiti. Pogosto se izkaže, da gre večinoma za napačno razumevanje, pristop, oceno pri delu, stres, ki se odraža v slabi presoji. To je vedno možno popraviti in prav vzgojni načrti šol, njihove vrednote imajo skupaj z ustreznim in pravočasnim odzivom vodstva šole ključno vlogo. Učitelj je s svojim odnosom, svojo etično in strokovno držo tisti, ki predstavlja avtoriteto. A predstavlja jo le, če to potrjuje s svojim vsakodnevnim delovanjem in odzivanjem.

Kako ocenjujete delo sindikata? Včasih se zdi, da se bolj vmešava v politična in strokovna vprašanja, kot pa skrbi za sindikalne stvari.

Sindikati so zelo pomemben institut in prvi glas v skrbi za pravice in dobre delovne pogoje zaposlenih. So strokovno združenje, ki ga pri delu vodijo omenjeni interesi. Če svoje poslanstvo opravljajo na opisan način, s tovrstno kulturo, potem so spoštovanja in zaupanja vreden partner tako svojim članom kot tudi pogajalskim partnerjem. V vrtčevskem, šolskem, univerzitetnem in raziskovalnem prostoru mora biti mesto le za takšno profesionalno vlogo sindikata. Takšno je in bo ostalo moje mnenje še naprej in zgolj na takšen način bomo lahko vodili nadaljnji dialog o pravicah zaposlenih. Politični pozivi, ocene in stališča pa naj se v demokraciji preverjajo na vsakokratnih volitvah, na katerih sodelujejo politične stranke, ne sindikati.

Kateri so izzivi v razvoju slovenske znanosti?

V pogumu, samozavesti, drznosti, sodelovanju, tudi tveganju pri preverjanju novih znanj, idej in rešitev. Vlaganje vase v vseh pogledih je predpogoj za razvoj znanosti, država, EU in ostali podporniki pa bodo takšni znanosti vedno pristopili na pomoč. A ne samoumevno, temveč z razlogom za podporo novih, naprednih, svetovno odmevnih predlogov.

Kako ocenjujete stanje slovenskega športa?

Šport je in bo še naprej gradnik narodne identitete, ponosa, naravno zdravilo za trmaste in vztrajne, za vsakogar, ki potrebuje zdravo dnevno količino svežega zraka. Takšen šport – od tega čisto osnovnega do vrhunskega – mora v določenih razmerjih spodbujati in podpirati država, glavnino dela pa morajo opraviti športna društva, zveze in krovne športne organizacije. Naloga države je, da različnim skupinam svojih državljanov omogoči možnosti za ukvarjanje s športom pod enakimi pogoji ter da pod transparentnimi in za vse enakimi po-

goji pri tovrstnem delu pomaga športnim organizacijam, ki si to želijo oz. potrebujejo. Pri tem nas vse skupaj čaka še kar nekaj zahtevnih treningov do uspeha.

Slovenci se s športom radi poistovetimo in iščemo nekaj svoje vrednosti. Nam šport služi kot kompenzacija za občutek majhnosti ali morda prenizke osebne samozavesti, ki prihaja iz drugih virov, kot sta kultura in duhovnost?

Šport so zame osebno najprej čustva. Ljubezen, strast, zadovoljstvo ob tem, da nam je nekaj uspelo, pa naj bo to zmaga našega športnika, kluba, otroka na tekmovanju ali pa lastna zmaga, ko uspemo preteči prvi kilometer v svojem življenju, prekolesariti iz Kranjske Gore v Tamar, se prvič povzpeti na Kum …

Kako doživljate 30-letnico plebiscita in samostojne države?

Zelo čustveno, s ponosom, valom nepremagljivosti v izjemno enotnem trenutku, ko smo pokazali, da znamo stopiti skupaj, se za lastni interes in udobje tudi čemu odreči. Tvegati za svobodo. Biti pošteni, razumni in odločni. Tako sem doživljala to obdobje tedaj, tako ga doživljam tudi sedaj. Nič se ni spremenilo – imeti svojo državo pomeni vsak trenutek skrbeti zanjo.

Ob obletnici plebiscita in 30. rojstnem dnevu naše države v DKPS pripravljamo 3. mednarodno konferenco o vzgoji za ljubezen do domovine. Letos jo bomo posvetili vprašanju, kako ohranjati identiteto, kako vzgajati mlade, da bodo čutili pripadnost svoji državi. Katere dejavnosti se vam zdijo pomembne za graditev nacionalne identitete mladih?

Vrednote znanja, ki so utemeljene na poštenosti, spoštovanju drugih in zahtevnosti do sebe. Če kdaj, potem je prav v tem času še prav posebej izpostavljena vrednota solidarnosti, medgeneracijskega sodelovanja, strpnega dialoga, boja za prijaznost, ki ga vodita razum in srce *(se nasmehne).*

V tem času ste bili deležni veliko kritik, predvsem s strani politične opozicije, tudi interpelacijo ste preživeli. Kako vse to doživljate?

V politiko sem se vrnila zelo zavestno in premišljeno. Videla sem, v kako težkem času se je tako z vidika upravljanja kot akutnega zdravstvenega problema znašla naša država. Zavedala sem se, da ne bo lahko, a da si ne bom nikoli odpustila, če bom ponujeno prošnjo zavrnila in s kavča modrovala o tem, kako je vse narobe. Vsakič, ko mi je težko – in da, v tem sklicu je bilo takšnih trenutkov mnogo – se spomnim tega. Vem, da me skupaj z mojo ekipo vodi zgolj načelo pomagati in iskati najboljše možne rešitve, da prebrodimo aktualni čas epidemije in da na trdnih temeljih hkrati gradimo boljši sistem za prihodnost. Številna dejstva in dosežki govorijo in potrjujejo opisano smer; to je vse, kar mi je pomembno in kar šteje.

Aktivni ste (bili) v dveh vladah. Kako doživljate sodelovanje v sedanji vladi in kako odnos do kolegov, s katerimi ste še včeraj sodelovali, sedaj pa vidijo pri vašem delu samo negativno?

Politika je prav posebna igra, v kateri se nekateri borijo za prestole svojih interesov, drugi pa pozabijo nase in stopijo na delovno mesto, na katerem so v službi drugih ljudi, da bo bolje vsem skupaj. Sama pripadam tej drugi skupini, takšno poslanstvo me spodbuja in vodi pri delu v politiki. Z ljudmi, ki imajo soroden pogled na to, dobro sodelujem, neodvisno od njihovega vladnega ali nevladnega statusa. Med nami obstaja vzajemno spoštovanje, ki ga niti aktualna politična pripadnost določeni strani ne zamaje. Vidite, zopet govorim o moralni hrbtenici vsakega posameznika: od nje ali njega je odvisno, kdo in kakšen želi biti zase in za druge.

Kako bi prišli do večjega spoštovanja in sodelovanja v naši državi?

(se nasmehne) Temu smo včasih rekli vprašanje za milijon dolarjev. V bistvu sta spoštovanje in sodelovanje temeljni sestavini recepta v starem, zdravorazumskem načelu, naj se pogača razdeli tako, da je bo vsak dobil nekaj, pa je bo na koncu še nekaj malega ostalo.

Vaše temeljno modrostno vodilo?

Z odprtimi kartami in željo po boljšem jutri pojdi po poti, po kateri te vodita tvoje znanje in srce.

Anton Tomaž Linhart (1756–1795)

Ivo Branimir Piry, mag. znanosti, prof. geografije in zgodovine, je upokojeni državni podsekretar za regionalno politiko. Bil je raziskovalec na *Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani*, svetovalec vlade v *Zavodu RS za družbeno planiranje*, nato je delal na različnih mestih v državni upravi, in sicer na področju regionalnega razvoja. Bil je prvi direktor *Agencije RS za regionalni razvoj*. Med letoma 2008 in 2012 je bil svetovalec v *Odboru regij na Stalnem predstavništvu RS pri Evropski uniji* v Bruslju. Je avtor več razprav in člankov s področja prostorskega načrtovanja, regionalne politike in lokalne samouprave.

Komu Matiček, Micka, hči župana,
ki mar mu je slovenstvo, nista znana?
(Iz Prešernovega epitafa Linhartu)

Serija portretov znamenitih učencev jezuitskega kolegija v Ljubljani, ki jih predstavljamo v reviji Vzgoja, ne bi bila popolna, če bi izpustili Vegovega sošolca Antona Tomaža Linharta.

Pesnik, zgodovinar, pisatelj, dramatik in šolnik, z eno besedo *duhoviti prosvetljenec*, kot ga imenuje dr. Janko Šlebinger, se je rodil v Radovljici 11. decembra 1756. Linhartov rod izhaja iz Moravske. Njegov oče je bil Čeh, ki ga je službena pot zanesla v Radovljico, kjer je bil verjetno zaposlen pri tamkajšnjih graščakih Thurnih kot uradnik. Poročil se je z vdovo Terezijo Mertelj in imela sta štiri otroke; Anton Tomaž je bil najstarejši. Z domačimi je govoril slovensko, z očetom češko in nemško (Koblar, 2013).

Vir: dLib.si

Prvo znanje in pismenost je najbrž nabiral doma v Radovljici, ki je imela župnijsko šolo od leta 1357 dalje, prva osnovna šola pa je nastala pozneje, leta 1775 (Lavrenčak, 2016). Leta 1767 je pričel obiskovati jezuitsko gimnazijo v Ljubljani, kjer je bil njegov sošolec matematik Jurij Vega. V gimnaziji se je odlikoval predvsem v latinščini, grščini, nemščini, zemljepisu in zgodovini. V letih 1771 in 1772 je bil tudi gojenec jezuitskega kolegija pri Sv. Jakobu v Ljubljani. Že med šolanjem se je Linhart odlikoval kot spreten govornik; imel je lep, obvladan glas in je rad tekmoval v retoriki (govorništvu) z vrstniki. Zaradi zanimanja za znanost je nameraval vstopiti v jezuitski red, ki pa je bil leta 1773 razpuščen. Zato je leta 1776 vstopil v stiški samostan, vendar je cistercijanski red že po dveh letih razočaran zapustil. Ob podpori kranjskih plemičev je leta 1778 na Dunaju pričel študirati finančne, policijske in trgovske vede. Svetovljansko okolje ga je naredilo samozavestnega in ambicioznega, srečal se je z gledališčem, literaturo in glasbo.

Kranjski deželni glavar grof Lamberg ga je pregovoril, da je na Dunaju pustil dobro vladno službo, kjer je zaslužil 400 goldinarjev na leto. Žal je v domovini sledilo razočaranje, ker so mu več obljubljali kakor dali. Na službo je moral dolgo čakati. Povsod je iskal resnico in jo vedno povedal, kar mu je povzročalo tudi težave. Da bi opozoril nase, je pohitel s svojim pesniškim almanahom *Blumen aus Krain.*

Leta 1781 se je zaposlil kot arhivar pri škofu Herbersteinu, a njuno sodelovanje ni bilo najboljše, saj je prihajalo do številnih idejnih nasprotij, zaradi česar so ga leta 1783 odpustili iz službe. V tem času je navezal stike z baronom Žigo Zoisom, ki ga je pritegnil v svoj krog in ostal do smrti njegov najboljši prijatelj in mecen. Ob Linhartovi smrti je zapisal: »Z njim sem izgubil literarnega prijatelja in kritika, ki mi je bilo občevanje z njim edini oddih in veselje …« (Zupančič, 1984).

Začasno službo je zaradi upravnih znanj našel kot protokolist na kresiji. V svoji nepomembni službi se je moral trdo boriti. Zaradi svoje upravne sposobnosti in vneme je iskal načrte, da bi postal bolj znan. Njegovo znanje in prizadevnost sta mu omogočila napredovanje do mesta gubernijskega tajnika. Želja po uveljavitvi je botrovala tudi njegovi pobudi za ustanovitev študijske knjižnice v Ljubljani, ki se je uresničila v času njegove kandidature za šolskega komisarja leta 1786. V njej je združil del knjižnice jezuitskega kolegija, ki je bila rešena ob požaru 1774, vključiti pa je želel knjižnice ukinjenih samostanov in gornjegrajsko škofovsko knjižnico ter knjižnico Kmetijske družbe, katere član je bil. Uresničitev te zamisli je terjala dobra štiri leta in leta 1791 se je licejska knjižnica naselila v nekdanjem frančiškanskem samostanu. Linhart je pri tridesetih letih postal šolski komisar ljubljanskega okrožja in v treh letih povečal število podeželskih osnovnih šol v tem okrožju z 9 na 18. Poročil se je 25. junija 1787, in to z Jožefino Detelovo, dvajsetletno hčerko ljubljanske-

Vir: dLib.si

ga gostilničarja Mihaela Detele, s katero je imel dve hčerki: Zofijo Antonijo in Marijo Amalijo.

Linhartovo književno delo je nastajalo v nemškem kulturnem okolju in ima od začetka do konca izrazito sodobne in odločne prosvetljenske poteze. Te lahko strnemo v čisto literaturo, znanost in izbran družabni okus. Ob tem je čutil tudi kranjsko domačijsko dolžnost, da skrbi za slavo svoje domovine, da izpričuje njeno nemško kulturno vez s širokim svetom in prosvetljenstvom jožefinskega humanizma. Linhart je v nemščini napisal zgodovinsko delo v dveh delih *Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oestérreiches – Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije.* Prvi del, ki je izšel leta 1788, obravnava praslovansko dobo, v drugem delu iz leta 1791 pa Linhart opisuje preseljevanje ljudstev in naselitev slovenskih prednikov ter njihovo politično, družbeno, gospodarsko in kulturno življenje do konca 8. stoletja. Prvi je javno naglasil politični avstroslavizem, saj so Slovani po njegovem mnenju tvorili večino prebivalstva v Avstriji. S svojo zgodovino, pisano v nemščini, je dokazal, da smo Slovenci narod in da imamo zaradi tega določene pravice.

V tedanje slovenske preporodne tokove je Linhart vstopil skozi Zoisov krog in začel ustvarjati v slovenščini. Bil je osrednja osebnost slovenskega preporoda, prvi izrazit meščan v slovenski kulturi in pionir na vsaj treh področjih svojega delovanja: v dramatiki, gledališki umetnosti in zgodovinopisju. Priredil in prevedel je komedijo nemškega dramatika Richterja *Die Feldmühle (Podeželski mlin)* in jo naslovil *Županova Micka.* Predstavlja prvo slovensko komedijo. Krstno uprizoritev *Županove Micke* je Linhart doživel leta 1789; v njej je vlogo Micke odigrala njegova žena. To je bila prva gledališka predstava, odigrana v slovenskem jeziku v Stanovskem gledališču v Ljubljani (zdaj Slovenska filharmonija). Kljub navdušenju pa je morala na svojo vnovično odrsko postavitev čakati več kot pol stoletja, saj so jo naslednjič odigrali leta 1848 v Vipavi.

Po vzoru Beaumarchaisove komedije *Figarova svatba* je nato napisal še daljše delo *Ta veseli dan ali Matiček se ženi.* Francosko predrevolucijsko igro je mojstrsko 'ponašil', tako kot *Županovo Micko.* Zamotano rokokojsko spletko, ki izpodnese zgodovinsko fevdalno zablodo *ius primae noctis*, je zelo poenostavil in spremenil. Več oseb je črtal in dejanje zelo približal domačim razmeram. Revolucionarna ost igre je prešla v kritiko domačih sodnih razmer, Figarov prevratni samogovor je nadomestil s krajšim domačim, a nič manj revolucionarnim Matičkovim govorom, da po človeško slab gospod ni več kakor služabnik. Zaradi suma državi nevarnih idej je na krstno uprizoritev čakala vse do leta 1848, ko jo je v Novem mestu uprizorila amaterska druščina. Obe igri sta postali temelj slovenske dramatike in gledališča ter sta še vedno pogosto na sporedu slovenskih poklicnih in amaterskih gledališč. Obe sta dobili različne priložnostne primesi, tako po Bleiweisu in po Govekarju. Po izvirnih tekstih je obe igri v 4. izdaji priredil dr. Janko Šlebinger in ju opremil z zgodovinskimi pripombami (Linhart, 1923).

Sredi dela in načrtov je Linhart umrl 14. julija 1795 za posledicami srčne kapi. Ob njegovi smrti je Marko Pohlin zapisal, da je »izdihnil z blagomiselnim ter nespremenljivo stanovitnim duhom svoje vesti in prepričanja«. Prav zaradi poudarjenih nacionalnih idej v navedenih komedijah so ob njegovi smrti oblasti prepovedale vsako javno žalovanje, nagrobnik in celo elegije v njegov spomin niso bile dovoljene. Njegovo imetje je bilo prodano na dražbi, žena pa se je s hčerkama preselila na Dunaj.

V spomin na pomembnega meščana se Radovljica danes imenuje Linhartovo mesto, po njem so v mestu poimenovani trg, knjižnica, šola in osrednja kulturna dvorana. V radovljiški graščini si lahko obiskovalci ogledajo razstavo, ki je bila postavljena ob 250-letnici dramatikovega rojstva.

Viri in literatura

- Anton Tomaž Linhart (2017). *Zgodovina.si,* 14. 7. 2017. Dostopno na: http://zgodovina.si/anton-tomaz-linhart/.
- Grego, Anna Maria; Žumer, Maja (b. d.). *Razsvetljenstvo na Slovenskem.* Pridobljeno 26. 4. 2021 s spletne strani: https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/224/324/5253-1?inline=1.
- Javornik, Marjan; Dermastja, Alenka (1992): *Enciklopedija Slovenije, zvezek 6.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Koblar, France (2013): *Linhart, Anton Tomaž (1756–1795).* Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, ZRC SAZU. Pridobljeno 26. 4. 2021 s spletne strani: http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi330432/#slovenski-biografski-leksikon.
- Lavrenčak, Goran (2016): *Zgodovina osnovne šole v Radovljici.* Pridobljeno 26. 4. 2021 s spletne strani: http://dar-radovljica.si/Sola/a)%20Zgodovina%20osnovne%20%C5%A1ole%20v%20Radovljici.pdf.
- Linhart, Anton Tomaž (1923): *Županova Micka; Veseli dan ali Matiček se ženi.* Ljubljana: Tiskovna zadruga.
- Trošt, Nada (2010): *Anton Tomaž Linhart.* Radovljica. Pridobljeno 26. 4. 2021 s spletne strani: https://lu-jesenice.net/wp-content/uploads/2012/11/GRADIVO-LlINHART.pdf.
- Zupančič, Mirko (1984): *Anton Tomaž Linhart.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kovanec za 500 slovenskih tolarjev

Domoljubje je duša in srce naroda

Krščansko slovenstvo in domoljubje v šolah (1. del)

Branko Koderman, mag. znanosti (sociologija kulture), dipl. psiholog, je zaposlen na *Gimnaziji Bežigrad*. Ima 30 let delovnih izkušenj na področju programa mednarodne mature (»IB«), kjer poučuje socialno in kulturno antropologijo ter psihologijo, in na področju slovenskega gimnazijskega šolstva, kjer je nekaj let poučeval psihologijo in sociologijo.

Izhodiščna ideja mojega prispevka je povsem očitna ugotovitev in preverljivo dejansko stanje, da se je šolanje v državi Sloveniji dokončno jezikovno-pojmovno in dejavno-organizacijsko preoblikovalo po ključnih navodilih manifesta kulturnega marksizma, to pa je: uničenje (izbris) krščanskega slovenstva, tistega slovenstva, ki je vedno bilo in tudi je krščansko, in posledično izničenje (ponižanje) slovenskega domoljubja.

'Gabrova' šola bo dokončno izbrisala slovenstvo – kako to preprečiti?

Šolnikom so vsiljene kot obvezno učno gradivo teme, ki moralizirajo o raznovrstnih univerzalnih zakonitostih uničenja človeštva, in lažni problemi vsakršne pravosti in pravičnosti v imenu tako imenovanih vrednot, ki naj bi bile v jeziku marksističnega novoreka (Orwell, 1949; Scruton, 2019) kar »obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije; spoštovanje in sodelovanje za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svobočin« (ZOsn-F, 2007). Otrokom in najstnikom v takem neosebnem in vrednot jalovem védenju ostaja zanikanje lastne osebne in kulturne samobitnosti ter narcisoidno hlepenje po nagradah, točkah, priznanjih, ocenah.

Šola danes postaja vedno bolj jasna uresničitev izvornega načrta: ogromna, zapletena, pa vendarle natančno vodena »Skinerjeva laboratorijska kletka«, v kateri pooblaščeni in razsvetljeni gospodarji pozitivno in negativno krepijo izdelke podrejenih otrok in najstnikov. 'Gabrova' šola je patološka inkulturacijska in socializacijska realnost, ki je utemeljena na družbeni prisili, na laži in nevednosti, na preziru do slovenskega naroda.

Govorica laži in nevednosti nasproti pojmovnemu jeziku razuma

Domoljubje – kulturološko-kognitivne opredelitve

Domoljubje je beseda, ki v uradnih dokumentih državne šole nima nikakršnega mesta in je tudi v govorici odločujočih šolnikov tabu. Vedno bolj poredko se pojavlja izraz vzgoja, ki pa je tako zelo dvoumen in neopredeljen, da je že zaradi tega neuporaben za šolanje (Žnidaršič, 2017).

Znanosti o človekovih dejavnostih in stvaritvah uporabljajo jezik, ki nam omogoča prepoznati in razumeti domoljubje v njegovi dejanskosti. Predstavimo nekaj ključnih opredelitev domoljubja.

A. Interpretativna teorija kulture (Geertz, 1973): Geertz razume domoljubje kot etos, kot čustveni patos, estetsko vznesenost, motivacijsko odločenost in moralno načelnost, ki enoti in povezuje razpršenost in nepreglednost posameznikove življenjske izkušnje. Takšen etos posameznikovega značaja vzpostavijo v »kognitivni notranjosti« le religiozno sveti in javno predstavljeni in interpretirani simbolni zapisi tradicije naroda in simbolna dejanja določene skupnosti, torej krščansko-slovenska kultura v naših učilnicah, pri šolskem delu, branju, testih in esejih, igrah, nastopih itd. Otroci in najstniki v naših šolah lahko slovensko domoljubje ponotranjijo le z zgodbami junakov, ki izpričujejo vero, svetost, predanost in pogum, ljubezen do Boga in slovenskega naroda.

B. Teorija družbene moči ali tudi teorija prakse (Bourdieu, 1977; Scruton, 2019): V šolah in učilnicah domoljubje ali nedomoljubje (kot egoistični in narcisoidni habitus) 'ustvarijo' družbeno dominantni zastopniki (slovenske) kulture ali družbeno dominantni zastopniki (protislovenske) vsakokratne univerzalne ideologije (»slabšalne izmišljije«). Učitelji so ključni, saj vsakokrat funkcionalno oblikujejo in ohranjajo interakcijska razmerja med nji-

Foto: Matej Hozjan

Foto: Petra Duhannoy

mi in otroki ter predvsem s pritrjevanjem ali omalovaževanjem delovanj tistih, ki jih nadzirajo, ustvarjajo neko samoumevno normalnost domovinskega ali protidomovinskega habitusa pri otrocih in najstnikih. S pojmom habitus Bourdieu razume ponotranjen celostni in samoumevno nujen način védenja in vedénja, govorjenja, pisanja, razmišljanja, čustvovanja in vsega drugega delovanja ter zavzetosti in usmerjenosti v določene »stvari« znotraj posebnega »kulturnega polja«, v našem primeru šolskega (Bourdieu, 1977).

C. Nevrološko-kognitivna teorija učenja in spomina (Kandel, 2000). Trajnost in neokrnjenost spominske sledi (nevronske mreže) utrjujejo fiziološke in anatomske spremembe sinaps v naših možganih. Zakon ohranjanja spomina določa, da sta trajnost in neokrnjenost nevronske mreže vzročno-posledično povezani s številom prehodov informacijskih impulzov, ki prehajajo preko sinaps določenega spominskega zapisa. Večkrat kot spoznavno procesiramo določen čutnozaznavni dražljaj (se učimo), bolj bo ta nevrološko utrjen in trajen, v našem mišljenjskem priklicu pa hipen, nezaveden, oseben in naravno samoumeven (na primer naše osebno ime). Dolgotrajni spomin je hierarhično strukturiran v dva 'površinska' – pojmovnega in doživljajskega, in dva 'globinska' – procesnega in čustvenega (Crane in Hannibal, 2009). Domoljubje je tako nevrološko-kognitivni zapis predvsem 'globinskega' dolgotrajnega spomina, tistega torej, ki se razvojno tvori v otroštvu in zgodnjem najstništvu. Zato morajo biti v novi slovenski šoli prisotne domoljubne vsebine in dejavnosti, ne le razpršeno po predvsem narodno in osebnostno identitetnih predmetih, temveč predvsem v samostojnem šolskem predmetu, obveznem za vse osnovne in srednje šole v Sloveniji.

Č. Teorija dveh neodvisnih načinov procesiranja informacij pri človeku – sistema 1 in sistema 2 – ali preprosto: teorija hitrega in počasnega mišljenja (Kahneman, 2003). Sistem 1 reševanja problemov in sprejemanja odločitev je »hiter, instinktiven, čustven, avtomatski in relativno nezaveden, medtem ko je mišljenjski sistem 2 počasnejši, bolj analitičen, logičen, utemeljen na pravilih in zaveden. Sistem 1 se na splošno povezuje z 'intuicijo'« (Popov idr., 2017: 169–170). Sistem 1 je prilagoditveni in obrambni način enostavnega in stereotipnega varovanja posameznikovega organizma, in če spoznavno procesiranje ne preide na raven mišljenja sistema 2, se posameznikove odločitve izvršujejo v govorici slabšalnic in nasilja. Sistem 2 se tudi razvojno oblikuje kasneje in je neposredno povezan s spoznavno močjo posameznika in šolskega programa, usmerjenega v divergentne sposobnosti in v ustvarjalne dosežke. Takšne učne cilje, ki so usmerjeni v ustvarjalne spoznavne veščine in dosežke, lahko dosegajo le vrhunsko akademsko in znanstveno izobraženi učitelji. V sodobnem informacijskem in družbeno vedno bolj spremenljivem svetu je lahko le sistem mišljenja 2 tisti, ki otroku, najstniku in seveda končno odraslemu državljanu Slovenije omogoča razumeti krščansko slovenstvo. Tisto razumevanje, ki je ponotranjeno, torej anatomsko strukturirano in nevrofiziološko povezano ter vtisnjeno kot implicitni in eksplicitni dolgotrajni spomin, tisto, ki razume, kaj je dobro oziroma slabo za slovensko državo in za slovenski narod, tisto torej, ki posameznika končno spoznavno usposobi za odločitve in posledično dejanja, ki prispevajo k večji dobrobiti tako posameznika kot skupnosti. To in takšno je domoljubje – dejansko, dejavno in afirmativno, za osebnostno istovetnost posameznika in za ponos pripadnikov slovenske družbe (prav tam).

D. Teorija čustveno-spoznavnega ovrednotenja stresa (Folkman, 1988): Ljudje se pod vplivom čustveno neprijetne in zaznavno nevarne obremenitve odzivajo: a) sprejmejo izziv kot problem (sistem mišljenja 2), ki ga je mogoče rešiti, tako da spremenijo okoliščine in se tako razbremenijo stresa, b) se poskušajo razbremeniti lastnega negativne čustva z »… begom, samonadzorom izražanja čustev, iskanjem podpore pri drugih ali tako, da poskušajo pozitivno prevrednotiti okoliščine« (Crane in Hannibal, 2009: 90). Drugi, v čustvo usmerjen način soočenja s stresom, vključuje sistem mišljenja 1.

Viri in literatura

- Bourdieu, Pierre (1977): *Outline of a Theory of Practice.* New York: Cambridge University Press.
- Crane, John; Hannibal, Jette (2009): *Psychology: Course Companion.* Oxford: Oxford University Press.
- Geertz, Clifford (1973): *The Interpretations of Cultures.* Basic Books.
- Kandel, Eric R.; Schwartz, James H.; Jessell, Thomas M. (2000): *Principles of Neural Science.* New York: McGraw-Hill.
- Orwell, George (2021): *Nineteen eighty-four.* London: Penguin Classics.
- Popov, Alexey; Parker, Lee; Seath, Darren (2017): *Psychology: Course Companion.* London: Oxford University Press.
- Scruton, Roger (2019): *Zablode, prevare, hujskaštva.* Ljubljana: Družina.
- Zakon o osnovni šoli (ZOsn-F) (2007). *Uradni list RS,* št. 102/07 (9. 11. 2007).
- Žnidaršič, Jerneja (2017): Vzgoja za vrednote v javni šoli. *Vzgoja,* letnik XIX, št. 75, str. 21–22.

Vzgoja v vrtcu

Vesna Jarh, dipl. vzgojiteljica predšolske vzgoje, je zaposlena v *Vrtcih občine Žalec.*

V vrtcu se otrok velikokrat prvič sreča z drugimi odraslimi in vrstniki. S tem se zanj oblikuje nov socialni sistem, katerega del postane in ki je za njegov celostni razvoj primarnega pomena. Sprejetje v vrstniško skupino oz. položaj v njej sta za vsakega otroka zelo pomembna. Družba sovrstnikov je vir naklonjenosti, sočutja, razumevanja in moralne usmeritve – kraj za eksperimentiranje ter okolje za doseganje samostojnosti in neodvisnosti od staršev. Je okolje, v katerem se oblikujejo intimni odnosi, ki so nekakšna vaja za odraslo intimnost (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

V večini primerov je obnašanje otrok v vrtcu odraz domačih razmer in vzgoje. Številne družine vzgajajo svoje otroke na način, ki je podoben pedocentristični vzgoji, to je vzgoji, ki v središče postavlja otroka, je brez omejitev in premalo upošteva druge. Taka vzgoja slabo pripravlja na socialno življenje v skupini. Otrok, ki mu nista bila privzgojena občutek pripadnosti socialni skupnosti in potreba po upoštevanju pravil skupine, se težko prilagaja drugim in svoje ravnanje težje usklajuje s skupino. Težave ima pri interakciji z drugimi otroki, saj težko deluje brez starševske pomoči. Postane bolj ali manj nedružaben, nestrpen do drugih, zamerljiv in slabovoljen. Težko si poišče družbo vrstnikov, ker ne zmore ustvarjalno sodelovati v skupini. To pa vodi v različne konflikte med otrokom in okoljem. Vedno želi biti v središču pozornosti, če ni po njegovo, pokvari igro. Trpi zaradi občutka krivice, če ni pripravljena takšna situacija, kjer bi se izkazal kot najboljši in edini (Grob in Jaschinski, 2003 v Marovič in Sinjur, 2018). Prevladujoči načini starševanja so preveč zaščitniška, avtoritarna in permisivna razvajajoča vzgoja. Taki otroci imajo v razvoju veliko težav tako na ravni odnosov, storilnosti, odgovornosti ipd.

Vzgojni dejavniki na ravni oddelka

Vzgojo otrok narekuje avtoriteta odraslih. Vzgojiteljica zaradi tega ni pomembna le kot pedagog, ki je nosilec avtoritete in procesa, temveč tudi kot temeljni subjekt, vzorna oseba. Vodi in usmerja otrokovo delovanje, je pomemben objekt identifikacije, s katero si otrok pridobiva potrebno naklonjenost drugih in oblikuje lastno identiteto. Gogala (1975) pravi, da je vzgojitelj »najodločilnejši faktor«, saj je od njega odvisno, ali otroci z veseljem sodelujejo ter pazljivo in uspešno sprejemajo izobrazbene in vzgojne vrednote. Preko vzgojitelja otroci dobijo stik s kulturo in družbenim življenjem, on izpelje učni program, v otrocih zbuja nove interese ter potrebo po spoznavanju novih resnic in vrednot. Da bi to lahko dosegel, mora imeti sam bogato duhovno življenje, notranjo moč, gotovost in svojstveno osebno moč, iz katere izvira avtoriteta.

Posebno vlogo pri vzpostavljanju osebnostne avtoritete ima pedagoški eros, ki vzpostavi stanje zaupanja in čustvene bližine. Pedagoški eros ima po Gogalovem mnenju tri oblike (Kroflič, 2000):

- osebni pedagoški eros – otroke mora imeti rad;
- stvarni pedagoški eros – rad mora imeti tisto, o čemer govori, saj se mu skoraj vedno posreči navdušiti tudi druge za neko stvar, če se sam pristno zanima zanjo;
- pedagoški eros do oblikovanja – vzgojitelju je pedagoško delo, v katerem živi, tako pri srcu, da ne more živeti brez takega načina dela.

Vzgoja v vrtcu se dosega na ravni oddelka in poteka po naslednjih poteh: kot neposredna vzgoja s predpisanimi učnimi vsebinami, priložnostnimi učnimi vsebinami, oblikami in metodami učnega dela, disciplinskim pristopom, socialnimi odnosi in razredno klimo ter z vzgojiteljevo osebnostjo. Vzgojni program v oddelku pa je lahko zasnovan na različnih širših vzgojno-teoretskih pristopih. Kroflič in Peček Čuk (2009) mednje uvrščata naslednje usmeritve: vzgoja kot soočenje z vrednotami in oblikovanje osebne naravnanosti – vrline, vzgojna moč pravične skupnosti na načelih demokratičnega dogovarjanja, oblikovanje občutka pripadnosti inkluzivni skupnosti, preventivni sistem zaščite pred konflikti, usmeritev v medsebojno pomoč in skrbne odnose itd.

Vloga vzgojitelja

Vzgojiteljevo poslanstvo je to, da vsakega otroka podpre na poti samostojnosti, svobodnega in ustvarjalnega razmišljanja, visoke samomotiviranosti, samoodgovornosti. Pomembna področja so: delo s skupino, gradnja in ohranjanje aktivnosti v odnosih s posamezniki, skrb zanje, motivacija, spodbujanje procesa učenja, življenje s pravili, spremljanje in podpora z družinskimi vezmi (stik z družino). Korake v konkretnih okoliščinah izbiramo na podlagi zastavljenega cilja. V praksi to pomeni, da z otrokom, tako preventivno kakor tudi v težavnih situacijah, vzpostavimo dialog in skozenj poskušamo odkriti otrokove nezadovoljene potrebe in mu jih pomagamo razumeti. Otroci potrebujejo njim razumljive meje, občutek varnosti in odločne vzgojitelje. Odločnost in doslednost v vrtcu vzpostavljamo preko komunikacije z otrokom, ki mora temeljiti predvsem na spoštljivem vedênju do otrokove osebnosti, na jasnih sporočilih, odločnosti in samoobvladovanju neprimernih impulzov. Bistvo vzgoje je otroka spodbujati, podpirati, voditi, mu postavljati meje (primerno upoštevajoč njegove potrebe in želje), predstaviti pravila vedênja v oddelku in na zastavljenem graditi odnos. Prava avtoriteta nam omogoča, da slišimo otrokove potrebe. Odnos vzgojitelj – otrok je določen z institucionalnimi okviri, a vzgojitelj mora poiskati tako obliko avtoritete, ki pri vzgajanju omogoči največ svobode in ne moti razvoja individuuma in njegove avtonomne morale. Paziti pa mora, da ne

Foto: BS

prekorači praga zdrave avtoritete, ki jo zamenja avtoritarnost. Hana Arendt (2006) pravi, da je avtoriteta poslušnost s svobodo, avtoritarnost pa je poslušnost brez svobode posameznika, ker njegovo dejavnost izsili tuja volja.

Moje delo temelji na dobrem poznavanju razvoja predšolskega otroka, njegovih potreb ter na svetovalnem delu s starši. Vzgojni stil, ki ga uporabljam, je vključujoč in predstavlja možnosti mojega vedenja, dejavnosti, ki jih prakticiram v svojem delovanju, in vključuje interakcije, dogovore, usklajevanje idej, postavljanje skupnih ciljev, zaželeni sta spontanost in otrokova aktivnost. Spremljam lahko posamezne faze v življenju sodobnega otroka in mnogokrat gre za otroke, ki svoj klic na pomoč kažejo z agresivnostjo (upor, odpor, neposlušnost …), ali pa za razvajene otroke, ki želijo biti v središču pozornosti.

Vsakega otroka sprejmem takega, kot je. Vsako spremembo vedenja, vsako neobičajno vedenje obravnavam kot simptom, saj me simptomi pogosto pripeljejo do otrokovih potreb. Prepoznavam otrokove dobre in slabe strani, mu prisluhnem in ga spoštujem. Postopno in odločno postavim osnovne meje, če jih otrok do vstopa v vrtec ni imel. Delo v skupini terja postavitev pravil, ki jih postavim skupaj z otroki. Pravila omogočajo, da se otrok uči odločanja oziroma izbire v danih situacijah in prevzemanja odgovornosti za izbrano, uči se poslušati druge (do sedaj je bil navajen ukazovati oziroma komunicirati z jokom, cepetanjem …) in spoznava, da ni on središče, temveč da je v skupini potrebno sodelovanje. Prepoznava svoja čustva in čustva drugih ter o njih spregovori (pove, da je jezen in da zato kriči, pa tudi, kako lahko to razreši, lažje ugotovi, zakaj je bil vrstnik med igro žalosten, ko mu je vzel igračo, kako bi se on počutil v takem položaju, prepoznati mora svoje želje in ugotoviti, kako jih uresniči brez pomoči staršev). V ospredju so dobri odnosi ter skupni dogovori in usklajevanje o načinih in pravilih delovanja z utemeljitvami. Njegov cilj je razvijanje samostojnosti in avtonomije ter krepitev sposobnosti delovanja in socialne odgovornosti.

Nujno je skupno delo

Vzgoja je najbolj uspešna, če se družina in vrtec uskladita glede otrokovih razvojnih potreb ter glede pričakovanj in zahtev do otroka. Kadar starši poiščejo pomoč pri vzgojitelju, pomeni, da se zavedajo težav in zaupajo vzgojiteljevemu strokovnemu znanju, s tem pa pridobimo vsi: starši, vzgojitelji in predvsem otroci.

Danes ima vedno več staršev občutek, da so pri vzgoji otrok nemočni. Počutijo se, kot da izgubljajo samozavest in trdnost. Najpomembneje je, da si starši povrnejo starševsko moč. To pomeni, da začnejo vstopati v konflikte z otrokom, ne da bi občutili krivdo, ker delajo nekaj, kar bo v otroku vzbudilo neprijetna čustva. Premagati morajo strah, da jih otrok zaradi tega ne bo več imel rad. Otrok je odvisen od staršev, boji se ostati brez njih in njihove ljubezni (separacijski strah). To pomeni, da so starši pre-

Foto: Matej Hozjan

prosto dolžni kaj prepovedati, sem in tja kaj ukazati, kritizirati in kaznovati. Šele tako bodo lahko optimalno socializirali svojega otroka. Pomembne pa so meje, postavljene na pravilnih mestih. To je v današnjem času pravi izziv za vzgojo.

Moč pogovornih ur – soustvarjanje dobrih rešitev

Pogovorne ure so oblika sodelovanja s starši, ki zahteva strokovne kompetence, jasne dogovore in voljo, da slišimo in podpremo otroka in starše tam, kjer to potrebujejo, toliko, kot potrebujejo, in s tem, kar potrebujejo. Saleebey (v Čačinovič Vogrinčič, 2011) vidi edini način za prepoznavanje in odkrivanje lastne moči v dialogu in sodelovanju, srečanju in soočenju. Trdi, da sta dialog in sodelovanje največ, kar lahko damo človeku. Tudi Weezel in Waaldijk (v Marovič in Sinjur, 2018) poudarjata, da je delo z ljudmi vedno vmešavanje v njihovo življenje, zato zahteva odprt dialog. Da bo sodelovanje uspešno, Dale (1996) predlaga odnos, ki temelji na partnerstvu. Sledenje in doseganje zastavljenih ciljev je odvisno predvsem od tega, kako vzgojitelj vidi svojo vlogo pri delu z družino in kakšen odnos si želi vzpostaviti s člani družine, na drugi strani pa so pomembni tudi odzivi družinskih članov. Zagotovo je temelj vzpostavljanja uspešnega sodelovanja zavedanje, da si starši in vzgojitelji delijo odgovornost za razvoj in socializacijo otroka ter da se v tej deljeni odgovornosti srečujejo kot enakovredni sogovorniki.

Namen sodelovanja je najti ustrezno rešitev za določen problem, poiskati najboljše strategije, pristope in starše opremiti s pedagoškimi načini, kako otroku pomagati na določenem razvojnem ali vzgojnem področju. Med pogovorom jih je dobro opremiti s potrebnimi strokovnimi informacijami in nasveti o tem, katere oblike pomoči so jim na voljo – tako postanejo dejavni in soodgovorni v procesu iskanja pomoči.

Pomemben je odnos

Otroci zagotovo niso težavni zato, ker bi to želeli. Premalokrat se vprašamo, kakšne pogoje jim nudimo, da izoblikujejo svoj vzorec obnašanja. Vsi, ki vzgajamo otroke, moramo iskati metode, pridobiti znanje, kako jih motivirati, zaznati potrebe, interese, seveda glede na njihovo trenutno razvojno sposobnost in že nakopičene težave. Le tako lahko spoznamo, kdaj in kako otrok izraža svoje potrebe, katera so njegova delujoča področja, močne točke ter kako se izogibati situacijam, ko prične z neustreznim vedenjem. V pedagoškem delu ni nič mogoče narediti brez ustreznega odnosa (Krajnčan, 2016 v Marovič in Sinjur, 2018). Naši otroci potrebujejo samozavestne starše, ki se ne bojijo svoje vloge in še manj svojih otrok.

Literatura

- Arendt, Hannah (2006): *Med preteklostjo in prihodnostjo.* Ljubljana: Krtina.
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi (2011): Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvirni delovni projekt pomoči. V Lea Šugman Bohinc (ur.): *Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči* (str. 15–36). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Dale, Naomi (1996): *Working with families of children with special needs.* London, New York: Routledge.
- Gogala, Stanko (1975): Odnos med učiteljem in učencem. V Ljubo Krneta idr. (ur.): *Pedagogika* (str. 557–575). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kroflič, Robi (2000): Avtoriteta in pedagoški eros – temeljna koncepta Gogalove vzgojne teorije. *Sodobna pedagogika,* let. 51, št. 5, str. 56–83.
- Kroflič, Robi; Peček Čuk, Mojca (2009): *Vzgojno-teoretski pristopi pri oblikovanju vzgojnega koncepta poklicnih in strokovnih šol.* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Marjanovič Umek, Ljubica; Zupančič, Maja (2004): *Razvojna psihologija.* Ljubljana: Rokus.
- Marovič, Mateja; Sinjur, Andreja (2018): *Večdimenzionalnost socialnopedagoških diskurzov.* Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Avtoriteta učitelja v očeh starša (tretji del)

Anton Meden, prof. dr., je oče petih otrok in je bil kot aktiven starš od leta 2003 do 2020 petnajstkrat izvoljen za predsednika sveta staršev na *OŠ Janka Kersnika Brdo pri Lukovici*. Več kot petnajst let je vključen v prizadevanja za povezovanje staršev in njihovo dejavno sodelovanje v šolskem sistemu na vseh ravneh. Od ustanovitve junija 2011 do aprila 2021 je bil predsednik *Zveze aktivov svetov staršev Slovenije*. Je redni profesor na *Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani*.

V prvem (Vzgoja 88, str. 35–36) in drugem (Vzgoja 89, str. 36–37) delu sem pisal o vzpostavljanju osebne avtoritete učitelja, vplivu staršev na avtoriteto učitelja in nekaterih vidikih odnosa med starši in učitelji, ki močno vplivajo na razvoj in ohranjanje učiteljeve avtoritete. V tretjem (zadnjem) delu pa razmišljam še o treh situacijah, ko je osebna avtoriteta učitelja na preizkušnji.

'Vtikanje' staršev v delo učiteljev

O tem, da vprašanj in mnenj o lastnem delu ne gre jemati kot vtikanje v to delo, sem pisal v drugem delu. Ta izraz se dotika področja sodelovanja; njegovo pojmovanje je povezano z nekaterimi vidiki udeležbe staršev v pedagoškem procesu, ki jih starši in učitelji pogosto niti ne ozavestimo, a precej vplivajo tudi na dojemanje učiteljeve avtoritete.

Na izraz 'vtikanje v delo' lahko pogledamo z različnih zornih kotov, po mojem mnenju pa se starši v delo učitelja sploh ne morejo vtikati, ker nimajo nad njim nobene formalne moči, da bi ga prisilili, naj naredi nekaj proti svojemu strokovnemu prepričanju. Po tem pojmovanju se v delo kogarkoli lahko vtika samo njegov nadrejeni, ker lahko z avtoriteto položaja zahteva drugačno ravnanje, kot bi ga zaposleni opravil sam.

Ne glede na to, kako to pojmujemo, so neformalni ali formalni pritiski staršev na učitelja lahko (tudi velika) težava. Kljub vsemu gre za poskuse vtikanja, ki jih samozavesten učitelj z avtoriteto in védenjem, da dela prav, zavrne. Če posamezniki vztrajajo pri pritiskih z 'uporabo višjih instanc', na primer ravnatelja ali inšpekcije, te pa potrdijo, da je bilo ravnanje učitelja pravilno, učiteljev ugled pri tem veliko pridobi. Če temu ni tako (in je učitelj storil napako), je seveda še vedno možen konstruktiven odziv in ohranitev avtoritete (o tem več v nadaljevanju).

Za avtoriteto učitelja je najbolj uničujoč strah pred inšpekcijo in javno izražanje, da inšpekcijo doživljajo kot 'grožnjo'. Učitelj z avtoriteto bo vsako preverjanje razumel kot priložnost za potrditev lastne strokovnosti.

Delegiranje nalog staršem

Sodelovanje med šolo in domom, učitelji in starši je za uspešen vzgojno-izobraževalni proces seveda nujno in ga velja spodbujati, je pa dobro biti pozoren na to, da pri tem sodelovanju vsak ohrani svojo vlogo, v primeru 'delegiranja' nalog pa naj bo to zavestno in dogovorjeno. Pogosto se nezavedno delegiranje 'zgodi', ko učenec dobi nalogo, ki naj bi jo opravil doma, pa sam tega ne more narediti. V nadaljevanju navedeni primeri so se zares zgodili.

Na primer izdelava plakata: če ne drugega, mora nekdo, ki običajno ni tretješolec, v nekaj kilometrov oddaljeno papirnico kupit primerno velik in debel papir; ali nabiranje listov v bližnjem gozdu: prvošolec sam ne sme niti na avtobus, ki ustavi za vogalom, niti v šolo, ki je morda dvesto metrov stran, zato ni pričakovati, da bo šel sam v pol kilometra oddaljeni gozd … Starši na ta način dobijo od učiteljev nalogo za konkretno sodelovanje v pedagoškem procesu. Še bolj določna in pedagoška je ta naloga, če je na primer formulirana takole: »Med počitnicami utrjujte z otrokom poštevanko.« Ali še korak naprej: »Prehitel nas je čas, zato med počitnicami sami predelajte poštevanko števil 3 in 6.« Starši se ob tem ponavadi odzovejo pozitivno, se angažirajo ter podprejo otroka in učni proces. Ob podobnih dogodkih pa se počutijo čedalje bolj 'povabljene' v pedagoški proces, kjer jim je včasih 'dodeljena' tudi povsem učiteljska vloga. Mogoče se ob tem podzavestno čutijo poklicane, da 'intervenirajo' tudi takrat in tako, ko učitelj tega ne pričakuje. V vsakem primeru pa trpi učiteljeva strokovna avtoriteta.

V izogib temu ni treba narediti zelo veliko. Številni učitelji, ki sem jih srečal, so tako z besedami kot z dejanji jasno opredelili, da si sodelovanja s starši želijo, ob tem pa tudi jasno povedali, kakšnega in kdaj. Niso pozabili pojasniti svoje naloge, da usmerjajo učni proces; bili so pozorni, da nalog, ki pritičejo učitelju, niso nezavedno preložili na starše. Tako so se s pozornostjo, dobro komunikacijo in dobrim delom izognili pastem neustreznega 'sodelovanja' s starši in so svojo avtoriteto ohranili ter nadgradili.

Pri razmisleku o prenosu učiteljskih nalog na starše ne morem mimo zadnjih mesecev prejšnjega in kar dolgega obdobja tekočega šolskega leta. Šole so se 16. marca lani za več kot dva meseca zaprle, 'pouk' se je nadaljeval na daljavo in po sili razmer je na številne starše padlo precej nalog, ki jih sicer opravljajo učitelji. Zadeva se je ponovila v letošnjem šolskem letu. Šole in posamezni učitelji so bili sicer na drugo obdobje pouka na daljavo bistveno bolje pripravljeni kot na prvo, kljub temu pa se angažiranju staršev v takih razmerah ni bilo mogoče izogniti.

Celovite analize dogajanja v obdobjih pouka na daljavo so gotovo potrebne, saj nas bodo posledice spremljale še nekaj časa. Na tem mestu pa podajam zgolj razmislek o zelo ozkem vidiku tega dogajanja – kako je lahko vplivalo na avtoriteto učiteljev.

Dogajanje smo sicer v *Zvezi aktivov svetov staršev Slovenije* (ZASSS) pozorno spremljali in odzive staršev na pouk na daljavo zbrali z dvema vprašalnikoma (po enem in po petih tednih pouka na daljavo). Rezultati so objavljeni (ZASSS, 2020) in, čeprav nismo neposredno spraševali po vidiku avtoritete učiteljev, pregled velikega števila odgovorov staršev na odprta vprašanja omogoča spodbudno ugotovitev.

Delovanje učiteljev v kriznih razmerah je bilo izredno zahtevno, je pa (tudi zato) predstavljalo priložnost za nadgraditev osebne avtoritete, ki so jo številni učitelji izkoristili (čeprav o tem v tedanjih razmerah sploh niso razmišljali). Pri običajnem pouku je učitelj edina odrasla oseba v učilnici. V izrednih razmerah pa se je 'učilnica' razpršila in preselila domov, pred oči staršev. Starši so imeli priložnost od blizu spremljati učni proces in učiteljevo delo v tem procesu. Številni so v interesu otrok sprejeli tudi precej učiteljskih nalog. Številni starši, ki so ob tem spoznali zahtevnost učiteljevega dela in zaznali njegov trud, da bi kljub izrednim razmeram svojo nalogo čim bolje opravil, so začeli bolj spoštovati učitelje in priznavati njihovo avtoriteto.

Iz odgovorov staršev lahko razberemo tudi nasprotne primere. Tako kot je bilo staršem pri pouku na daljavo v domačem okolju na očeh dobro delo nekaterih učiteljev, je bilo na očeh tudi slabo. Seveda ni mogoče sklepati, da učitelji, ki so se slabo odrezali pri pouku na daljavo, tudi v 'pravi' učilnici ne delajo dobro, saj je pouk na daljavo zahteval nekatere veščine uporabe spletnih orodij, ki jih številni učitelji niso imeli in jih za kakovosten pouk v 'pravi' učilnici niti ne potrebujejo. Prepričan sem, da bi, ne glede na pozitivno ali negativno izkušnjo tega obdobja, k odnosom med učitelji in starši (torej tudi s pozitivnim prispevkom k avtoriteti učiteljev) zelo pripomogel pošten in temeljit pogovor učiteljev in staršev o doživljanju pouka na daljavo, delitvi vlog v 'normalnem' in 'kriznem' delovanju ter o morebitnih napakah oziroma neustreznem ravnanju.

Foto: Peter Prebil

Priznavanje in popravljanje lastnih napak

Podobno kot za prej navedene vidike sem v svoji vlogi starša srečal številne primere ustreznega ravnanja učiteljev, potem ko so storili napako. Pri tem bi lahko rekel, da ne gre za nič posebnega in nič, kar bi bilo omejeno zgolj na učitelje ali za učitelje posebej pomembno. Na splošno namreč govorimo (poskušamo tako vzgajati tudi otroke), da se je motiti človeško, da kdor dela, stori tudi napako, da je prav priznati lastne napake in jih poskusiti popraviti … Pa vendar je priznati napako tako težko. In ker je tako težko, je to zelo trden in zanesljiv preizkusni kamen učiteljeve avtoritete. Dva primera. Učenec je bil zelo prizadet zaradi ostre učiteljeve izjave o (ne)kakovosti njegovega izdelka in slabe ocene, ki jo je dobil za izdelek. Staršu je zaupal, da ga bolj boli izjava kot ocena. Ta se je na naslednjih govorilnih urah z učiteljem pogovoril o tem in slednji se je za izjavo učencu pozneje opravičil. Ocene ni spremenil, staršu in učencu je podrobno pojasnil, zakaj je taka, kot je, učencu pa dal napotke, kako naj se podobnih izdelkov loti v prihodnje, da bodo boljši. Rezultat je bil očiten dvig avtoritete tega učitelja, ne samo pri tem učencu in staršu, ampak tudi pri drugih, ki so bili priča dogodkom.

Drugi primer. Učitelj je enaka odgovora dveh učencev na isto vprašanje v testu točkoval različno. Očitne napake po opozorilu ni priznal in je vztrajal pri svojem. Starši so se sicer umaknili (kar se pogosto zgodi) in napake niso prijavili ravnatelju ali inšpekciji. Ni presenetljivo, da je bil rezultat strmoglavljenje avtoritete tega učitelja.

Starši prepoznamo dobro delo učiteljev in ga zelo cenimo

V številnih pogovorih s starši sem ugotovil, da jih velika večina zelo dobro zaznava in spoštuje učiteljeve lastnosti, kot so zavzetost za učence, znanje, strokovnost, pravičnost in doslednost tudi v zahtevnih okoliščinah. Učiteljem, ki so si svoj osebni ugled in vpliv zgradili z udejanjanjem navedenih in drugih lastnosti, ki krasijo lik dobrega učitelja, tudi starši priznavajo 'nesporno avtoriteto'. Ob spremljanju svojih otrok skozi različne stopnje šolanja sem tudi sam spoznal številne Učitelje z veliko začetnico, zato verjamem, da je pot do visoke osebne avtoritete, čeprav ni samoumevna in se je zanjo treba potruditi, odprta vsakemu učitelju.

Vir

- ZASSS (2020): *Ugotovitve iz vprašalnika o poteku pouka na daljavo in »Izobraževanje na daljavo« in pogled naprej.* Dostopno na spletni strani: www.zasss.si.

Razvoj čustev

Tamara Cer je dijakinja 4. letnika *III. gimnazije Maribor.*

Ko se otrok rodi, ponavadi zajoče. Prvi jok je že prvi znak vznemirjenja ter hkrati začetek razvoja bogatega in širokega spektra čustev, ki jih bo novorojeno bitje uporabljalo v svojem življenju.

Kaj so čustva?

Čustva so duševni procesi, s katerimi izražamo odnos do vsega, kar nas obdaja. Kažejo se v telesnih znakih (povišana telesna temperatura in potenje, pospešen srčni utrip), v vedenju (mimika obraza, glasno govorjenje, gibi rok in pogledi) in v zavestnem doživljanju (svojega stanja se zavedamo in ga vrednotimo kot (ne)prijetnega) (Belšak, 2007: 1).

Ponavadi čustva delimo na osnovna oz. temeljna in sestavljena oz. kompleksna. Osnovna čustva so tista, ki jih lahko prepoznamo neposredno, na podlagi izrazov na obrazu, npr. veselje, zanimanje, presenečenje, strah, jeza, žalost in gnus. Ta čustva se pojavijo že kmalu po rojstvu. Kompleksna čustva, kot so ponos, sram, krivda, ljubosumje in osramočenost, pa se pojavijo kasneje ter so odvisna od našega samozavedanja in zavedanja odzivov okolice na naše vedenje (Krajnc in Nemec, 2019: 123).

V prvih nekaj dnevih življenja pri dojenčku razločimo le stanje umirjenosti ali neaktivnosti in stanje povečane aktivnosti ali splošne vzburjenosti. Samo stanje vzburjenosti je še nediferencirano in ne pomeni negativnega ali pozitivnega čustva. V naslednjih tednih pa postane čustveno življenje dojenčka veliko bolj razgibano (Krajnc in Nemec, 2019: 123).

Funkcije čustev

Milivojević (1999) pravi, da čustva vplivajo na odnose z drugimi ljudmi. Izražanje čustev dobiva v komunikaciji implicitni ali eksplicitni pomen sporočila. Izražanje čustev postane dražljaj, ki si ga ljudje razlagajo v skladu s kulturnimi in osebnimi vrednotami.

Čustva otroke opozorijo na stresne dogodke in okoliščine. Večinoma lahko vsak dogodek označimo kot stresor, ki bi lahko povzročil žalost, jezo ali strah. Čustva in stres povzročajo isti mehanizmi. Neugodna čustva so posredniki, ki pri otrocih izzovejo stres. Otroci se ne morejo zavedati stresa, če se navadijo potlačevati neugodna čustva (Akin, Cowan, Palomares in Schilling, 2006: 6).

Veselja in sreče ne iščemo le kot zdravilo proti bolečini, temveč tudi kot dobrino samo po sebi. Vsekakor pa nas tako trpljenje kot radost močno motivirata, da bi se spremenili. Ko postanemo pozorni na svoja čustva in se začnemo o njih pogovarjati z drugimi, nas lahko naučijo nekaterih stvari o našem življenju. Dajejo nam pomembne podatke:

- o tem, kako razmišljamo (zavestno in nezavedno) o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti;
- o naših najglobljih ciljih in vrednotah (tudi o tistih, ki jih skrivamo pred seboj);
- o našem življenjskem smislu in o tem, kako bomo na koncu opredelili svoj uspeh (Wilks, 2001: 20).

Foto: BS

Razvoj osnovnih čustev

Večina staršev je zelo pozorna na vedenje svojih novorojenčkov. Ob opazovanju njihovih nasmehov in drugih obraznih izrazov so si enotni, da znajo dojenčki že zelo zgodaj v življenju prikazati širok obseg čustev. Do prvega meseca so opazili čustva, kot so zanimanje, veselje, jeza, presenečenje, strah ter žalost (Krajnc in Nemec, 2019: 123).

V prvih tednih življenja se novorojenčki največkrat nasmehnejo, če so siti, med spanjem, v odzivu na blag dotik in zvok. V tretjem mesecu se dojenčkov nasmeh kot izraz veselja največkrat pojavlja v prijetni interakciji z ljudmi. Dojenčki se seveda pogosteje smejejo znanim osebam kot neznanim. Postopoma začnejo namerno uporabljati nasmeh kot socialni signal. Med tretjim in četrtim mesecem se začnejo glasno smejati, sprva le v odzivu na razmeroma močne prijetne dražljaje, npr. pri igri biba leze. Med njimi obstajajo tudi individualne razlike, zato se vsi dojenčki ne smejejo enako pogosto. Če dojenčkovi nasmehi postopoma postajajo znaki ugodja, nam smeh vsekakor sporoča njihovo pozitivno čustveno stanje in ima pomembno vlogo pri oblikovanju odnosa z njihovimi skrbniki. Ker mama otrokov nasmeh razume kot znak ugodja, tudi sama doživlja zadovoljstvo, kar jo spodbudi, da otroka ljubkuje in se pogovarja z njim (Krajnc in Nemec, 2019: 124).

Na neprijetne izkušnje, kot so lakota, bolečina, prevelika ali premajhna količina stimulacije, se novorojenčki odzivajo z vznemirjenjem. V prvih dveh mesecih po rojstvu na njihovih obrazih med jokom opazimo jezne izraze. Ti do šestega meseca postopno postajajo pogostejši in močnejši, dojenčki pa jih uporabljajo v vedno bolj raznolikih situacijah, npr. ko jim vzamemo

zanimiv predmet, oviramo njihovo gibanje. Povečanje čustvenih izrazov jeze v prvem letu starosti predstavlja otrokovo prilagojeno odzivanje: je otrokov socialni signal odraslemu, da je vznemirjen in da ga je treba pomiriti (Krajnc in Nemec, 2019: 124).
Dojenček in malček v odzivu na bolečino, oviranje in ločitev od osebe, na katero sta navezana, izražata tudi čustva žalosti, vendar so ta veliko manj pogosta kot jeza. Izrazi žalosti se povečajo le v primerih hudo motene komunikacije med staršem in otrokom ter dolgotrajne ločitve otroka od staršev (Krajnc in Nemec, 2019: 124).

Temeljna čustva

Edinstvenost osnovnih čustev se kaže z biološkim zapisom. Znanstveniki z novimi metodami odkrivajo nove fiziološke podrobnosti o sposobnostih vsakega čustva posebej, da telo pripravi na povsem drugačen odziv (Goleman, 1997: 20).

Strah

Strah sprožajo nenadni in nepričakovani dražljaji, ne glede na otrokovo starost. Ti strahovi so večinoma povsem običajni, in ko jih otrok premaguje, pripomorejo k oblikovanju identitete, obvladovanju sveta in odraščanju (Papalia idr., 2003).
Otrokovi strahovi so zaradi manjše sposobnosti predstavljanja in predvidevanja v obdobju zgodnjega otroštva vezani predvsem na temo, duhove, hude sanje in živali. Zelo pogosta sta tudi strah pred ločitvijo od njegovih domačih (ta strah nastane zaradi napredujočega otrokovega razvoja in sčasoma izgine) ter strah pred tujci (Papalia idr., 2003).

Agresivnost

Agresivnost se razlikuje od čustev jeze. Agresivnost je lastnost posameznika oz. njegova nagnjenost k agresivnemu vedenju. Pojavi se, kadar jeze ne moremo učinkovito obvladovati. Ker je agresivnost zelo raznolik pojav, poznamo več oblik le-te:

- telesna agresivnost,
- besedna agresivnost,
- posredna agresivnost,
- neposredna agresivnost,
- instrumentalna agresivnost,
- sovražna agresivnost,
- reaktivna agresivnost,
- proaktivna agresivnost (Krajnc in Nemec, 2019: 131).

Veselje

Veselje je čustvo, ki ga oseba doživlja, kadar oceni, da je zadovoljila neko svojo pomembno željo (Milivojević, 1999). Z veseljem doživljamo prijetnost in skušamo utrjevati vedenje, ki prispeva k izpolnitvi pomembnih želja. Veselje je pomembno tudi za ustvarjanje pozitivnega odnosa z drugimi ljudmi (Smrtnik Vitulić, 2007: 31).

Žalost

Ljudje najpogosteje doživljajo žalost, ko ocenijo, da so neupravičeno izgubili nekaj, kar je zanje pomembno (Milivojević, 1999). Intenzivna žalost se pri večini otrok ne pojavlja pogosto. Žalost nam 'pomaga' v težkih trenutkih, ko se je treba sprijazniti z izgubo ali z velikim razočaranjem. Zaradi žalosti splahnita moč in zagnanost za življenjske dejavnosti, zlasti za radost in razvedrilo. Beg v notranjost je odlična priložnost za žalovanje zaradi izgube ali zatrtih upanj (Goleman, 1997: 20–22).

Viri in literatura

- Akin, Terri; Cowan, David; Palomares, Susanna; Schilling, Diane (2000): *Pomoč otrokom pri spoprijemanju z žalostjo, strahom in jezo.* Ljubljana: Educy.
- Belšak, Katja (2007): *Kaj so čustva in kako jih prepoznamo?* Pridobljeno 29. 4. 2021 s spletne strani http://www.posvet.org/storitve/kaj-so-custva-in-kako-jih-prepoznavamo.
- Goleman, Daniel (1997): *Čustvena inteligenca. Zakaj je lahko pomembnejša od IQ.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Krajnc, Maja; Nemec, Bernarda (2019): *Razvoj in učenje predšolskega otroka.* Ljubljana: Grafenauer.
- Milivojević, Zoran (1999): *Emocije: Psihoterapija i razumevanje emocija.* Novi sad: Prometej.
- Papalia, Dianne E.; Olds, Sally Wendkos; Feldman, Rurh Duskin (2003): *Otrokov svet: otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva.* Ljubljana: Educy.
- Smrtnik Vitulić, Helena (2007). *Čustva in razvoj čustev.* Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Wilks, Frances (2001): *Inteligentna čustva.* Kranj: Ganeš.

Od čačke do lepopisa

Karmen Kranjec Klopčič, dr. znan., poučuje na razredni stopnji na *Osnovni šoli dr. Alojzija Šuštarja* v Ljubljani. Trudi se za celostni pristop k poučevanju (razum, srce, glava), zato z otroki rada odide v učilnico v naravi. Objavlja strokovne članke in pripravlja predavanja za različne skupine. Ustvarja in recenzira nova učna gradiva ter razvija inovacijske pristope na področju branja in pisanja.

S prispevkom želim osvetliti, katero predšolsko pismeno znanje otrok pridobiva spontano in neformalno v družinskem okolju in vrtcu ter kakšno vlogo ima to znanje pri formalnem začetnem opismenjevanju. Kako v šoli načrtovati in voditi pouk slovenščine, da bodo učenci lepo pisali? Zakaj je pomemben lepopis? Kako ustvariti učno okolje, da bodo otroci navdušeni nad lepopisom? Porajajoče se pisanje povezujemo z igrivimi dejavnostmi, zanimivimi zgodbami in značilnostmi narave (črta v naravi).

Porajajoča se čačka in značilnosti predšolskega obdobja

Otrok začne v drugem letu starosti čečkati. Navduši ga znanje nove motorične spretnosti in ugotovitev, da pisalo na papirju pušča sled, ki ga vodi do zanimanja za obliko. Študije (Grginič, 2009) dokazujejo, da triletni otroci ločijo med čačka-

mi za pisanje in čačkami za risanje, poleg tega pa tudi, da čačke niso naključni znaki, temveč se ujemajo z načeli pisanja in risanja. Čez čas lahko v čačkah prepoznamo kakšno črko, ki jo otroci uporabljajo naključno. Najpogosteje so to črke njihovega imena. Ob tem se postavlja vprašanje: Kako od čačke do lepega pisanja?

Čačka, Jakob, 3 leta
Foto: arhiv Karmen Kranjec Klopčič

Razvoj lepopisa se prične z razvojem grobe motorike, ko se malček plazi, pleza, poskakuje in teče. Z gibalnimi dejavnostmi, kot so metanje, podajanje in lovljenje žoge, preskakovanje ovir, vožnja s kolesom, skirojem, rolanje, preskakovanje kolebnice ipd., otrok bogati grobo motoriko, kar spodbudi razvoj fine motorike. Slednjo otrok razvija spontano, ko se samostojno obleče in obuje, vključno z zapenjanjem zadrge, gumbov in zavezovanjem vezalk. Pospravljanje, še posebej pobiranje drobnih predmetov, pravilna uporaba jedilnega pribora (žlica, nož in vilice) in samostojno hranjenje (otrok si natoči pijačo brez polivanja) prispevajo h kasnejšemu razvoju lepopisa. Odrasli, ki otroku omogočijo pometanje tal, ožemanje krpe, brisanje mize, zalivanje rož, delo na vrtu, otroka ne navajajo samo na samostojnost in odgovornost, temveč pomembno spodbujajo razvoj finomotoričnih spretnosti, ki so potrebne za lepo pisavo.

Lepopis, Zala, 1. razred
Foto: arhiv Karmen Kranjec Klopčič

Tudi različne didaktične igrače pospešujejo razvoj finomotoričnih spretnosti: vstavljanke, sestavljanke, pretikanke ipd. Nakup igrač lahko nadomestimo s preprostim trganjem papirja, rezanjem s škarjami po črti, lepljenjem, prepletanjem, natikanjem, gnetenjem, oblikovanjem in presipavanjem. Pri tem ponudimo otrokom različne pripomočke, kot so različna pisala (mlajšim čopič in voščenko, starejšim flomastre, barvice in svinčnik), različno velik papir (večji in manjši formati z omejenim prostorom) ter materiale (papir, lepilo, slikovno – reklamno gradivo, plastelin, glino, testo, palčke, volno, kosmate žice …). Pozorni smo na dominantnost roke in natančnost pri delu. Otroke spodbujamo k pravilnemu sedenju za mizo (drža telesa, pisala in drsenje roke na podlagi) in ustrezni koordinaciji oči – roka. Kot pomoč pri pokončni drži telesa nam lahko služi obroček, ki ga ima otrok na glavi. Različni nastavki za pisala otroku pomagajo pri pravilni drži pisala.

Veliko past pri tovrstnih dejavnostih v predšolskem obdobju predstavljajo vaje, ki niso prilagojene otrokovi razvojni stopnji. Lahko so prezahtevne, preveč šolsko načrtovane in dolgotrajne, česar otrok še ne zmore. Prav zato razvijam tezo, da je najboljša vaja lepopisa v predšolskem obdobju prosto risanje in barvanje. Dejavnosti, povezane z barvanjem, so pogosteje namenjene hiperkinetičnim otrokom, ki bi sicer nalogo rešili zelo hitro. Pri reševanju so največkrat površni in nenatančni. Z barvanjem imajo možnost, da vztrajajo dlje časa, njihova pozornost je usmerjena, tako tudi lažje odkrijejo svoje napake in jih popravijo. Otroci, ki natančno barvajo, bodo tudi natančno zapisovali črke. V vrtcu otrok ne učimo pisanja, zato otroci 'pišejo po svoje', kar pomeni, da ni normirane oblike črke, črke obračajo, zamenjujejo, izpuščajo. Gre za značilnosti razvojne stopnje. Če otrok samoiniciativno kaže interes za pisanje, ga seveda spodbudimo in smo ob tem pozorni na dejavnike opismenjevanja.

Porajajoče se pisanje v šolskih klopeh

Pri razvijanju predpisalnih spretnosti v šoli otroci uresničujejo naslednje učne cilje:

1. razvijajo grafomotoriko (risanje ravnih, ukrivljenih črt, pentelj, krožnic, spiral) in ozaveščajo smer pisanja;
2. prosto 'pišejo' in rišejo v kotičkih;

Obroč in nastavek
Foto: arhiv Karmen Kranjec Klopčič

3. prerisujejo vzorce;
4. opazujejo pisanje učiteljice, ko ji učenci narekujejo.

Cilj grafomotoričnih vaj je razviti grafično zavedanje, tj. vidno razločevati znake, simbole/črke, piktograme in vzorce, vaditi njihovo zapomnitev ter razviti ročne spretnosti, usklajenost oči – rok in orientacijo v zvezku/na papirju. Strokovnjaki ugotavljajo (Grginič, 2009), da imajo starejši petletniki ob vstopu v šolo začetno prednost pri grafičnem zavedanju; razlike so se ohranile iz zgodnejših let. Gibalno spretni šolarji imajo manj izzivov na področju grafomotorike.

Kot učiteljica se poskušam vživeti v otroka, ki v predšolskem obdobju ni rad risal in tudi v času všolanja barva čez črto. Kako tega otroka navdušiti za lepopis, kako ga voditi, da bo dosegel cilje in se bo veselil učnih ur grafomotorike? Hitrost in čitlji-

Pikanje
Foto: arhiv Karmen Kranjec Klopčič

Šivanje
Foto: arhiv Karmen Kranjec Klopčič

vost pisanja sta pomembni in potrebni spretnosti šolarja. Pri svojem delu z mlajšimi šolarji sem delovni zvezek z grafomotoričnimi vajami zamenjala za običajni zvezek in igrivo grafomotoriko v naravi, z razvojem vseh čutil. Grafično zaznavanje izvajam postopno in sistematično, začenši z ravno črto. Črt se ne učimo na pamet, temveč vedno izhajamo iz črte, ki v naravi nekaj pomeni (npr. valovi, Šmarna gora).
Primer poteka grafomotorične vaje:

1. Učno uro pričnemo z zanimivo pravljico. Pri obravnavi cikcak črte otrokom pripovedujem o lačnem zajčku in korenju.
2. Nato otroci črto pokažejo z gibanjem – zajčki skačejo cikcak do korenja.
3. Sledi tipanje črte z zavezanimi očmi.
4. Otroci pišejo cikcak črto v mivko, s prstom po tleh, po zraku.
5. V ABC-kotičku z različnimi pisali pišejo na različne formate. Črte vedno vlečejo v omejenem črtovju.
6. Uspešnejši učenci samostojno pišejo cikcak črto v zvezek, grafomotorično manj spretnim pa pomaga zajček (učiteljica), ki jim zapiše vzorec; šolar ga sprva samo povleče, nato pa samostojno nadaljuje zapis.

Grafomotorične vaje povezujem z obravnavo glasov.
Za razvijanje pisalnih spretnosti ponudimo otrokom raznovrstne grafomotorične vaje in učne pripomočke ter jih vključujemo v različne dejavnosti:

- *Zvezek vzorčkov*, kamor učenec sam ali po predlogi zapisuje različne vzorce. Le-ti so predstopnja zapisa črk. Pri vzorčkih v 1. razredu zahtevamo natančnost (od črte do črte), saj učenec ni pozoren na pomen (kot pri zapisu črk). Pri učenju črk pa je sprva zahtevnost prevelika, zato pri začetnih poskusih pisanja le spodbujamo k lepopisu. Rahločutno spremljamo razvoj grafomotorike, saj nekateri učenci na tem področju še dozorevajo, spet drugim oblika ni tako pomembna. Prevelike zahteve in nesmotrno vztrajanje lahko v prvošolcu povzročijo odpor in strah pred šolo. Kljub mnogim mojim prizadevanjem vsi otroci v razredu ne bodo pisali lepo. Vsak napreduje v svojem tempu, nekateri potrebujejo več časa, več vaj. V korist otrokovega veselja in navdušenja nad sporočanjem – pisanjem otroka lepopisno popravljamo individualno, da drugi otroci njegove izzive čim manj opazijo.
- *Moja knjižica* omogoča diferenciacijo pouka, saj učno sposobnejši učenci že samostojno zapisujejo povedi/zgodbe in jih ilustrirajo, medtem ko ostali učenci s pomočjo stavnice nastavljajo in preslikajo besede.
- *Risanje/barvanje po navodilu* (narišejo črko O s širokimi usti).
- *Oblikovanje izdelka po navodilu* (iz papirja zgibajo kapo ali kozarec pri glasu K, ladjo pri glasu L; iz plastelina izdelajo dinozavra; miško ali kužka iz tulca; lutko E oblečejo v eskima).
- *Gibanje po navodilu* (»Primi se za desno uho in odskakljaj do table.«) ali izvajanje gibov ob pripovedovanju zgodbe.
- *'Pikanje' rastlin, živali, predmetov in črk* je med prvošolci zelo priljubljena dejavnost. Ob tej dejavnosti ozaveščajo pravilen prijem pisala, urijo grafomotoriko in se navajajo na vztrajnost pri delu.
- *Šivanje*, ki je lahko prosto ali povezano z obravnavo glasov.
- *Izdelovanje učnih pripomočkov in iger*, kot so abecedna kartoteka (striženje sličic iz revij, lepljenje na kartončke in razvrščanje po abecedi), lutke črk, domine, igralne karte itd.

Razvoj porajajoče se pismenosti poteka daljše časovno obdobje. S spodbujanjem spontanega čečkanja in 'pisanja', z zagotavljanjem različnih pripomočkov (sestavljanke, škarje) in dejavnostmi, ki razvijajo predopismenjevalne sposobnosti, v zgodnjih predšolskih letih zagotovimo trdne temelje, na katerih šolarji samoiniciativno, a pod vodstvom odraslih gradijo svojo pot pismenosti. Tovrstni razvoj rada primerjam s torto, ki se je otroci razveselijo ob praznovanjih. Če želimo, da torta izgleda čudovito, moramo dovolj časa in pozornosti nameniti kremi in biskvitu, ki se ju sicer sprva ne opazi, a sta temeljna. Prav tako so temeljne igrive predšolske dejavnosti, zapisane na torti oz. v prispevku. V šoli spodbujajmo učence, ki lepo pišejo, da gojijo to veščino in se udeležijo lepopisnih srečanj/tekmovanj.

Razvoj pismenosti
Foto: arhiv Karmen Kranjec Klopčič

Literatura

- Grginič, Marija (2009): *Kako do pismenosti v prvem razredu osnovne šole*. Mengeš: Izolit.

Demenca

Kaj morate vedeti vi in vaš otrok

Petra Boh, univ. dipl. soc. del., je svoje strokovne izkušnje pridobila na centru za socialno delo, na področju varstva odraslih, kjer se je srečevala predvsem z osebami z demenco in njihovimi svojci. Izkušnje in znanje danes deli na informativnem spletnem portalu *eDemenca*, ki svojim uporabnikom ponuja informacije, mnenja in odgovore na vsa vprašanja, ki se nanašajo na demenco, staranje in pomoč svojcem.

Demenca je sindrom, skupek simptomov, ki opisuje vsako stanje, za katerega je značilno nenormalno ter izrazitejše zmanjšanje in spreminjanje kognitivnih funkcij osebe. V Sloveniji je približno 33.000 oseb z demenco, najpogosteje se pojavi po 65. letu starosti. Običajno so prizadeti spomin, mišljenje, sposobnost načrtovanja, osebnostne lastnosti, sposobnost orientacije, razumevanja, računanja, govornega izražanja, učenja in realna presoja osebe.

Kaj je demenca

Zmanjšane možganske funkcije osebe vplivajo tudi na sposobnost obvladovanja čustev, motivacijo, nespečnost, hranjenje, egoizem, depresijo, pa tudi družbeno vedenje osebe lahko postane nesprejemljivo. V besedi demenca se skriva več različnih pojavnih oblik sindroma. V Sloveniji je najbolj pogosta oblika Alzheimerjeva bolezen, sledijo pa ji še druge: vaskularna demenca, frontotemporalna demenca, demenca z Lewyjevimi telesci in demenca pri Parkinsonovi bolezni.

Vsem oblikam demence je skupno, da so prizadeti možgani (postopno odmiranje živčnih celic). Demenca se lahko razvija več let, preden se pojavijo prvi očitni znaki, ki nas opozorijo, da se z ljubljeno osebo nekaj dogaja.

Zdravila, ki bi pozdravilo demenco, danes še ne poznamo. Na voljo so zdravila, ki vplivajo na motnje ter zavirajo napredovanje spominskega in kognitivnega upada ter lajšajo moteče vedenjske težave. Zaradi tega je zelo pomembno, da oseba dobi ustrezno diagnozo.

Svojec, ki opazi spremembe, ki se ponavljajo in so moteče (oseba se obnaša drugače kot navadno), naj o tem čim prej obvesti osebnega zdravnika osebe. Čakanje na žalost ne bo rešilo sprememb, ki so se pričele porajati.

Prvo oceno, ki se prične s sumom na eno od demenc, zdravnik poda s splošnim kliničnim pregledom. Izvede test KPSS (kratek preizkus spoznavnih sposobnosti) in TRU (test risanja ure). Glede na rezultate pregleda oziroma slišano in videno osebo napoti na nadaljnje laboratorijske in nevrološke preiskave.

Vsaka oseba z demenco se odziva in obnaša malo drugače. Tako kot so možgani edinstven del vsakega posameznika, tudi odzivi oseb z demenco niso čisto enaki. Razumeti moramo, da ima vsak človek drugačno življenjsko zgodbo, navade, spomine, čustvene odzive, potlačene in nerešene življenjske preizkušnje, bolečine, želje, hobije, medčloveške odnose in radosti. Zato večkrat rečemo, da je vsaka oseba z demenco neponovljiva in samosvoja.

Edinstvenost odnosov, odziva in ravnanja pa lahko povežemo tudi z družino, svojci osebe z demenco. Vsaka družina se sreča, odziva in sprijazni z demenco nekoliko drugače. Nekateri bolj uspešno, drugi manj.

Resnično verjamem, da je v znanju moč in da je zdravilo za demenco znanje. Vsak posameznik se lahko priuči in nauči, kaj je demenca, kako lahko najbolje ravna pri skrbi in negovanju osebe z demenco, ter se hkrati odloči, kakšno izkušnjo bo imela njegova družina z demenco. Bodimo pozorni predvsem na to, kakšna popotnica bo izkušnja demence v družini za otroka.

Za osebo z demenco so ključnega pomena:

- občutek varnosti in sprejetosti,
- potrpežljivost okolice in ljudi, s katerimi živi,
- dnevna rutina,
- spoštljiva komunikacija (izogibamo se obtoževanju, poniževanju, prepiranju).

Iskren pogovor z otrokom

Razložiti otroku, kaj je demenca, in pojasniti spremembe, ki jih prinaša v družino, je velik korak v odprt, zaupljiv odnos z vašim otrokom. Način komunikacije je odvisen predvsem od otrokove starosti, njegovih osebnostnih lastnosti ter od vrste in stopnje demence, s katero se v družini soočate.

Prikrivanje informacij z izgovorom, da želite otroka obvarovati ali pa da povedanega tako ali tako ne bo razumel, lahko pri njem poveča stisko, zmedenost ali tesnobo (nerazumevanje sprememb v družini) in s tem tudi strah (skrb za stare starše, občutek krivde, strah pred boleznijo, negotovost, ki jo prinaša prihodnost).

Demence kot bolezni otrok ne more videti, saj se spremembe dogajajo znotraj telesa, v možganih, kar lahko še dodatno vpliva na zmedo in otrokovo nerazumevanje. Pojavijo se vprašanja, kakšna nevidna bolezen je demenca, saj je morda iz ostalih doživetih izkušenj otrok navajen, da se bolezen kaže na zunaj (vidno).

Na tej točki priporočam, da se z otrokom pogovarjate in raziskujete, kaj so možgani, kako delujejo, kaj je spomin, učenje ... V povezavo z znaki demence vključite tudi nazorno slikovno gradivo možganov in razlago, na katere dele možganov demenca še posebej vpliva in kako se kaže. Ne pozabite tudi na pojasnilo, da demenca ni nalezljiva bolezen in da se je oseba ne more nalesti ob skupnem druženju

(kar je aktualno razumevanje bolezni zaradi prisotnosti virusov in strahu pred prenosom covida-19).

Predvsem v primerih, ko se oseba z demenco zaradi bolezni vede neprimerno (je večkrat jezna, žaljiva, negativna, se hitro razburi, se morda celo vulgarno izraža ali pa v jezi meče predmete, tepe …), otroku zagotovite, da je oseba takšna zaradi bolezni, da nikakor ni on kriv za njeno obnašanje ter da s svojo prisotnostjo nikakor ni prispeval k takšnemu razpoloženju.

Otroka poučite, da se lahko mirno umakne iz prostora, kadar pride do neprimernega vedenja, verbalnega napada, jeze, očitanja ... Otroku vdahnite samozavest, da ni potrebe po tem, da bi v odnosih trpel in prenašal poniževanje, tako kot ni prav, da bi otrok drugim kadarkoli povzročil trpljenje in jih poniževal.

Čeprav si vsi želimo, da bi otrok s svojimi starimi starši še naprej razvijal odnos in vzdrževal stike, pa menim, da v primeru, ko otrok jasno izraža, da se ne počuti dobro ob babici ali dedku z demenco, tega odnosa ne vsiljujemo. Vezi nikdar ne gradimo na prisili, slabi volji ali siljenju.

Dobro je, če otroku predstavite različne zanimive aktivnosti, igre in dejavnosti za preživljanje skupnega časa s starimi starši, ki imajo eno od oblik demence. Med skupnimi dejavnostmi bo otrok lahko ohranjal stik s starimi starši in gradil prijateljski odnos. Priporočljivo je, da otroka vključite tudi tako, da mu ponudite možnost, da sam izrazi želje, priložnosti za pomoč in ideje, kako bi lahko aktivno preživel čas z babico ali dedkom, ki ima demenco. Redno organizirajte družinske 'možganske nevihte' (skupno nizanje idej), v katere naj bodo vključeni vsi člani družine.

Nekaj uporabnih idej, kaj vse lahko počne otrok skupaj z osebo z demenco:

- risanje, barvanje, slikanje,
- vrtnarjenje, sajenje ali zalivanje rož,
- gledanje risank ali filmov,
- sprehajanje ali nega, hranjenje psa, mucka,
- ustvarjanje z rokami,
- prebiranje pravljic, slikanic, branje knjig,

- petje pesmi, poslušanje popularne glasbe,
- gledanje starih fotografij in družinskih albumov,
- igra spomina, domine, sestavljanke, zlaganje lego kock,
- peka piškotov, mešanje sadne kupe, priprava solate,
- zlaganje perila,
- nezahtevna in lahka hišna opravila,
- ustvarjanje spominov, oblikovanje škatle spominov in sestavljanje skupne vsebine.

Pomembna otrokova izkušnja

Dobro je, da otrokom o demenci nikoli ne lažete, na njihova vprašanja se odzovite resno in jih ne odpravite na hitro ali površno. Skupaj z otrokom se učite potrpežljivosti, ki jo prinese skrb za osebo z demenco, naučite ga sprejeti drugačnost in vsa življenjska obdobja, tudi starost in bolezen.

Knjigo Babica Marica razmišlja drugače sem napisala kot pomagalo in učilo, ki bo obogatilo otrokov svet s pomočjo deklice Ane in psičke Stele. Želim si, da bi knjiga vplivala na povezanost in solidarnost med vsemi generacijami v družini. Srčno upam, da bo tebi, starš, vzgojitelj, učitelj, knjiga pomagala začeti pogovor o spremembah, bolezni, demenci, potrpežljivosti in ljubezni, ki objema vsako družino.

Viri in literatura

- Boh, Petra (2020): *Babica Marica razmišlja drugače.* Ljubljana: Artep.
- eDemenca (b. d.): *Kaj je demenca?* Pridobljeno 30. 4. 2021 s spletne strani: https://edemenca.si/kaj-je-demenca/.
- eDemenca (b. d.): *Oblike demence.* Pridobljeno 30. 4. 2021 s spletne strani: https://edemenca.si/oblike-demence/.
- eDemenca (2020): *Kako zdravimo demenco?* Pridobljeno 30. 4. 2021 s spletne strani: https://edemenca.si/kako-zdravimo-demenco/.
- eDemenca (2021): *Kako otroku razložiti demenco?* Pridobljeno 30. 4. 2021 s spletne strani: https://edemenca.si/kako-otroku-razloziti-demenco/.

V lebdečo razpršenost urejen kozmos

Štefan Planinc: Kaos, mešana tehnika, platno, 1988

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske matice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Je podpredsednik SAZU za humanistične, družboslovne in umetnostne vede. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Štefan Planinc (1925–2017) je bil izrazit slikar fantastike, ki se je navdihoval z izročilom nadrealizma, a je njegova fantastika v osnovi izhajala iz stanja v svetu in iz človeka, kot ga je doživljal v svoji izjemni občutljivosti – največkrat vklenjenega v negotovost in zanj nespodbudno, vsekakor pa nejasno perspektivo. Njegov pogled je dogajanja v svetu dojemal kot zgodovino upanj, stisk in tesnob, posebej pa ga je vznemirjala vse bolj naraščajoča odtujenost med ljudmi, ki jo je zanj trasirala tudi vedno nova tehnologija, ki je odpirala in podpirala človeško pot v neznano negotovost.

Tako kot tehnologija ljudi medsebojno odtujuje, se že dolgo, posebej pa v današnjih 'koronskih' okoliščinah, izkazuje tudi kot hvalevreden način, ki omogoča vsaj virtualno ohranjati osebne stike, če ti že niso drugače mogoči. Štefan Planinc pa je v vsakršnih razmerah in tudi kot samotar vzpostavljal stike z ljudmi že z ustvarjalno invencijo in se z njo 'virtualno' sporazumeval tudi s svetovi, ki jih nikoli ni mogoče videti drugače kot z notranjimi očmi. Navezoval je imaginaren stik s starimi dobami, celo prasvetom, kjer so namesto ljudi utripala le prabitja, in se od tam selil v čase znanstvene fantastike z vesoljskimi zvezdnimi ladjami, sleherno civilizacijo pa je dojel le kot postajo v zemeljskem zaporedju katastrof in kot prizorišče večne nevarnosti ter jo slikal kot bleščeč polom. Kot opazovalec svetovnega dogajanja je posebno rad slikal v perspektivi izginjajočo cesto kot pot, ki pelje v neznanost, če že ne nikamor, medtem ko se od vsepovsod k njej usmerjajo in na njej pojavljajo nevarnosti, kakršno simbolizira na primer predpotopni nosorog, med žrtvami pa posebej izstopajo na nitkah usode nanizani nemočni otroci. Umetnikove podobe so postajale kar njegov virtualni (nekdanji televizijski ali današnji računalniški) ekran, v katerega je projiciral vso človeško lupino, človeške okruške in svojo razbolenost ter pozornost.

Kadar je na takih ustvarjalnih poteh umetnik komuniciral tudi s preteklostjo, je figure iz nekdanjih časov pogosto ugledal le kot postave iz njihove umetnosti, a samo kot prazne draperije, človeka pa kvečjemu kot izsanjano lutko. Vso to strašljivost in odtujenost je urejal v tip kompozicije, ki jo je imenoval razpršena, ker je na takih slikah vse uravnaval v nekakšno uravnoteženo lebdenje, a je hkrati vse prepuščal nesmislu ali brezupu.

Med takimi Planinčevimi slikami kot značilna posebnost izstopa v vsej svoji nazornosti z umetnikovo specifično slikarsko tehniko rahlo zamegličena podoba Kaos, ki v tako dojetem svetu odslikava njegov kaos že z naslovom. S skrivnostnostne slike ni mogoče razbrati, od kod je vanjo vstopila sevajoča nevarnost, in ni videti, ali jo je povzročil prebujeni virus iz prasvetov ali morda človek z usmerjanjem nevidnih sil ali snovanjem umetne inteligence. Jasno pa je videti, da dominantna figura, ki v takem svetu odloča, ni več človek, ampak le še njegova brezglava lupina, kot da je humanizma konec in da ostaja v tako izpopolnjenem svetu le še videz. Namesto za tisti čas običajne ceste sredi slike dominira navzgor usmerjena, s progami prepretežena draperija (ne ve se, ali gre za črtast jopič ali kako uniformo z našitki), namesto glave pa se pri vrhu iz nje kaže bela praznina z nekakšno cevasto anteno. Namesto roke se v diagonali pokroviteljsko spuščata nad ostanke človeštva le beli cevi, nad postavo pa dirigira rdeče ognjevita abstraktna roka, medtem ko se na desni iz neobstoječe glave širi prav tako rdeče razžarjen duhovni ogenj ali skrivnosten izpuh, ki se mu pri dnu slike zaradi kompozicijskega ravnotežja pridružuje nekakšen rdeč dimnik, iz katerega se kadi bel dim.

Seveda tako zasnovane slike nikakor ni mogoče enopomensko razložiti, ampak se tovrstne slikarjeve fantazme predvsem soočajo s fantazijo gledalca, ki svet dojema iz svojih lastnih vsakokratnih izkušenj. Jasno pa je videti, da je njeno bistvo v slikanju fantazmagorične situacije, ki vzbuja nelagodna občutja, v srhljivi viziji in nerazumski zasnovi; gotovo pa je slika za umetnika posebej pomenljiva, saj je že osem let poprej prav táko brezglavo rebrasto figuralno tkanino z enako izproženima 'rokama' razprostrl na svoji sliki *Gora mojih sanj*, prav tako na njeni sredini, le da na spodnjem delu in tik pod rudnikom umetnikove domišljije, ki ga je ponazoril z ognjeno rdečo sveto goro avstralskih Aboriginov Ayers, katere rdečina se je naselila tudi v segmente pričujoče, na ekran zračne sinjine projicirane slike.

Izpraznjeni jopič je slikar, ki je bil velik estet, kot z medaljami okrasil z zanj značilnimi zlatimi jabolki, ki so kot spomini na nekdanje pravljice pogosto posuti po njegovem slikarstvu, le da se najpogosteje kotalijo med bolj staromodnimi prividi, s katerimi je umetnik komuniciral na daljavo kot s kostumi s starih slik. Levo spodaj pod cevasto roko je ogroženo človeško bitje kot torzo v zaenkrat še dosedanji anatomski obliki, prepoznavni kot plastično naslikan dekliški hrbet, a se z izpuhavanjem belega dima iz obeh ram očitno že spreminja, pričesko pa je bitju razburkal neznan piš; deška figura na desni strani je videti vsaj toliko kot človek nekakšen ukročen marsovec z ovratnico, če že ne nagobčnikom, ki prav tako zre predse, proti beli črti v neznano. Desno zgoraj pa se v zraku vrti neznani svet ali zanj tako (ne)pomembna, spremembam prilagojena nogometna žoga, preoblikovana v neznano okroglo plovilo; ena od obeh srebrnih krogel, vrženih v nebo, pa se vrti v svojem kolobarju kot neznan kozmični planet.

Kaos na sliki je navzven sicer kompozicijsko urejen, a vendar ostaja brez cilja, smisla in Boga, ker je kljub svetli zračnosti in skrivnostni zamegljenosti vse samo privid iz nelagodnih sanj, ki so preroško navdahnjenemu slikarju slikale, kam gre prihodnost. Na nekaterih njegovih slikah ljudje čakajo nanjo kot na neznanca ali strmijo proti natanko izrisanim obzorjem, kjer kraljujejo ptiči in neznani kozmični in tehnični pa tudi bolezenski pojavi. Ljudje bolj komunicirajo z neznanim kozmosom kot sami s sabo ali pa so postali le lebdeča strašila, ki jih preraščajo žuželke, in si med seboj ne morejo več pomagati, niti očetje in sinovi ne. Ponekod se vse celo raztrešči na fragmente, v podobe katastrofe, in slikar vsakršne razbitine rešuje le tako, da jih obeša na nitke in jih, zaupajoč v moč lepote, tako razvršča vsaj v estetske prikazni. A vsepovsod je tak kaos obvladovan le na videz in zato v svojem bistvu še toliko bolj razviden; vsaka zgolj formalna popolnost pa se razkriva kot gola lupina in zgolj kot iluzija. Umetnik, ki je v tako stanje že pred tem videl vpleteno tudi politično dogajanje in je naslikal tudi Orwella, generale 'noroglavce' ali celo Titu podobnega, le da opleselega Frankensteina z jugoslovansko zastavico, ki mu je skozi glavo poslal elektrošok, je svet nazadnje doživljal le še kot brezzračen prostor ali celo akvarij. Sanjal je o umetniških lepotah nekdanjega španskega zlatega veka, o srebrnem svetu in zlatih ornatih, a se je v življenju počutil v kaosu, napolnjenem le z izginevanjem, iz katerega se je vse bolj vračal nazaj v prasvet, s slikanjem katerega se je sprva tudi umetniško profiliral.

Kakorkoli je Planinčev ustvarjalni svet kuriozen in prežet z domišljijo, ki je odzvanjala realnost v svetu, je vznemirljiv tudi še danes, ko strašijo po svetu nove in morda ne le nove nevarnosti ter nas nove tehnologije ogrožajo in nam hkrati lajšajo življenje in ko se skuša iz kaosa delati vsaj navidezna urejenost. V njeni navidezni trdnosti pa najbrž vendar ostaja vse breztemeljno in samo razpršeno, kajti resnična trdnost lahko prihaja samo od zgoraj ali samo od znotraj, sama lepota pa je v negotovosti sveta lahko tudi razpršena in labilna.

Liza Novak (12 let)

Kam gre čas

Kam gre čas,
ko dan poteka?
Kaj se zgodi,
ko se leto izteka?
Kdo si ti in kdo sem jaz,
kakšen je sploh najin obraz?

Zakaj ljudje vprašanja imamo?
Zakaj se radi s slavo bahamo?
Kje je moč, ljubezen živa,
kje je Bog, ko sovraštvo biva?
Kaj nevednega je v ljudeh,
saj smo na Zemlji le v gosteh.

Kaj na drugi strani je?
Kaj za temi vrati je?
Morda nov svet
ali pa rešitev za planet.

Življenje slepih in slabovidnih otrok

Petra Žnidar, mag. prof. inkluzivne pedagogike, dipl. delovna terapevtka, je izvajalka DSP (mobilna služba) v *Vrtcu Pedenjped* v Ljubljani.

Čeprav je problem slepote in slabovidnosti star prav toliko kot človeštvo, je bil vendarle pred očmi večine ljudi cela stoletja skrit. 'Slepci' so sicer v zgodovini občasno nastopali kot zanimivi literarni liki, pogosto celo obdarjeni s pozitivnimi, nenavadnimi in celo nadnaravnimi sposobnostmi. V vsakdanjem življenju pa so bili ljudje z okvarami vida praviloma izločeni iz družbe in prepuščeni samim sebi ter slej ko prej žalostni usodi (Krivic, 2008).

Opredelitev slepih in slabovidnih

- **Slabovidnost** (10–30 % vida): Ob ustreznih pogojih sprejemajo informacije po vidni poti, lahko se vključujejo v redne šole, če so zagotovljene ustrezne prilagoditve in otroci nimajo drugih razvojnih motenj.
- **Težka slabovidnost** (5–9,9 % vida): Pretežni del učenja poteka po vidni poti, metoda dela je metoda za slabovidne, ki predvideva poseben pristop za razvijanje vidnih funkcij, prilagojene metode dela, pripomočke, učbenike in didaktična sredstva.
- **Slepi z ostankom vida** (2–4,9 % vida): Z vidom prepoznavajo manjše predmete na razdalji od 1 do 2 metrov (štetje prstov), potrebujejo poseben pristop za razvijanje vidnih funkcij, pri učenju uporabljajo preostali vid, potrebujejo prilagojene metode dela ter pripomočke, učbenike in didaktična sredstva; bolj se poudarjajo njihova ostala čutila, metoda dela je kombinirana, delno se uporablja metoda za slepe, delno za slabovidne.
- **Slepi z minimalnim ostankom vida** (projekcija – 1,9 % vida): Vidijo sence, obrise večjih predmetov (projekcija), bolj povečane črke (2 %); pri delu z njimi se uporablja metoda za slepe, delno kombinirana z metodo za slabovidne; vid jim služi predvsem pri orientaciji, samostojnem gibanju in praktičnih zaposlitvah. Pišejo in berejo pretežno v brajevi pisavi, potrebujejo posebne metode dela in pripomočke.
- **Popolna slepota in nezaznavanje svetlob:** Uporablja se metoda dela za slepe. Učenje poteka po tipnih in slušnozaznavnih poteh; brajev sistem branja in pisanja, učni pripomočki in pomagala za slepe, pripomočki za orientacijo in gibanje, prostorske prilagoditve (stalna urejenost v prostoru, da slepi ve, kje se kaj nahaja, in da nima ovir pri gibanju) (Žagar, 2012).

Zgodnja obravnava

Zgodnja obravnava je sklop storitev različnih strok, namenjenih zelo majhnim otrokom in njihovim staršem. Namen zgodnje obravnave je: zagotoviti nemoten osebni razvoj otrok, opolnomočiti družine ter socialno vključevati otroke in družine v širši družbeni kontekst. Zgodnja obravnava zajema dojenčke in predšolske otroke ter deloma tudi šolske otroke, pri katerih je ugotovljeno tveganje za razvoj posebnih potreb, ki lahko ogrozijo njihov razvoj. Zgodnjo obravnavo je treba začeti takoj, ko so odkriti dejavniki tveganja oziroma takoj po rojstvu otroka. Glede na otrokove potrebe in njegovo osebnost v zgodnji obravnavi sodelujejo različni strokovnjaki: pediatri, fizioterapevti, delovni terapevti, logopedi, medicinske sestre, psihologi, specialni pedagogi in socialni delavci (Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami, 2017). Celovita zgodnja obravnava pa ni namenjena le strokovni pomoči in opolnomočenju otroka, temveč njegovi celotni družini, saj je otrok njen del. Starši namreč prav tako potrebujejo ustrezno strokovno pomoč in podporo, saj se znajdejo v novi, nepričakovani vlogi, zato potrebujejo strokovno usmerjanje (Kobal Grum, 2006). Zelo pomembna je tudi socialna podporna mreža, ki jo tkejo iz svoje družine navzven, s svojci, prijatelji, znanci, sodelavci in nadrejenimi na delovnem mestu ter kasneje med predstavniki vzgojno-izobraževalnih institucij, ki jih bo obiskoval njihov otrok (Kobal Grum, 2009).

Izobraževanje slepih in slabovidnih otrok

- **Opismenjenost v brajici:** Brajev sistem branja in pisanja je osnovno sredstvo sporazumevanja slepih. Osnova brajice je celica s šestimi izbočenimi, kopastimi pikami, ki v kombinaciji omogočajo zapis črk, številk, ločil, not in drugih dogovorjenih znakov. Pike so reliefno izbočene in velike od 0,4 do 0,9 mm, ker to velikost slepi lahko normalno zaznava s tipom. Velikost je lahko pogojena tudi s stopnjo izurjenosti in občutljivostjo tipa (Brvar, 2010).
- **Delo z zvočno knjigo:** Zvočna knjiga je knjiga, posneta na katerikoli zvočni medij. Uveljavila se je, ker je poslušanje v mnogih primerih dobrodošla alternativa branju s prsti in ker je snemanje hitrejše kot prepisovanje v brajico. Zvočna knjiga slepemu ne omogoča samo prijetnega poslušanja, ampak je tudi zelo pomemben pripomoček za delo, učenje in ustvarjalno preživljanje prostega časa (Brvar, 2010).
- **Uporaba sredstev komuniciranja:** Informacijsko-komunikacijska tehnologija omogoča slepim in slabovidnim učencem povezavo z okoljem. Sredstva te tehnologije so prilagojen računalnik z brajevo vrstico in zvočnim izhodom,

povečevalnik zaslonske slike in besedila, brajev tiskalnik in zvočno-tipna slika. Brajeva vrstica slepemu omogoča delo na računalniku, saj mu nadomešča zaslon. Z brajevo vrstico lahko besedilo bere, ga ureja ali vpisuje odgovore (Brvar, 2010).

- **Uporaba posebnih specialnih pripomočkov:** Diktafon je naprava, ki je slepemu in slabovidnemu učencu v veliko pomoč. Z njim lahko snema predavanja, pomembne delovne informacije in si naredi zvočne beležke. Bralna mizica in šolska miza s premakljivim nagibom delovne površine slabovidnemu učencu omogočata, da na primerni razdalji in pod pravilnim kotom bere grafični tisk. Elektronsko povečalo je elektronska naprava, ki vsebuje kamero, povečalo, individualno osvetlitev, monitor in posebno programsko opremo. Slabovidnemu ali skoraj popolnoma slepemu učencu omogoča delo z besedili in slikovnim materialom (Brvar, 2010).

Urjenje gibanja, orientacije in čutov

- **Spodbujanje uporabe preostanka vida:** Skoraj tri četrtine otrok s prizadetim vidom ima ostanke vida, ki ga lahko uporabljajo. Z vajami vida se poskuša otroka spodbuditi k največji možni izrabi preostalega vida ter razvijati in izboljšati osnovne vizualne funkcije. Zaradi različnih potreb morajo biti vaje za razvijanje vida pripravljene po individualnih programih (Žagar, 2012).
- **Razvijanje spretnosti poslušanja:** Slušne spretnosti so za slepega otroka zelo pomembne, saj je zanj sluh primarni vir informacij in neposreden stik z okolico. Slepi otroci te spretnosti ne razvijejo avtomatično, kot kompenzacijo prizadetega vida, ampak se morajo naučiti, kako poslušati (Žagar, 2012).
- **Trening tipa:** Tipno-kinestetična čutila v koži so zelo pomembna pri prepoznavanju okolice pri vseh ljudeh, toliko bolj pa pri tistih z okrnjeno vidno zaznavo, saj v veliki meri nadomeščajo pomanjkanje informacij iz oči. Posebno pozornost v tem pogledu zaslužijo konice prstov, ki lahko včasih prenesejo zaznave celo natančneje kot oči, tako da lahko slepa oseba z njimi zelo uspešno bere (Krivic, 2008).
- **Trening voha in okusa:** Vloge čutil vonja in okusa pri učenju ne smemo podcenjevati, saj sta zelo pomembni posebej v primeru, ko je prizadeto eno ali več čutil. Tedaj imata ti dve čutili kompenzacijsko vlogo, ki je s stališča orientacije in gibanja v prostoru odločujoča za uspešno obvladovanje vrste aktivnosti, zato jima je treba pri usposabljanju otrok z okvaro vida nameniti posebno pozornost (Krivic, 2008).
- **Trening motorike:** Trening motorike je tesno povezan z orientacijo in mobilnostjo. S treningom naj bi postalo gibanje tako hitro in učinkovito, da bi se otrok lahko samostojno gibal po vsakdanjih poteh, bil učinkovit pri delu in ne nazadnje tudi pri športu, ki zavzema v sodobnem načinu življenja vse pomembnejše mesto. Različne športne in druge igre so tako kot pri izobraževanju videčih tudi obvezni del specialnega usposabljanja slepih in slabovidnih otrok. Sem spadajo predvsem igre za razvijanje ravnotežja, koordinacije, natančnosti in čuta za smer (Krivic, 2008).

Gibanje

- **Gibanje s spremljevalcem:** Najbolj varno in enostavno se oseba z okvaro vida giblje s pomočjo spremljevalca. Spremljevalec lahko slepega vodi po znanem in neznanem okolju. Zaradi slabe dostopnosti javnih ustanov je gibanje s pomočjo spremljevalca največkrat edina možnost, da gre lahko slepi po različnih opravkih (k zdravniku, na kulturne prireditve itd.) (Krivic, 2008).
- **Hoja z belo palico:** Gibanje v okolju z belo palico pomeni gibanje v znanem okolju proti znanemu cilju. Na ta način slepi otipa približno meter prostora pred sabo, do trideset centimetrov levo in desno od telesa, v višino pa približno 50 cm od tal. Vse druge ovire, ki so zunaj tega območja, zadene. Za samostojno gibanje s palico so pomembni dobra izurjenost in prepoznavanje orientacijskih pripomočkov ter dobri refleksi. Tehnika s palico terja od človeka visoko stopnjo koncentracije, saj morajo biti vsi čuti usmerjeni v zaznavanje smeri ter prepoznavanje morebitnih ovir in nevarnosti na poti (Krivic, 2008).
- **Gibanje s pomočjo psa vodnika:** Pes vodnik je izurjen tako, da varno vodi slepega do cilja. Slepi mora v tem primeru poznati pot, po kateri ga pes vodi. Pes ga vodi mimo ovir oziroma mu jih nakaže. Pri zvočno urejenem semaforiziranem križišču zna pes poiskati gumb za aktiviranje posebnega zvoka, ki označuje zeleno luč (Krivic, 2008).
- **Gibanje – čevlji s tankimi podplati:** Spremembe talnih površin so ljudem z okvarami vida v veliko pomoč pri orientaciji. Čevlji s tankimi podplati omogočajo enostavnejše zaznavanje sprememb v tlaku in posebnih talnih označb (Krivic, 2008).

Socializacija

Socializiran je človek, ki je sposoben sobivati z drugimi. Za slepega socializacija pomeni sposobnost čim bolj samostojnega življenja v svetu videčih. Za dosego tega cilja sta potrebna nenehno socialno učenje in usvajanje določenih veščin, med katere sodijo tudi znanja orientacije in mobilnosti. Bolj ko videči odpravljajo prepreke ter učno, delovno in bivalno okolje prilagajajo zaznavanju slepih in slabovidnih, bolj jim postaja svet videčih dostopen. Prvi obisk lokala, muzeja, razstave, gledališča, trgovine, banke, pošte je za slepega ali slabovidnega vedno učna ura. Da lahko talne tipne oznake, oznake v brajici in zvočne informacije sploh najde, je pri njihovem postavljanju nujno upoštevati pravilo, da so na dogovorjenih mestih. Vse te oznake morajo biti tudi vedno dostopne (Brvar, 2010).

Literatura

- Brvar, Roman (2010): *Dotik znanja – slepi in slabovidni v inkluzivni šoli.* Ljubljana: Modrijan.
- Krivic, Andreja (2008): *Čutim, vidim, zmorem … Prostor tudi za slepe in slabovidne.* Ljubljana: Študenska založba.
- Kobal Grum, Darja; Kobal, Barbara (ur.) (2006): *Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji.* Ljubljana: DEMS.
- Kobal Grum, Darja; Kobal, Barbara (ur.) (2009): *Poti do inkluzije.* Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- *Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami* (2017). Pridobljeno 3. 11. 2020 s spletne strani: http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681#.
- Žagar, Drago (2012): *Drugačni učenci.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Študentsko delo

Samantha Orgolič, študentka 3. letnika psihologije na *Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru.*

V času izobraževanja, predvsem v času študija, se veliko posameznikov odloči za opravljanje študentskega dela. Razlogi so različni, zagotovo pa prevladuje želja po lastnem zaslužku ter finančni samostojnosti. S tega vidika je študentsko delo dobrodošlo in zaželeno, a kakšne so posledice za osebo, ki si poleg srednje šole ali študija naloži še breme študentskega dela?

Pomen kakovostnega terciarnega izobraževanja je dokaj očiten (Hebel, 2000 v Riggert idr., 2006). Študentje to možnost lahko izkoristijo, vendar mora večina od njih poleg študija delati (Riggert idr., 2006). Veliko študentov se srečuje s finančnimi stiskami, kar jih prisili v to, da ob študiju delajo in se finančno podprejo (Koeske in Koeske, 1989). Pomembna posledica tega je, da večina študentov ne more posvetiti dovolj časa šolskim obveznostim. Zaposleni študentje dandanes niso izoliran pojav, ampak so postali realnost izobraževanja (Riggert idr., 2006).

Študentsko delo lahko ustvari situacijo, v kateri zaposlitev omejuje šolske obveznosti, kar imenujemo konflikt delo – šola. Ta konflikt je definiran kot obseg, do katerega delo posega v posameznikove zmožnosti, da opravi šolske obveznosti (Markel in Frone, 1998). Lahko bi ga primerjali s konfliktom delo – družina pri odraslih. Pri odraslih za omejene vire energije, časa in pozornosti tekmujeta delo in družina, pri študentih pa delo in šola (Park in Sprung, 2013). Kljub temu da ima lahko delo ob študiju veliko prednosti (npr. pridobivanje izkušenj, finančni prihodek, vključevanje v 'svet odraslih'), pa je lahko hkrati zelo obremenjujoče (Essel in Owusu, 2017). Po delu v službi, ko se mora še učiti za izpit ali opraviti druge šolske obveznosti, se lahko posameznik počuti preobremenjenega z vsemi obveznostmi. Negativne posledice so lahko tako fizične (npr. glavobol, izčrpanost) kot psihične (npr. pretirana zaskrbljenost, anksioznost) (Park in Sprung, 2013), trpijo pa lahko tudi akademski dosežki (Butler, 2007). Nekateri raziskovalci navajajo še druge negativne posledice višje ravni konflikta delo – šola, na primer pogostejše uživanje alkohola in marihuane, pogostejše kajenje ter manj redna udeležba na predavanjih (Oviatt idr., 2017).

Za študenta, ki mu je primarno pomembna šola in mu delo predstavlja breme, je prva negativna posledica študentskega dela zagotovo stres (Butler, 2007). Stres nastane kot posledica neravnovesja med zahtevami okolja in lastnimi sposobnostmi. Redni študentje, ki ob študiju delajo, kažejo več simptomov stresa kot izredni študentje, ki opravljajo študentsko delo, ali redni študentje, ki ne delajo (Koeske in Koeske, 1989). Prav tako je pomembno, koliko ur študentskega dela oseba opravi. Več ur študentskega dela se povezuje z višjo ravnijo stresa

Foto: Klara Hrovat

(Dundes in Marx, 2006). Študentsko delo lahko predstavlja velik stresor za študenta, kar lahko vodi v splošno slabše psihično zdravje (Park in Sprung, 2013). Predvsem pri posameznikih, ki čutijo, da se njihovo študentsko delo in šola ne usklajujeta ter da delo omejuje njihovo učno uspešnost, se lahko pojavijo simptomi depresije (Mortimer idr., 2002).

Kakšen pa je vpliv študentskega dela na akademske dosežke? Ta povezava ni tako jasna. Večina raziskovalcev se strinja, da delo negativno vpliva na akademske dosežke (Butler, 2007). Več ur kot študent preživi na delovnem mestu, bolj bo trpelo njegovo učenje in slabši bodo njegovi akademski dosežki (Trockel idr., 2000). Več delovnih ur ter večje zahteve na delovnem mestu se namreč povezujejo z večjim konfliktom delo – šola, kar vodi v slabše učne dosežke (Butler, 2007). Delovne ure in zahteve preprosto izčrpajo vire, ki bi jih študent lahko uporabil za opravljanje šolskih obveznosti (Markel in Frone, 1998). Nekatere raziskave pa kažejo tudi, da so študentsko delo in akademski dosežki pozitivno povezani. To naj bi bila posledica tega, da so si študentje, ki ob študiju delajo, prisiljeni organizirati čas, ki ga bodo namenili delu in šolskim obveznostim. Pomanjkanje časa jih tako podobno motivira kot npr. dodeljeni roki za oddajo šolskih nalog, kar se posledično kaže v zvišani učinkovitosti. Nekako logično se zdi, da bodo študentje, ki ne delajo, posvetili svoj čas učenju in imeli boljše ocene. Vendar moramo upoštevati, da študentje, ki delajo le občasno ali pa sploh ne delajo, ne čutijo pritiska omejenega časa in lahko prokrastinirajo (Dundes in Marx, 2006).

Kakšne so rešitve? Študentsko delo seveda ni vedno povezano z negativnimi posledicami. Pri doživljanju konflikta delo – šola ni toliko pomembno, ali je oseba zaposlena ali ne oz. ali dela več ali manj ur, temveč je pomembna subjektivna percepcija situacije (Oviatt idr., 2017). Študentje, ki so na splošno bolj zadovoljni s svojo službo, doživljajo konflikt delo – šola manj stresno, prav tako pa so bolj zmožni in pripravljeni opraviti šolske obveznosti (Markel in Frone, 1998). Študentje, ki imajo na delovnem mestu občutek samoizpolnitve, bodo bolj verjetno doživljali konflikt delo – šola kot izziv in ne kot stresor. V svojem delu bodo iskali zabavo, osebno rast in možnosti za ustvarjanje novih socialnih stikov (Park in Sprung, 2013). Uspešnost na delovnem mestu prav tako lahko dvigne pozitivno samopodobo in študentu da občutek, da je sposoben in da zmore opraviti zadane naloge. Ta občutek lahko pozitivno vpliva na opravljanje šolskih nalog ter večjo zagnanost pri šolskem delu (Butler, 2007). Negativne posledice tako izhajajo predvsem iz dejstva, da je študentsko delo zelo omejeno v smislu izbire (največ delovnih mest za študente je na voljo v strežbi) ter da študentje dela, ki ga opravljajo ob študiju, ne vidijo kot nekaj, kar bi jih vodilo do redne zaposlitve v odraslosti (Mortimer, Harley in Staff, 2002).

Foto: Peter Prebil

Pri zmanjševanju konflikta delo – šola in negativnih posledic, ki izhajajo iz njega, je pomembno, da je študentsko delo čim bolj podobno temu, za kar se oseba izobražuje. Če lahko študent stvari, ki se jih uči v šoli, uporabi na delovnem mestu, to vodi v občutek globljega razumevanja naučenega, izkustva ter cenjenja izobrazbe. Prav tako pa je pomemben občutek nadzora ob svobodni izbiri delovnega mesta ter občutek nadzora med opravljanjem dela (Butler, 2007). Na tem mestu se odpirajo mnoga vprašanja in izzivi za pristojne institucije, ki lahko vplivajo na boljše razmere na trgu študentskega dela.

Viri in literatura

- Butler, Adam B. (2007): Job characteristics and college performance and attitudes: A model of work-school conflict and facilitation. *Journal of Applied Psychology*, 92(2), 500–510.
- Dundes, Lauren; Marx, Jeff (2006): Ballancing work and academics in college: why do students working 10 to 19 hours per week excel? *Journal of College Student Retention: Research, Theory and Practice*, 8(1), 107–120.
- Essel, George; Owusu, Patrick (2017): *Causes of students' stress, its effects on their academic success, and stress management by students.* Diplomsko delo. School of business and culture. Pridobljeno 1. 3. 2021 s spletne strani: https://pdfs.semanticscholar.org/ec11/dcd79b0eed18efaf87a50b097ec6b7bf2327.pdf.
- Koeske, Randi D.; Koeske, Gary F. (1989): Working and Non-Working Students: Roles, Support and Well-Being. *Journal of Social Work Education,* 25(3), 244–256.
- Markel, Karen S.; Frone, Michael R. (1998): Job characteristics, work-school conflict, and school outcomes among adolescents: testing a structural model. *Journal of Applied Psychology,* 83(2), 277–287.
- Mortimer, Jeylan T.; Harley, Carolyn; Staff, Jeremy (2002): The Quality of Work and Youth Mental Health. *Work and Occupations,* 29(2), 166–197.
- Oviatt, David P.; Baumann, Michael R.; Bennett, Janet M.; Garza, Raymond T. (2017): Undesirable Effects of Working While in College: Work-School Conflict, Substance Use, and Health. *The Journal of Psychology,* 151(5), 433–452.
- Park, YoungAh; Sprung, Justin M. (2013): Work-school conflict and health outcomes: Beneficial resources for working college students. *Journal of Occupational Health Psychology,* 18(4), 384–394.
- Riggert, Steven C.; Boyle, Mike; Petrosko, Joseph M.; Ash, Daniel; Rude-Parkins, Carolyn (2006): Student Employment and Higher Education: Empiricism and Contradiction. *Review of Educational Research,* 76(1), 63–92.
- Trockel, Mickey T.; Barnes, Michael D.; Egget, Dennis L. (2000): Health-related variables and academic performance among first-year college students: implications for sleep and other behaviors. *Journal of American College Health,* 49(3), 125–131.

Camino Ignaciano

Z Ignacijem na poti

Damjana Pipan, ing. agronomije, je zaposlena v posebnem socialnem varstvenem zavodu *Dom na Krasu*, kjer spremlja in vodi osebe s posebnimi potrebami, ki imajo težave v duševnem zdravju in/ali razvoju. Pravi, da je romarica v zunanjih in notranjih svetovih. Piše poezijo in ima rada naravo in ljudi.

Na vse ljubitelje Španije, pohodništva, peš romanja, kolesarjenja in ignacijanske duhovnosti čaka od leta 2012 odprta, 658 kilometrov dolga Ignacijeva pot – Camino Ignaciano. To je pot, po kateri je romal Iñigo López de Loyola (1491–1556), danes bolj znan kot sv. Ignacij Lojolski. Za razliko od drugih romanj, katerih cilj je običajno kraj svetnikove smrti ali kraj, kjer so shranjene relikvije svetnika, se romanje po Ignacijevi poti začne v kraju njegovega zemeljskega rojstva (v Loyoli) in zaključi v kraju njegovega duhovnega rojstva, to je v Manresi. Sv. Ignacij je namreč pokopan v rimski cerkvi Il Gesù.

Povabljeni na pot

Romanje je lahko prispodoba našega življenja: od rojstva do smrti, od povabila na romarsko pot do prihoda na cilj, iskanja, 'najdevanja' in vsega vmes. V približno mesec dni trajajoči hoji po Ignacijevi poti se srečujemo z mnogimi vidiki življenja: veseljem in žalostjo, utrujenostjo in spočitostjo ter uvidi in temo, ko smo na meji obupavanja. Ignacij tem stanjem reče preprosto tolažba ali potrtost. Benediktinski menih je na Montserratu takole povzel: »Romanje je ekstrakcija življenja«. In jaz dodajam, da jo je vredno izkusiti.

Romarjeva pripoved in Duhovne vaje

Bilo je pred slabimi 500 leti, v letu 1522, ko se je po duhovni izkušnji odpravil na romanje v Sveto deželo. Nova naravnanost njegove duše je bila sad okrevanja od fizične ranjenosti v boju pri Pamploni ter ranjenosti njegovega ponosa. Šepav, kakršen je bil po okrevanju, pač ne bi mogel več služiti kot vitez španskemu kralju na tak način, kot je hotel. Po vsem tem dogajanju in vzgibih v njegovi duši je velikodušno sklenil živeti za Boga in delati še večja dela, kot sta jih delala njegova svetniška vzornika, sv. Frančišek Asiški in sv. Dominik, o katerih je bral med okrevanjem. V to veliko predanost sta bila vključena romanje v Sveto deželo in stroga askeza. Njegova goreča želja je bila *pomagati, koristiti dušam*, kakor beremo v *Romarjevi pripovedi* (prim. Romarjeva pripoved 45).

Njegova drobna knjižica *Duhovne vaje* je imela v 500 letih izjemno pomemben vpliv: najprej na njegove tovariše v Družbi Jezusovi in nato na vse, ki so po njih spoznavali ignacijansko duhovnost. Zametke razločevanja, o katerih je govora v knjižici, je zaslutil že ob duhovni izkušnji med okrevanjem v Loyoli. Opazil je razliko v občutenju, ki je ostajalo po koncu prebiranja knjige *Življenje svetnikov* ali ko je razmišljal in sanjaril o možnostih nadaljnjega služenja španskemu kralju. Metodo razločevanja je dodobra razvil in izkusil na sebi v pomembni etapi svojega romanja v Manresi. Med 1522 in 1523 je živel v samoti, pomagal v hospicu, živel v skrajni askezi in čakal na ladjo za odhod v Jeruzalem.

Več o njegovem življenju lahko preberemo v omenjeni knjigi *Romarjeva pripoved*, ki jo je po dolgih letih prigovarjanja tovarišev, naj končno opiše svoje življenje, narekoval svojemu tajniku. Knjiga je napisana v tretji osebi ednine, avtor sebe vedno omenja kot romarja. Od tod naslov knjige *Romarjeva pripoved*.

Romarski potni list
Foto: arhiv Damjane Pipan

Potek poti
Foto: arhiv Damjane Pipan

Moje srečanje s potjo Camino Ignaciano

S potjo Camino Ignaciano sem se srečala med prebiranjem knjige *Odrešilna pot*, ki opisuje pisateljev namen romanja po severni poti v Kompostelo. Drobna opomba, kjer je zabeležen spletni naslov Ignacijeve poti, je močno pritegnila mojo pozornost. Dvakrat sem peš romala po Camino Francés v Santiago de Compostela, pred leti po slovenski Jakobovi poti od hrvaške meje do Trsta, ignacijanska duhovnost me spremlja že več kot deset let, zato sem septembra

Ignacijeva votlina v Manresi
Foto: arhiv Damjane Pipan

2018 pritrdila želji po ponovnem romanju in sprejela izziv 658-kilometrske poti Camino Ignaciano.

Ignacij v svoji knjižici Duhovne vaje zapiše: »… kajti duše ne nasiti in ne zadovolji obilnost znanja, temveč notranje čutenje in okušanje stvari« (DV 2). Na pot sem odšla sama. Ob kasnejšem ponovnem prebiranju Ignacijeve avtobiografije so v meni močno zazvenele njegove besede: »Čeprav se mu je ponujalo več popotnih družb, je vendarle želel iti sam, ker je bila vsa njegova skrb to, da bi imel Boga za edino pribežališče« (Romarjeva pripoved, 35). V teh besedah sem se zelo jasno prepoznala in prejela odgovor, zakaj običajno romam sama.

Na poti

Moje romanje iz Loyole se je začelo 1. septembra 2018. Kako simbolično, na prvi šolski dan! Pot je precej samotna in teren razgiban, vije se čez hribe, prek dolin ob reki in po puščavi. Camino Ignaciano se v Baskiji sreča in del poti poteka skupaj s Camino Vasco, preseka slavni Camino Francés in od Navarette do cilja hodimo v nasprotni smeri dveh poti v Kompostelo (Camino de Santiago del Ebro in Camí de Sant Jaume – Camino Catalán).

V Baskiji sem hodila skozi osupljivo lepe bukove gozdove. Med polja in vinograde sta me sprejeli pokrajini Rioha in Navarra, ves čas me je spremljala reka Ebro. V aragonski pokrajini me je čakala Zaragoza, ki je pomembna točka v zgodovini Španije, saj je močno povezana s sv. Jakobom starejšim, ki je prinesel evangeljsko sporočilo na Pirenejski polotok in je po izročilu pokopan v Komposteli. Pot me je za kratek čas popeljala v puščavski del, imenovan Los Monegros. V tem predelu sem preskočila del poti in obiskala prijatelje v navarski Artajoni. Z njimi sem si ogledala Javier, rojstni kraj Frančiška Ksaverija, in meni tako ljubo razpelo, na katerem je smehljajoči se Kristus. Pri Fragi sem vstopila v Katalonijo in v Fuente de Ebro sledila nasprotni smeri katalonske Jakobove poti vse do Montserrata. Prava odisejada se je odvijala v montserratskih hribih, kjer sem obtičala nad steno, zato sem pognala v tek reševalno akcijo policije in gasilcev. Dodobra prepojena z adrenalinom sem bila v spremstvu dveh prijaznih katalonskih policistov ob 21.00 pripeljana pred hotel. Tu so že poznali moj primer (zadrega pa taka). V zavetišče me je, utrujeno, a hvaležno, sprejel prijazni oskrbnik Alfred.

Na tem kraju, prežetem z benediktinsko tradicijo in pomembnem za jezuite, sem si vzela ves dan za ogled svetišča, refleksijo in počitek. Povabljena sem bila, da si vzamem Ignacija za zgled. On je namreč tu pred Marijinim oltarjem odložil viteški meč, vzel romarsko palico ter s tem sprejel identiteto romarja. Razmišljala sem o tem, kaj puščam za sabo, v katero smer me vabi prilika o pšeničnem zrnu, ki mora umreti, da obrodi sad, odlomek, ki ga ta dan bere vesoljna Cerkev. V čem umirati in kam me kliče Ž/življenje? Po opravljenem molitvenem obredu v kapeli za Marijinim oltarjem me je pater spremil mimo kipa Črne Marije, ki jo Katalonci imenujejo Moreneta.

Romanje sem 'uradno' zaključila v Manresi 23. septembra 2018, kjer sem prejela potrdilo o opravljenem romanju. Tudi tu sem preživela cel dan – s prošnjo, da bi ohranjala držo odprtega duha tudi potem, ko odidem nazaj v običajno rutino življenja.

Za zaključek

Na vlaku v Barcelono sem za svoje zveste prejemnike elektronskih sporočil takole zabeležila doživljanje konca poti: »Montserratske gore so vedno bolj oddaljene. Manresa je za mano, barcelonsko letališče pred mano … Odmevi na FB se vrstijo. Čutim nek vakuum. Nič … kot da je vse ravno, prazno. Lahko bi se zaradi tega jezila, bila žalostna, ker je minilo, ali pa sem hvaležna za to, kar se je zgodilo, kar je za vedno shranjeno v spominu. Počasi se bo zarisala nitka skozi to pot, na njej so se nabrali biseri, ki jim mogoče ne bom vedela niti imena, samo vedela bom, da so tam. Mogoče ne bom vedela, da so s Poti, a že sedaj vem, da so obogateni s Potjo. V pisma sem prelivala čutenja in jih delila z zvestimi bralci moje e-pošte. Sedaj je vse nekako prazno, pripravljeno za novo, karkoli bo prišlo. Kakšno bo to novo? Bog ve! Ko bom v prihodnosti zajemala iz malhe svojega življenja, vem, da bo v njej veliko doživetij s poti Camino Ignaciano. Vem, da bo tam Marija, ki mi je stala ob strani v tesnobi montserratskih grap, in da bo tam sv. Ignacij z življenjskimi vodili ignacijanske duhovnosti. Vem, da bodo tam vzpodbudne besede in molitve vas, moji dragi prijatelji. V sebi zaznam val hvaležnosti in ganjenosti nad to potjo, nad drugimi potmi, ki sem jih prehodila, nad vašim spremljanjem … nad Življenjem, nad Njim … Ostanite v blagoslovu. D« Buen Camino!

Pot v Verdú
Foto: arhiv Damjane Pipan

Spoznavanje dediščine kraja

OŠ Vitanje

Tilka Jakob, mag. fizike, prof. matematike in fizike, svetnica, poučuje na *OŠ Vitanje* in ima več kot 30 let pedagoških izkušenj. Zadnjih enajst let je tudi ravnateljica. Napisala je vrsto člankov.

Dnevi evropske kulturne dediščine *(DEKD)* so skupna akcija številnih evropskih držav pod okriljem Sveta Evrope *in* Evropske komisije. *Vsako leto znova prireditelji izberejo raznovrstne teme, s katerimi skušajo domači javnosti, Evropejcem in svetu predstaviti kulturno dediščino Evrope. OŠ Vitanje je v ta projekt vključena četrto leto.*

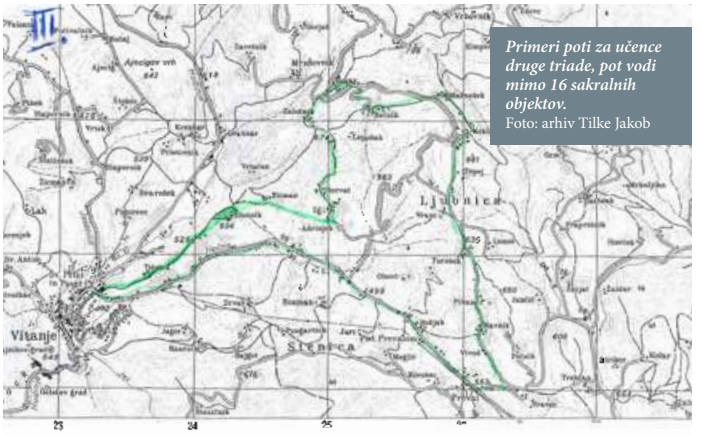

Primeri poti za učence druge triade, pot vodi mimo 16 sakralnih objektov.
Foto: arhiv Tilke Jakob

Voda – od mita do arhitekture

V šolskem letu 2017/2018 se je naša šola temu nacionalnemu projektu priključila prvič. Z izbiro teme, *Voda – od mita do arhitekture*, se je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije pridružil skupni evropski temi, ki je bila v letu 2017 posvečena naravi. Namen DEKD na naši šoli je bil, da bi spodbudili zanimanje za varstvo kulturne in naravne dediščine našega kraja. S to temo smo želeli opozoriti na ogroženo dediščino vodá. Z velikim navdušenjem smo se mentorji in učenci posvetili različnim vidikom obravnave hidrološke dediščine. Na razredni stopnji so učenci izpostavili vodo kot vrednoto, spremljali so pot Hudinje, Breznice, Hočne, peli so pesmi, deklamirali verze o vodi, ki so jih sami zapisali. Govorili so o oskrbi s kvalitetno vodo in o varčevanju z njo. Dramatizirali so pravljico *Pod medvedovim dežnikom* in zaplesali ples *Ob bistrem potoku je mlin.* Na predmetni stopnji so raziskovali reko Hudinjo in jo makrobiološko analizirali, določali so maso kapljice vode iz Hudinje, raziskovali uporabo vode pri določanju prostornine različnih teles, določali gostoto, hitrost in rečni pretok Hudinje. Prebirali so ljudsko bajko *Povodni mož v Vitanjskem jezeru* in Vorančevo novelo *Vodnjak.* Učenci so reke in pregovore na temo vode prevajali v angleščino, deklamirali, dramatizirali, pa tudi sami so sestavljali pesmi o vodi. V slovenskem glasbenem izročilu so iskali sledi obrednega darovanja vodi, poslušali in prepevali slovenske ljudske in umetne pesmi o vodi in jih likovno povezali z gledališčem kamišibaj. Odkrivali so kulturno in naravno dediščino ob reki Hudinji od *OŠ Vitanje* do Rakovca in iskali ideje za vodno učno pot. Raziskovali so delovanje mlinskih koles, vodnih turbin in hidroelektrarn. Preučevali so virtualno vodo. Odnos med vodo in krajevno dediščino so na naši šoli ponazorile mnoge dejavnosti in dogodki. To delo smo javnosti predstavili s tematskim glasilom in na kulturni prireditvi v aprilu 2018. Že prvo leto smo izpostavili naš cilj: opozoriti na lepoto in pestrost dediščine okrog nas in vdihniti življenje bogati dediščini Vitanja. S sodelovanjem v projektu smo nadaljevali tudi v naslednjem letu.

Dediščina za prihodnje rodove

V šolskem letu 2018/2019 je bila vodilna tema posvečena dediščini za prihodnje rodove. Dediščinske darove Vitanja, kot smo poimenovali projekt na naši šoli, so ponovno obogatile številne dejavnosti in dogodki. Mentorji so se z učenci in zunanjimi sodelavci pri vseh predmetih posvetili različnim vidikom obravnave vitanjske dediščine. Učenci so si ogledovali znamenitosti Vitanja in okolice, slikali najstarejše zgradbe v kraju in spoznali njihovo zgodovino. Skupaj s starimi starši so učenci na tehniškem dnevu izdelali igrače in spoznavali igre, ki so se jih igrali nekoč. Preučevali so orodja, s katerimi so si ljudje včasih pomagali pri delu, in izdelali časovni trak orodij, uporabljenih v Vitanju. Spoznavali so ljudsko glasbeno dediščino domačega okolja, pesemsko gradivo, značilnosti plesa na tem območju in si izdelali preprosto ljudsko glasbilo (lončeni bas). Iskali so stare spominske knjige. V angleščino in nemščino so prevajali kuharske recepte, značilne za naš kraj. Raziskovali so stare domače jedi in obrti, značilne za vitanjsko področje. Seznanili so se z drevesi, ki so včasih prekrivala pohorske gozdove, in označili vodno učno pot ob reki Hudinji. Ogledali so si etnološki muzej *Brodej* v Breznu in *Beškovnikovo kaščo* na Hudinji. Javnosti smo vse to predstavili na prireditvi v aprilu 2019, ko smo izdali tudi tematsko glasilo in pripravili razstavo.

Dediščina, umetnost, razvedrilo

Tretje leto, v šolskem letu 2019/2020, smo v *Tednu kulturne dediščine* (oktober 2019) v okviru teme *Dediščina, umetnost, razvedrilo*

izpostavili sakralno dediščino našega kraja. V projektu je sodelovala večina učiteljev. V okviru športnega dne smo se na pohod odpravili po poteh, ki so vodile med sakralnimi znamenji. Ker sem s skupino učencev leta 2003 naredila raziskovalno nalogo *O križih in kapelah na področju občine Vitanje*, sem te tri poti (po triadah) pripravila sama. Pohodne poti so nas popeljale po pestri zgodovini križev, kapel in cerkva. Vsa ta znamenja nam pripovedujejo zgodbo o veri naših prednikov, s svojo lepoto pa nas nagovarjajo še danes. Nekatera samevajo, veliko jih je obnovljenih in čakajo, da se jih spomnimo, da ob njih postojimo. Pohod je bil osnova za izdelavo zanimivih likovnih izdelkov, ki so jih učiteljice razredne stopnje prikazale na oglasnih deskah v šoli. Učenci pa so dopolnjevali tudi podatke o kapelah in križih v okolici Vitanja in jih uredili v sistem, ki je omogočal izdelavo spletnega 'vodiča'. Učitelj računalništva Božo Zidanšek je ta vodič izdelal in objavil na spletni strani šole, kjer obiskovalcu Vitanja služi kot pomoč, če želi spoznati to dediščino in prehoditi te poti.
Večino dejavnosti smo izvedli v oktobru, aktivnosti pa so na šoli tekle še vse do zaprtja šol (v marcu 2020), nato pa na daljavo. Poleg omenjenega so učenci v zgodovinskih virih oz. starih zapisih iskali lastne korenine, zgodovino svojih prednikov. Spoznavali so tukajšnje navade in običaje, kulinariko, seznanili so se z zanimivimi sogovorniki v kraju. Poslušali in izvajali so ljudske pesmi, jih analizirali in ugotavljali, kakšen je bil človekov odnos do življenja in smrti, do naravnih in nadnaravnih pojavov … Spletno glasilo je dokaz našega raziskovanja. »Karantena« pa je preprečila, da bi učenci na zaključni prireditvi, ki smo jo načrtovali v aprilu, v besedi, plesu, glasbi in z dramatizacijo pokazali del te dediščine, ki so jo spoznali.

Spoznaj, varuj, ohrani

Letošnje šolsko leto (2020/2021) projekt nosi naslov *Spoznaj, varuj, ohrani!*. Spoznavamo osebnosti Vitanja in dediščino, ki so nam jo zapustile nepozabne osebnosti na vseh področjih življenja. Spoznavamo njihovo delo, njihov trud in prispevek, ki so ga dali domačemu kraju. Vse te posameznike povezujeta ustvarjalnost in človečnost. Drži, kar je zapisala vodja oz. koordinatorica projekta mag. Mojca Koban Dobnik: »Vsak od njih je s svojim delom, etično držo in osebnostnim zgledom na svoj način potrjeval misel, da samo ideja ni dovolj. Z njo je treba nekaj narediti, jo spraviti v življenje. Za to pa je potreben pogum. Njihov življenjski slog je bil (ali je) navdih, inovativnost, občutek za lepoto in kreativnost.«
Starejši učenci so se odpravili peš v Rakovec (vasico pod Roglo), kjer so podoživeli zgodbo o razcvetu tamkajšnje glažute s konca 18. in začetka 19. stoletja ter se seznanili s prizadevanji grofa Thurna, ki je v dolini prepoznal njen ugoden položaj in vzorno uredil okolico te vasice.
Učencem prve triade so v *Centru Noordung* približali vizionarja in pionirja moderne raketne in vesoljske tehnike Hermana Potočnika - Noordunga, saj izvirajo njegovi predniki prav iz Vitanja. Učenci so spoznali delo Ivana Sojča, ki se je kot kipar, slikar in rezbar vpisal med pomembne Vitanjčane. Znamenita osebnost je bil tudi zdravnik, politik in publicist Franc Jankovič. Pouk slovenščine so bogatile ustvarjalne vsebine slovenskega pesnika, duhovnika in arhivista Antona Aškerca, ki je med letoma 1891 in 1892 služboval v Vitanju. Na tem območju je bilo nekaj ljudskih pesnikov. Učence smo popeljali v Spodnji Brezen, kjer je živel Matija Štimulak. V svojih pesmih je

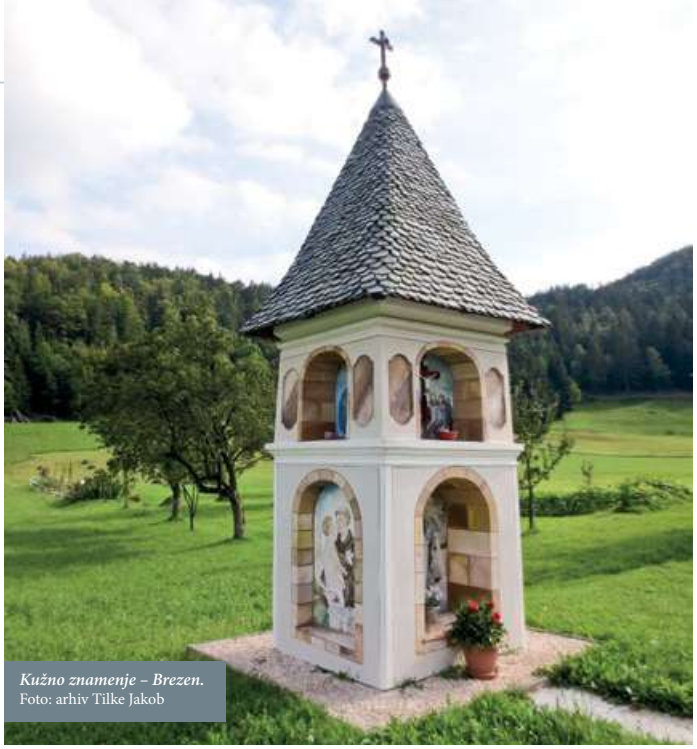

Kužno znamenje – Brezen.
Foto: arhiv Tilke Jakob

opisoval resnične kraje, dogodke in ljudi, največkrat humoristično pripovedno. Učenci so spoznali njegov preprost, realističen slog. Seznanili so se s pesmimi, ki jih je pisal za različne priložnosti: koline, godove, rojstne dneve, v spominske knjige, na nagrobne spomenike. Najbolj so jih navdušili verzi v razpoloženjskih in ljubezenskih pesmih. Raziskovali smo tudi osebnosti in delo ljudi današnjega časa. V veliko korist pri raziskovanju preteklosti so nam bile knjige rojaka p. Zdravka Jakopa (*Kratka zgodovina Vitanja in župnije, Iskanja in razmišljanja, Spet iskanja in razmišljanja, Vitanje je zanimiv kraj …*). Kljub 'koronskemu času', ki je ponovno posegel v naše delo, bomo izdali glasilo, če bodo okoliščine dovoljevale, pa bomo pripravili še sklepno prireditev v šoli.

Pomembno je ceniti dediščino

Naša bogata kulturna dediščina nas vedno znova spodbuja, da v domačem kraju pogledamo okoli sebe, se ustavimo, razmislimo in obudimo spomine na vitanjsko preteklost, da iz tega črpamo moč in ideje za prihodnost, da svojo zgodovino natančneje spoznamo, jo cenimo in smo ponosni na to, kar imamo. Želim si, da bi projekt nadaljevali tudi v prihodnjih letih, da bi se naši učenci z veseljem zanimali za kulturno dediščino domačega kraja in da bi dediščino ohranili za zanamce.
Obiskovalcem občine Vitanje (ene manjših slovenskih občin, ki šteje okrog 2350 prebivalcev in meri približno 6500 ha) pa želim, da bi si te naše znamenitosti ogledali, v pomoč pa naj jim bodo naši zapisi na spletni strani šole.

Izgled spletnega vodnika po sakralni dediščini kraja.
Foto: arhiv Tilke Jakob

Pedagoška praksa v Celovcu

Učitelj razrednega pouka – pripravnik na dvojezični šoli v Celovcu

Klemen Hameršak, prof. razrednega pouka, je učitelj podaljšanega bivanja na *Osnovni šoli Fram.* Enoletno pripravništvo je opravljal v Celovcu na *Javni dvojezični ljudski šoli 24.* Je trener rokometa 2. stopnje in kot trener deluje v *Rokometnem klubu Rače.* Izobražuje se na glasbenem področju, vrsto let je bil dejaven kot animator na oratorijih, kot prostovoljec in voditelj programa *Stična mladih.*

Velikokrat smo v družbi zapeli tisto znano* Jutri bo v Celovcu s'menj, *nikoli pa nisem razmišljal, da me bo pot zanesla prav tja. Sicer ne na sejem, ampak v dvojezično šolo. Po končani srednji šoli sem se odločil za študij razrednega pouka na* Pedagoški fakulteti *v Mariboru.

Ves čas študija sem želel oditi na študentsko izmenjavo v eno izmed nemško govorečih držav, žal pa se je vedno zataknilo pri priznavanju študijskih obveznosti v tujini. Študijski programi in učni načrti v tujini se namreč od naših zelo razlikujejo. Po končanem magisteriju pa se mi je v okviru programa Erasmus+ ponudila možnost za opravljanje praktičnega usposablja v tujini. Prošnjo sem poslal tudi na največjo dvojezično šolo na Koroškem. Z *Javne dvojezične ljudske šole 24* (LŠ 24) sem že naslednji dan dobil odgovor. Dogovorili smo se, da z novim šolskim letom začnem s pripravništvom na njihovi šoli.

Na začetku mi je ravnatelj g. Eduard Oraže predstavil sodelavce, šolo in njen jezikovni koncept. V šolskem letu 2019/2020 je imela šola 4 šolske stopnje, 8 razredov, obiskovalo pa jo je 122 učencev. Slovenščina in nemščina sta v tej ustanovi enakovredna jezika. Učitelja oddelkov prvi teden poučujeta v svojem razredu v nemškem jeziku, nato pa v naslednjem tednu zamenjata razreda in poučujeta v slovenskem jeziku. Za ta koncept je značilno, da učenci identificirajo učitelja z jezikom. Potrebne je veliko komunikacije in sodelovanja. Oba sta prisotna pri govorilnih urah, na roditeljskih sestankih in pri ocenjevanju znanja.

V vsakem razredu je bilo nekaj koroških Slovencev, nekaj Avstrijcev ('enojezičnih') in nekaj učencev iz držav bivše Jugoslavije. Na šoli je bilo zaposlenih 10 učiteljev razrednega pouka, 8 jih je imelo svoje razrede, ena učiteljica je učila samo angleščino in ena ročno delo. Verouk je poučevalo 7 učiteljev, ki so učno obvezo dopolnjevali. Vsi na šoli zaposleni učitelji so bili koroški Slovenci. V zbornici smo se pogovarjali slovensko. Čeprav so se z mano trudili govoriti lepo slovenščino, sem bil presenečen nad številnimi narečji, ki so jih uporabljali v medsebojnem pogovoru.

Šolski sistem

Avstrijski šolski sistem se od slovenskega zelo razlikuje. Pri nas je uveljavljeno ime osnovna šola in traja 9 let, v Avstriji pa se začetno štiriletno šolanje imenuje ljudska šola in se deli na šolske stopnje (pri nas razredi in vzgojno-izobraževalna obdobja). Osnovnošolska obveza traja v obeh državah 9 let. Naši učitelji razrednega pouka poučujejo učence od 1. do 5. razreda in še kakšen predmet v 6. razredu, v Avstriji so prisotni prva štiri leta. Predmeti, ki jih poučujejo razredni učitelji v obeh državah, so podobni.

Predmetnik

Učni načrt in razporeditev učnih vsebin ne odstopata močno od naših. Predmetnik je precej podoben našemu. Naštel bom nekaj razlik. »Ročno delo« lahko primerjamo z naravoslovjem in tehniko. Poučuje ga učitelj razrednega pouka ali učitelj ročnega dela. Je izrazito praktično usmerjen, uveljavljeno je načelo postopnosti. Učenci postopoma spoznavajo različne materiale in postopke. Začnejo s papirjem in volno, nadaljujejo z glino, lesom in kovino. Tako pridobijo veliko finomotoričnih spretnosti. Na 1. in 2. šolski stopnji imajo 1 uro, na 3. in 4. šolski stopnji pa 2 uri tega predmeta na teden. Od tega spada 1. ura na tekstilno, 2. pa na tehniško področje, kjer nastajajo izdelki, kot so električni krog, vetrnica, most, gugalnica, dvigalo, vozilo … Večina ur se izvede v delavnici, kjer je na voljo material in orodje. Otroci dobijo navodila, zadnja faza izdelave je namenjena razvijanju njihove ustvarjalnosti.

»Stvarni pouk« lahko primerjamo s spoznavanjem okolja v 1. triadi in z družbo v 2. triadi. Bistvene razlike med številom ur (3) in tudi učno snovjo ni. Odločitev za kolesarski izpit v 4. razredu je prepuščena učitelju.

Razliko sem opazil tudi pri poučevanju tujega jezika. V Avstriji lahko tuji jezik, večinoma angleščino, poučuje kar ljudskošolski učitelj. Pri nas je za to treba opraviti dodatni modul. Avstrijci imajo od 1. do 4. razreda 1 uro angleščine (obvezni predmet) na teden. Pri nas je v 1. razredu tuji jezik neobvezni izbirni predmet z 2 urama na teden in opisno oceno. Od 2. razreda naprej je angleščina obvezna. Za obe državi velja, da imajo učitelji na voljo učbenike, ki pa jih uporabljajo po lastni presoji. Na LŠ 24 jih na 1. in 2. šolski stopnji niso uporabljali. Ocen ni bilo, v spričevalu je pisalo »Se je udeležil/teilgenommen«. Na LŠ 24 imajo učenci že 2 jezika, v slovenskem tednu 7 ur slovenščine in v nemškem 7 ur nemščine. Na 3. in 4. šolski stopnji se lahko učenci odločijo za dodatni tuji jezik, italijanščino. Pouk italijanščine je potekal tudi na naši šoli, bil je plačljiv in brez ocen. Poudariti moram, da so se učenci na moji bivši šoli lahko udeleževali pouka

hrvaščine in srbščine kot maternega jezika (1 uro na teden). V letošnjem šolskem letu šola prvič izvaja tudi pouk albanščine.

V Sloveniji imamo 3 šolske ure športne vzgoje na teden, v Avstriji pa v 1. in 2. razredu 3, v zadnjih dveh razredih pa 1 uro. Predmet se imenuje »gibanje in šport« (Bewegung und Sport). V obeh državah potekata tečaja smučanja in plavanja na enak način. V Avstriji ne poznajo šole v naravi v taki obliki, kot jo poznamo pri nas. Imajo le ekskurzije oz. samo tečaje smučanja in plavanja. Manj je glasbene in likovne umetnosti (1 ura na teden).

Eno izmed večjih presenečenj je bil zame verouk, ki je bil redni predmet na urniku; izvaja se 2 uri tedensko. Poučuje ga lahko samo veroučitelj, učenci pa lahko izbirajo med šestimi veroizpovedmi: rimskokatoliško, starokatoliško, evangeličansko, islamom, Jehovovimi pričami in pravoslavno oz. ortodoksno. Tudi učenci, ki so imeli v matičnem listu oznako »ohne Bekenntnis« oz. »brez vere«, so se ponavadi priključili eni izmed skupin verouka. Znanje učencev je bilo ocenjeno. Nekaj takih, ki so to odklonili, je imelo tisto uro prosto. Razmere v Sloveniji izvajanja verskega pouka žal ne dopuščajo.

Foto: Sulzer

Ocenjevanje

Ocene so razporejene v obratnem vrstnem redu kot pri nas, najboljša je 1 in najslabša 5. To je po svoje tudi logično, saj je 1. mesto, torej številka 1, najboljše. Pri izbiri vrste ocen imajo nekaj besede tudi starši, saj se na večeru staršev (roditeljskem sestanku) od 1. do 3. šolske stopnje učitelj s starši dogovori, ali bodo ocene opisne ali številčne. LŠ 24 je za to uporabljala učni katalog z učnimi cilji za določen razred (Lernzielkatalog), ki so ga zasnovali učitelji sami. Tako dobijo učenci na koncu šolskega leta katalog z doseženimi cilji in spričevalo. Zanimiv je prvi del kataloga, ki se imenuje »social- na in delovna drža« (Sozial- und Arbeitsverhalten). Ta zajema zanimive cilje: dela samostojno, je motiviran za učenje, pozorno posluša in upošteva dogovorjena pravila, se znajde ob neuspehu … Sicer pa so s številčnimi ocenami, po dogovoru s starši, začeli v drugem semestru 2. razreda. V Sloveniji imajo učenci v 1. in 2. razredu opisne ocene, od 3. razreda dalje pa pridobivajo številčne ocene. Pomembne so ocene na 4. šolski stopnji, saj se upoštevajo pri vpisu na naslednjo stopnjo izobraževanja. Učenci se morajo odločiti med novo srednjo šolo (Neue Mittelschule) ali gimnazijo, kar je za devetletnike težka odločitev, ki je večinoma prepuščena kar njihovim staršem. Na želeno šolo se lahko vpišejo tudi s slabšimi ocenami, če uspešno opravijo sprejemni izpit.

Razredništvo, delovna obveza

Normativ za poučevanje znaša pri dvojezičnem učitelju 20 ur na teden, na enojezični šoli pa 22. Na šoli v Celovcu niso izvajali jutranjega varstva in podaljšanega bivanja. Šola se je za učence odprla 15 minut pred začetkom pouka. Po koncu pouka so morali šolo zapustiti in iti čez cesto v organizirano plačljivo varstvo, ki ga še vedno izvaja »Dvojezično varstvo ABCČ«. Tam sem včasih tudi sam honorarno pomagal. Zanimivo je, da imamo pri nas od 4. razreda dalje razredne ure, v Avstriji pa ne. Prav te veliko pripomorejo h grajenju skupnosti in reševanju razrednih konfliktov. Izostanek teh ur v Avstriji ocenjujem kot negativen. Koliko časa učitelj spremlja posamezen razred, je odvisno od šolske politike. Na *Ljudski šoli 24* sta učitelja spremljala svoja razreda vsa 4 leta. Presenečen sem bil, da učitelji niso pisali dnevnih, temveč samo tedenske priprave z obravnavanimi vsebinami.

Izobraževanje učiteljev

Izobraževanje učiteljev poteka na *Pedagoški visoki šoli.* Od šolskega leta 2015/2016 traja 5 let (vključen magisterij), prej samo 3 (diploma, enoletno pripravništvo in dodatno izobraževanje za pouk slovenščine). Že v prvem semestru študenti hospitirajo, poučujejo in izvajajo nastope na posebni šoli za prakso (Praxisvolksschule).

LŠ 24 je bila vključena v slovensko bralno značko, kjer so sodelovali tudi nemško govoreči otroci. Posebnost šole je zelo dober zbor, v katerem od 122 otrok sodeluje okrog 80 učencev.

Zibelka slovenstva

Celovec je za eno šolsko leto postal moj drugi dom. Spoznal sem nove ljudi in pridobil dragocene pedagoške izkušnje ter znanje. Glede na vse doživeto lahko trdim, da avstrijska Koroška ne nosi zaman naziva zibelka slovenstva.

Janko Jarc - Smiljan

Marija na kolencah

Koper: Ognjišče, 2021
255 strani, cena: 12,90 €

V začetku marca je pri Založbi Ognjišče izšla druga knjiga Janka Jarca - Smiljana z naslovom *Marija na kolencah*. V njej je zbranih 46 zgodb, ki so bile v zadnjih desetih letih objavljene v Ognjišču in Družini, nekatere pa med bralce prihajajo prvič. V njih avtor opisuje predvsem svoja doživetja iz otroštva in mladostništva ter se nato preko zrelih let spogleduje z minljivostjo tega sveta. Tako se na nevsiljiv in občutljiv način srečamo z drobnimi dogodki, ki jih v vsakdanji naglici pogosto niti ne opazimo, a bogatijo in obremenjujejo naše vsakdanje življenje. Avtor se dotakne mnogih vprašanj, ki si jih postavljajo tako otroci kot mladostniki, starši in vzgojitelji ter vsi, ki se sprašujejo o smislu našega bivanja. Zgodbe se nas dotaknejo in za nekaj časa postanejo del nas.

Med prvimi se je s knjigo srečal dolgoletni urednik Družine Pavle Bratina, ob tem pa so se mu zapisale naslednje misli in besede:

»*Zdaj, ko sem se naužil druge knjige Janka Jarca* Marija na kolencah, *lahko o njej kakšno tudi rečem.*

Najprej naj poudarim, da mi je blizu v literarnem pomenu besede, saj zame ni literature brez žlahtne besede – izbrane, presejane in prečiščene materne besede, in – seveda – brez temeljnega sporočila ali zgodbe. Velike pripovedi so seveda pomembne, a se za njimi pehajo vsi pisatelji. Z malimi pa je drugače.

Janko Jarc je dobro opravil drugi izpit iz pisanja! S to 'izkušnjo' je k prvi dodal še nekaj žlahtnine, ki je sad skrbnega in preudarnega ustvarjanja. Četudi so številni dejali, da je bila prva knjiga – Samo še pet minut *– 'perla', moram reči, da tudi ta 'drugi otrok' bralcem ponuja zvrhan pehar zavzetega spogledovanja z besedo in njeno skrivnostno močjo. Ponuja nam drobne bisere življenja, ki jih številni ne opazijo.*

Kratke, izbrušene zgodbe, odbrani dogodki in odkruški vsakdanjega bivanja zastavljajo tam, kjer drugi ponavadi ne vidijo nič posebnega. In vendar! Iz velikih, mogočnih kvadrov je 'lahko' zidati daleč naokoli vidne babilonske stolpe. Neizmerno teže pa je iz pisanih, a drobnih, neznatnih kamenčkov življenja in nehanja ustvarjati filigranske dragotine, ki – če pošteno preudariš – ne zaostajajo dosti za velikimi umetninami.

Ja, vem, vse je treba jemati cum grano salis, tudi pohvale, kakršna je tale. Na koncu pa vendarle velja, da gre za bisere, ki so očem in srcem različno blizu. Do nas prihajajo skozi 'individualna' sita, občutke in ocene. Pri vseh pa največ šteje, da v njih gostoli tisti slavec, ki mu je Bog grlo ustvaril. Nič zato, če ga številni ne bodo slišali ali se bodo nanj požvižgali. Vrednost lepega petja ni odvisna od števila ušes, ki ga poslušajo, občudujejo in vzljubijo, je pač vrednota sama po sebi. In nekaj podobnega nam ponujajo jezik, metaforika in nevsiljiva modrost Jarčevega pisanja, ki je pristen odsev slovenske majevtike ali vzgojnega procesa.

Slovenci ne ustvarjamo v zamahih kakšnega Dostojevskega ali Tolstoja. Nimamo takšnega zanosa in genija, ki bi odseval prostranstva velike matke Rusije. Smo pa (ali bi vsaj morali biti) odsevniki tistega raja pod Triglavom, ki v svojem mikrokozmosu v ničemer ne zaostaja za velikim svetom.

Gospod Janko zna ujeti trenutke in jih tako opisati, kakor mu je Bog pisalo urezal. Zato njihovi liki živijo tudi po tistem, ko knjigo odložiš. Spremljajo te, s teboj rastejo in zorijo ter s tem krepijo tvojo človeško in duhovno rast.

Vidi se – to moram posebej poudariti – da je avtor izkušen vzgojitelj, ki je mladim tako služil z besedo in zgledom, da so tudi sami prisluhnili njegovi modrosti: slutnjam, mislim in spodbudam. Zato imata obe knjigi tudi 'vzgojno moč'. Bralca ne pustita ravnodušnega, bognedaj mlačnega – temveč ga spodbujata in opogumljata.

Moč njegove besede vzpostavlja in krepi vezi z bralcem ter v njem vžiga ognje navdušenja, celo posnemanja. Ko ni tako, dela občemijo na nočnih omaricah in se slednjič preselijo na knjižne police, kjer samevajo ves preostanek zemskega veka.

Iskrene čestitke v upanju na tretje nadaljevanje, na izbrane portrete sopotnikov. To mu ne bo težko, saj zna, dokler je poln energije, iz vsega, kar je doživel, urezati kamen, splesti zgodbo.«

»Kadar se je dogodilo kaj prav posebno zanimivega, sem si dejal: »To bom nekoč zapisal.« To svojo željo sem uresničil čez slabih petnajst let. Ko sem se nekega dne s fičkom že skoraj pripeljal do doma, sem na mostu dohitel starejšo gospo, ki je, opirajoč se na palico, s težavo naredila vsak korak. Ustavil sem se in jo povabil v avto. Kratek klepet me je tako nagovoril, da sem ga zapisal in poslal na uredništvo Ognjišča. Zgodba je bila objavljena marca 1969. Tedaj si še nisem predstavljal, da jih bo sledilo še veliko. Dogajanja okoli mene in tista, zapisana v spominu, so se vedno pogosteje spreminjala v besede, stavke in zgodbe. Kar čutil sem, da nekaterih stvari ne morem zadržati zase. Prelivala so se na papir takšna, kot so se zgodila. Nič kaj veliko ni bilo potrebno dodati ali odvzeti.«

(Janko Jarc, Marija na kolencah: Sprehod skozi leta, str. 7)

Boža Krakar Vogel

Didaktika književnosti pri pouku slovenščine

Ljubljana: Rokus Klett, 2020
308 strani, cena: 28,50 €

Didaktika književnosti pri pouku slovenščine je edinstven priročnik, ki sistematično podaja razlago in argumentacijo temeljnih književnodidaktičnih tem. Namenjen je učiteljem, ki poučujejo književnost na predmetni stopnji osnovne šole in v vseh programih srednjih šol, študentom, piscem učnih gradiv in učnih načrtov, svetovalcem in raziskovalcem.

Teoretični del obravnava književnodidaktična vprašanja, ki so izhodišče za delovanje v praksi (npr. katere kompetence potrebuje učitelj, kateri so cilji književnega pouka, kako izbrati vsebine in metode pri pouku, kakšno je preverjanje oz. ocenjevanje). Drugi del vsebuje učiteljeve priprave in nekaj metodičnih modelov za obravnavo zahtevnejših vsebin. V tretjem delu najdemo članke o razvoju sodobne didaktike književnosti kot znanstvenoraziskovalne discipline.

Lidija Golc

Kakor roke v objem
Wie Hände zur Umarmung

Celovec: Mohorjeva, 2020
166 strani, cena: 19,90 €

Lidija Golc

Novakoronavirusnice
Newcoronaviruslings

Ljubljana: Buča, 2020
88 strani, cena: 14,70 €

V knjižicah, zbirkah pesmi, nas avtorica razvaja s svojim čutom za ritmičnost in zvočnost, za besedo, naravo, družbo, za človeka in za presežno. Povabi nas v utrinke svojega življenja ter v nas zbudi razmišljanje, nam včasih potrka na vest in nas spodbuja k polnemu, bogatemu življenju. V prvi knjigi so pesmi tudi v nemščini, v drugi pa v angleščini.

Jasna Vešligaj - Damiš (ured.)

Pridobljene možganske poškodbe

Maribor: Center Naprej;
Kranj: Center Korak, 2020
260 strani, cena: 46,00 €

Težka možganska poškodba in njene posledice onemogočijo uresničenje zastavljenih življenjskih ciljev posameznika, skrb za dostojno življenje pa prepogosto ostane izključno na ramenih svojcev.

V obsežni knjigi avtorji na osnovi strokovnega znanja in dolgoletnih izkušenj temeljito obravnavajo omenjeno problematiko ter podajajo pomembno podlago za nadaljnje delo na tem področju. V prvem delu sta opisana ozadje in razvoj standardov in smernic (proces oblikovanja smernic in izhodišča, npr. opredelitve, epidemiologija, posledice pridobljene možganske poškodbe, glavne faze rehabilitacije, proces okrevanja). V drugem delu so opisane smernice rehabilitacije (organizacija storitev dolgotrajne rehabilitacije, proces rehabilitacije, področja rehabilitacije in rehabilitacijske intervencije, pomembni procesi in dejavniki v rehabilitaciji ter podpoglavje o potrebah po nadaljnjem raziskovanju področja).

Bogdan Herman, Marko Pavliha

Mala šola retorike II

Ljubljana: Lexpera,
GV Založba, 2020
215 strani, cena: 29,40 €

Priročnik, ki je glede na prvo izdajo obogaten, je razdeljen na dva dela.

V prvem je nekaj dopolnitev prvotnega besedila, drugi del pa je nov, a se vsebinsko navezuje na prvega. Drugi del obravnava doživljajsko prenašanje sporočil, pojasni nam, kako na nas vplivajo politiki, nas povabi v razmislek, kako pridobiti prijatelje, seznani nas z naukom o optimalni popolnosti, problemom anonimk in skrb zbujajočim stopnjevanjem nespodobnega komuniciranja, ki mu je dodana analiza treh primerov iz nedavne prakse.

Bralec bo spoznal značilnosti celostne retorike, ovrednotil svoje komunikacijske kompetence, se naučil abecede mimike, drže, gibanja in dihanja ter morda ponovno premislil o pomenu čustev v govorništvu, svojem slogu, prepričljivosti, retoričnih modelih in obrazcih, bontonu, pravopisu in kulturi pravnega izražanja, cinizmu in humorju ter osebnem dostojanstvu govornika.

Upravni odbor DKPS

20. marca 2021 je potekala redna letna skupščina Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS), ki je bila letos tudi volilna. Izvolili smo nove organe društva (upravni odbor, strokovni svet, nadzorni odbor, častno razsodišče) in delegate v Svet SIESC. V nadaljevanju lahko spoznate člane novega upravnega odbora DKPS.

Marija Žabjek,
predsednica DKPS

Kljub želji, da bi bila učiteljica, je bil začetek moje poti drugačen. Po srednji ekonomski šoli sem zaključila študij na *Ekonomski fakulteti* v Ljubljani in se zaposlila v elektronskem računalniškem centru v Ljubljanski banki. Po petih letih sem svoje delo nadaljevala v združenem trgovskem podjetju na področju analize in načrtovanja. Po treh letih dela v gospodarstvu sem stopila na pot vzgoje in izobraževanja, najprej na *Delavski univerzi Boris Kidrič* v Ljubljani kot vodja oddelka za izobraževanje odraslih, zatem pa na *Ekonomski srednji šoli* v Ljubljani. Tam sem delala kot učiteljica poslovne matematike, pomočnica ravnateljice, zaključila pa kot ravnateljica ene največjih srednjih šol v Sloveniji.

Kot župljanka župnije Dravlje sem imela priložnost, da sem se z društvom, ki je prvih šest let delovalo v tej župniji, srečala na samem začetku. Ves čas sem bila aktivno vključena v delo. Na začetku sem pomagala pri organizaciji posameznih dogodkov v društvu, predstavljanju dela društva v medijih, novembra leta 1993 pa sem prevzela vodenje društva kot predsednica. S presledkom treh let in pol je v marcu letos minilo 24 let, odkar je moja odgovornost vodenje društva in to, da s sodelavci v upravnem odboru ter drugih organih društva na področju vzgoje in izobraževanja opravljamo pomembno delo.

Matevž Vidmar,
podpredsednik DKPS

Leta 2013 sem diplomiral na *Teološki fakulteti* z diplomskim delom *Vprašanje svobode v delu Bratje Karamazovi Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega*. Že v srednješolskem obdobju sem bil dejaven na področju pastorale, od leta 2010 pa sem bil katehet v več župnijah. Najprej sem bil zaposlen kot katehet preko *Nadškofije Ljubljana*, nato pa v nadškofovem kabinetu. Od leta 2018 sem direktor *Rahelinega vrtca – hiše otrok Montessori.* Sem tudi podpredsednik in član UO DKPS ter član UO *Društva katoliških vrtcev* in *Združenja zasebnih vrtcev Slovenije.* V prostem času pa sem pisec, kitarist in bloger na klatezevaklop.blogspot.com.

Prvi stik z DKPS sem našel na duhovnih vajah v Ilirski Bistrici in nato v skupini *Bodoči pedagogi.* Preko različnih pričevanj starejših pedagogov sem postal tudi član DKPS.

Marija Šušteršič,
tajnica DKPS

Za pedagoški poklic sem se odločila že v osnovni šoli, zato sem se vpisala na pedagoško gimnazijo in nadaljevala študij na pedagoški smeri matematike na *Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo.* Vse svoje delovno obdobje, 41 let, sem 'oddelala' v šolstvu kot učiteljica matematike, pomočnica ravnatelja in zadnjih 23 let kot ravnateljica srednje strokovne šole. Letos sem se upokojila. Pedagoški poklic me je izpopolnjeval, zato sem rada hodila na delo in ga z veseljem opravljala. Pred 16 leti sem z DKPS in p. Vilijem Lovšetom romala po Ignacijevih stopinjah. Tako sem spoznala društvo in se takoj včlanila vanj. Društvo mi je s svojimi dejavnostmi dajalo in mi še daje oporo v mojem poklicnem in vsakdanjem življenju.

p. Silvo Šinkovec,
duhovni asistent DKPS

Takoj po novi maši so učitelji odkrili, da spadam k njim, ker sem pred tem končal študij specialne pedagogike na *Pedagoški akademiji* v Ljubljani, smer 'duševno prizadeti otroci' in 'motnje vedenja in osebnosti'. Povabilo k sodelovanju sem z veseljem sprejel, saj sem čutil, da sem del vzgojno-izobraževalnega sistema. Moje delo je bilo predvsem duhovno, zato vsa leta vodim duhovne vaje za učitelje, duhovne obnove, mnoge sem v teh letih duhovno spremljal. Moje stalno delo je tudi priprava odraslih na zakramente. V vseh teh letih so se zvrstila mnoga predavanja o duhovnih temah. Hvaležen sem Bogu, da sem lahko blizu ljudem, ki leta in leta posvečajo svoj čas otrokom in mladim. Poleg duhovnega dela sem opravljal tudi 'strokovno delo', predvsem preko seminarjev (osebni dnevnik, o samospoštovanju, čustveni pismenosti, etični razsežnosti učiteljevega dela, vzgojnem načrtu ipd.). Zdi se mi, da je bilo zelo pomembno delo tudi spodbujanje šol za starše. Včasih sem imel na leto do 100 predavanj za starše. Ves čas pa smo z vodstvom razmišljali, kako povezovati verne učitelje, da ne bi ostali vsak za sebe in sami sredi mnogih obveznosti, ampak bi ustvarjali skupnost. Deliti si vizijo strokovnega dela, vrednote in vero je pomemben vidik življenja. Marsikaj od tega smo že ustvarili, marsikaj pa še bomo, če Bog da. Zadnja leta smo veliko molili: za domovino vsak mesec v stolnici v Ljubljani, vsak ponedeljek zvečer, na tečajih molitve in meditacije, v času korone pa smo bili vsako jutro ob 7.30 preko FB povezani v molitvi za zdravstveno osebje in vsak večer na osebnem FB za mnoge namene. Ustvarjamo Cerkev, ki moli.

Mirjana Furlan

Živim v Kočevju, kraju, ki je za mnoge Slovence 'Bogu za hrbtom' in ga poznajo le po medvedih. V tem kraju sem rojena in sem mu ostala zvesta. Tu sem obiskovala osnovno šolo in gimnazijo, po končanem študiju na ljubljanski *Filozofski fakulteti* pa sem se zaposlila na kočevski gimnaziji kot profesorica slovenskega jezika in primerjalne književnosti. Na njej sem poučevala do odhoda v pokoj l. 2015.

Izhajam iz verne družine, zato me vera spremlja na moji življenjski poti kot najpomembnejši smerokaz. Ker pa je naše mesto močno 'rdeče' obarvano, sem bila zaradi svojega verskega nazora zaznamovana in temu primerno ostala na robu.

Ko se je začelo gibanje za samostojno Slovenijo, sem se tudi sama vključila v politično življenje in se pridružila krščanskim demokratom, čez nekaj let pa sem postala tudi članica DKPS OS Zahodna Dolenjska. Potrebo po včlanitvi v tako društvo sem

začutila predvsem zato, ker sem na svojem delovnem mestu videla, kako se učitelji bojijo pokazati svojo krščansko držo ne le v razredu, ampak tudi pred kolegi v zbornici. Sprva sem delo v društvu bolj opazovala in spoznavala, kasneje pa sem že dobila nekaj zadolžitev. Sedaj sem že tretji mandat predsednica naše območne skupnosti in članica upravnega odbora DKPS. Tretji mandat sem tudi članica komisije za podelitev Slomškovega priznanja.

Barbara Kavčnik

Moja pedagoška pot se je začela že zelo zgodaj. Kot najstarejša od štirih sester sem bila pri igri z njimi, z bratrancema in sosedom 'učiteljica'. V srednješolskih letih sem se s pedagoškim delom srečevala v času poletnih počitnic, znotraj programov oratorija. Vključila sem se v vseslovensko koordinacijo oratorijskih tednov na Rakovniku v Ljubljani, kjer sem strokovno poglobila svoje znanje s področja pedagogike igre ob 'guruju' Rafu Pinosi. Odločila sem se za univerzitetni študij pedagogike na *Filozofski fakulteti.* Študij sem zaključila pod mentorstvom dr. Robija Krofliča z diplomskim delom *Pedagoška vrednost video iger.* Od leta 2000 sem za animatorje, študente, učitelje, starše izvedla več kot 40 izobraževanj, interaktivnih delavnic o pomenu igre in njenem razvoju (tudi na področju računalniških iger). Štiri leta sem bila zaposlena v *Salezijanskem mladinskem centru* na Kodeljevem. Zadnji dve leti delam kot učiteljica dodatne strokovne pomoči v *OŠ Preska.* Med študijem sem prišla v stik z DKPS in seveda tudi s p. Silvom. Ko sem spoznavala društvo, njegovo delo in širino, sem vedela, da se bom nekoč pridružila društvu.

Tina Klinkon

Po poklicu sem socialna pedagoginja, po srcu ljubiteljica pristnih medčloveških odnosov, narave in dobre kave. Z društvom sem začela sodelovati na začetku študijske poti kot članica skupine *Bodoči pedagogi* in prostovoljka v programu prostovoljnega dela *Človek za druge.* Kasneje sem bila dve leti mentorica prostovoljcem, kar je bila zame bogata in dragocena izkušnja. Sodelovanje z DKPS me osebno, strokovno in duhovno bogati. Srečevanje in povezanost s podobno mislečimi sta mi v oporo in me opogumljata pri pedagoškem delu in v osebnem življenju. Ob tej priložnosti vabim vse mlade nadobudne pedagoge, da se včlanijo v društvo ter s svojimi idejami in mladostnim zanosom prispevajo delček k skupnosti katoliških pedagogov.

Jasna Korbar

Sem mati treh otrok (Jerneja, Matica in Ane). Živimo v Trebnjem. Kemijsko znanje, ki sem ga pridobila na fakulteti, zdaj posredujem dijakom v srednji šoli. Takoj po končanem študiju sem začutila, da je moje poslanstvo biti učitelj. Samo kemijska znanja mi niso zadoščala za uspešno delo učitelja, zato sem nabirala znanje tudi s področja TI in NLP. Pomembno so me sooblikovale številne generacije dijakov, ki so z mano delile svoje skrbi in stiske, pa tudi veselje in uspehe. Življenjska preizkušnja ob spopadu s hudo boleznijo v družini je v meni utrdila spoznanje o vrednosti človeškega življenja in hvaležnost za dar ozdravitve. Svoje izkušnje sem kot prostovoljka društva *Jonatan Prijatelj – društva staršev obolelih za rakom* delila s starši, ki so se znašli na podobni poti.

Ker želim v polnosti živeti svoje poklicno poslanstvo in svojo vero, je članstvo v DKPS zame samoumevna izbira. Srečanja z enako mislečimi pedagogi in duhovno vodstvo patra dr. Silva Šinkovca mi omogočajo strokovno in osebno rast. Člani društva z Jezusom gradimo slovensko šolo in z Njegovimi vrednotami prenavljamo družbo ter si med seboj pomagamo in se podpiramo.

Dragica Motik

Vedno rečem, da imam najlepši poklic. Kot študentka geografije in zgodovine na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani sem imela priložnost sodelovati na terenskih vajah v severni Nemčiji. Z nemškimi kolegi smo leta 1973 anketirali priseljence iz takratne Jugoslavije. To družboslovno-geografsko področje me je usodno zaznamovalo. Pozneje sem se na različne načine vračala k skupini ljudi, povezanimi s pri/pre/izseljevanjem. Po zaključku študija sem poučevala na osnovni in srednji šoli. Največ službenih let sem delovala na področju dopolnilnega pouka slovenščine v tujini. Pet let sem bila učiteljica dopolnilnega pouka v Nemčiji, nato pa več kot dvajset let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine za Slovence po svetu (zdomstvo in izseljenstvo). Poklicno kariero sem zaključila kot učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine na Hrvaškem. Vse moje poklicno delovanje sem čutila kot poslanstvo.

Z DKPS sem v vsebinskem stiku veliko let, najprej sem bila bralka revije Vzgoja kot svetovalka na ZRSŠ. Občasno sem napisala tudi kakšen strokovni prispevek za revijo. Priporočala sem jo pedagoškim delavcem in staršem. Od leta 2015 z navdušenjem aktivno sodelujem v društvu. Delovni in prijateljski stiki s kolegi/-cami mi veliko pomenijo, veliko pridobivam na različnih področjih, tudi na duhovnem, drugim pa lahko posredujem svoja spoznanja, znanja in veščine. Življenje je prepleteno iz obojega. Veselim se uspehov društva. Sodelavci so zelo prijetna skupina dobronamernih in razmišljajočih posameznikov.

Ivo Branimir Piry

Kljub mojemu poklicu, sem profesor geografije in zgodovine, mag., nisem nikoli poučeval v šoli. Poklicna pot me je vodila od raziskovalca na *Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani,* svetovalca na *Zavodu RS za družbeno planiranje* do različnih ministrstev v samostojni Sloveniji. Ves čas sem deloval na področju regionalnega razvoja in programov čezmejnega sodelovanja v EU. Bil sem odgovoren za ustanovitev *Agencije za regionalni razvoj RS* in njen prvi direktor. Poklicno pot sem sklenil kot diplomat na *Stalnem predstavništvu Republike Slovenije* v Bruslju.

Z dejavnostjo DKPS sem se prvič seznanil leta 1999 ob obiskovanju šole za starše, ki jo je na *Škofijski gimnaziji*, kamor je tedaj hodila starejša hčerka, vodil p. Silvo Šinkovec. Občasno sem prebiral tudi revijo *Vzgoja.* Te-

snejši stik z društvom sem stkal v času svetoletnega romanja v Rim in leto kasneje v San Giovanni Rotondo. Vključil sem se v molitveno povezavo, in ko se je pisarna društva preselila k Sv. Jakobu, ki je 'moja' župnija, me je p. Silvo povabil k sodelovanju v društvu, ki je ravno tedaj praznovalo 30. obletnico delovanja. Z občudovanjem sem spremljal slovesno skupščino in dosežke, ki so jih predstavljali ustanovitelji ter sodelavci društva, zato sem se z veseljem odzval povabilu. V teh kratkih treh letih sem poleg skrbi za molitveno povezavo sodeloval pri zasnovi in izvedbi mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države,* ki počasi poleg revije *Vzgoja* prerašča v enega od pomembnejših projektov društvene dejavnosti.

Peter Rozman

Sem Peter Rozman in prihajam iz 'najmlajšega slovenskega mesta' – Velenja. Po izobrazbi sem univerzitetni socialni delavec in sem od leta 2010 zaposlen v *Šolskem centru Velenje.* Po uspešnem zagovoru diplomske naloge *Ekologija medsebojnih odnosov med mladostniki* na *Fakulteti za socialno delo* sem se najprej zaposlil v *Državnem izpitnem centru* v Ljubljani, nato pa sem bil dve šolski leti vzgojitelj v *Vzgojnem zavodu* v Smledniku. Po študiju in nekajletnemu delu v Ljubljani sem se preselil nazaj v 'naše rudarsko mesto' in bil od leta 2010 v *Šolskem centru Velenje* zaposlen kot svetovalni delavec. Sedaj že četrto šolsko leto kot 'prvi med enakimi' vodim najmlajšo šolo našega *Šolskega centra, Šolo za strojništvo, geotehniko in okolje.*

Sem srečno poročen in oče dveh vrtčevskih otrok. V prostem času si vzamem čas za športne dejavnosti, že vse od srednje šole pa sem aktiven tudi v domači župniji. Kot srednješolec sem bil vključen v mladinsko pastoralo kot animator birmanskih skupin in gledališke skupine, ki je nekaj let delovala v naši župniji Velenje – Sv. Martin. Največ svojih talentov pa lahko še vedno 'dajem na razpolago' na koru naše župnijske cerkve, kot pevec mešanega župnijskega pevskega zbora *Martinčki* in kot organist v domači župniji. Sem tudi član *Župnijskega pastoralnega sveta.*

Revijo Vzgoja sem si na pobudo kolega mag. Albina Vrabiča večkrat izposodil v naši šolski knjižnici in jo z veseljem prebral. V vsaki številki je ne samo zanimiva, ampak tudi aktualna strokovna vsebina. S člani DKPS sem se prvič srečal pred leti pri Sv. Križu nad Belimi Vodami na letnem srečanju, aktivno pa sem sodeloval tudi na 2. mednarodni konferenci *Vzgoja za ljubezen do domovine in države.*

Imenovanje v upravni odbor DKPS sprejemam z najvišjo mero odgovornosti do vseh članov društva, podpornikov, sodelavcev in prijateljev društva, ki bo, v to sem prepričan, vse bolj prisotno v pedagoških krogih slovenskega in mednarodnega prostora. To si iskreno želim, enako želim tudi DKPS.

Teologija telesa in izzivi sodobnega časa

Večer z donom Damirjem Stojićem

Gost aprilskega večera DKPS je bil don Damir Stojić, zagrebški študentski kaplan. Predavatelj je izredno priljubljen med hrvaškimi študenti in izobraženci, njegova predavanja na spletu in v dvoranah spremlja široka publika. Zelo dobro pozna stranpoti uporabe interneta in njegove pasti, v katere zapadajo mladi in starejši, najpogosteje moški. Zaradi odkritega pogovora, spoštljivega pristopa in pomoči, ki jo zna ponuditi zasvojenim s spletno pornografijo, smo menili, da bi bil odličen tudi za naš društveni pedagoški večer.

Predavanja preko Zooma (22. 4. 2021) se je udeležilo 55 slušateljev. Don Stojić je s katehezami papeža Janeza Pavla II. razložil pomen in svetost telesa, ki ga je Bog izbral za tempelj Svetega Duha. Po svoji volji je človeka oblikoval kot moškega in žensko ter vsakemu določil vlogo. Povsem zmotno je misliti, da je Cerkev proti telesu, proti človeku in uživanju. Sveto pismo se začne in konča z zavezo – zakonom med Bogom in človekom, zato so danes tako močne težnje po uničevanju zakona ter uničevanju definicije in spolne identitete moškega in ženske.

Spregovoril je o vrsti laži v zvezi z zlorabo interneta in o spletni pornografiji. Trdi, da je kar 95 % moških obremenjenih s tem in da se sami iz krempljev te zasvojenosti zelo težko rešijo. Zato trdi, da je za rešitev možna le pot, po kateri človek sebi in Bogu najprej spregovori o tem, si prizna zasvojenost. Priznati si mora tudi, da potrebuje pomoč.

Drugi korak je temeljita sveta spoved. S tem svoje mračne skrivnosti izpostavi luči Jezusove ljubezni in odpuščanja. Nadaljnja pot vodi preko veliko molitve, predvsem rožnega venca, in to tudi v skupnostih, v skupinah za medsebojno pomoč. Mnogim pomaga tudi Marijina podoba, prilepljena na zaslon računalnika.

Don Stojić je odgovoril tudi na vrsto vprašanj slušateljev. Ob zaključku smo si obljubili medsebojno podporo v molitvi in še nadaljnjo povezanost.

Helena Kregar

Moji razmisleki

Koronski rožni venec

Nekaj več želim narediti Gospodu v čast in sv. Roku. Dva rožna venca. Malo, ampak več kot nič. Premalo za vse obupane, bolne, nerojene, umrle, za tiste brez dela … Premalo za župnijski rožni venec. Vsak dan zmolim litanije sv. Roka. Tolažeče so in bogate. Napisano je, da se je sveti Rok proti malodušju boril z usmiljenjem. Kaj bi to pomenilo?

Nekaj velikega. Usmiljenje lahko premaga obup. Usmiljenje do sebe lahko pomeni, da se sprejemam táko, kot sem, in sem si všeč, ker sem Božji otrok. Vadim usmiljenje do sebe in drugih. Pravzaprav se učim usmiljenja. Vadim usmiljenje do moža. Vadim ljubeče sprejemanje. Nikoli ni prepozno. Hvala, sv. Rok!

Večerna molitev

Gremo na obisk v mehkih copatih, z odprtim srcem. Dobro nam je, kadar gori svečka, če slišimo Njegov glas, pred spanjem goreče poprosimo za veliko namenov in se zahvalimo za številne darove in dobre ljudi. Naravnamo se na upanje in se potopimo v Božje naročje.

Sveta maša za domovino

Sveta maša za domovino je vedno veličastna, saj je darovana v naši edinstveni stolnici. Z nami so nadškof Šuštar, škof Uran in mnogi nebeščani, ki se veselijo naše zvestobe. Orgle spet donijo, ljudje poklekajo na klečalnik in desetke se vrstijo. Usmili se nas, ljubi Bog, in nam ohrani domovino!

Sveti Jurij

23. april 2021. Kolena grizemo v grajski hrib. Pred nami jezdi sveti Jurij. Veličasten je. Njegova sulica se iskri. Pozdravljen, zmagovalec nad zlom! Sledimo ti tudi mi, čisti in umiti v molitvi. Iskrimo se kot biseri jutranje rose, kot dragulji kraljeve krone. Hvala ti, junak. S sulico zadržuješ zlo, da ne pobegne izpod osti. Vsi zmaji so majhne plišaste igračke, primerne za v peč.

Magda Jarc

Koledar Vzgoja 2021/2022 v prednaročilu

Vsem, ki boste naročili **nov koledar Vzgoja do 31. 7. 2021**, podarjamo poštnino. Naročila: 01/43-83-983, https://www.dkps.si/prodaja/koledar-vzgoja.

Slomškov dan

Tradicionalno srečanje vseh, ki vzgajamo, bo na **Ponikvi** v soboto, **25. 9. 2021.**

Duhovnost

Šola molitve in meditacije

Iz svoje izkušnje molitve se učimo, kdaj in kako moliti, za kaj moliti, katere telesne drže lahko uporabljamo pri molitvi, katere osnovne vrste molitve uporabljamo, kako moliti s Svetim pismom. Vadimo tudi osredotočenost, uporabo domišljije pri molitvi in kontemplativno molitev. Vodi nas zaupanje, da je moč molitve neizmerna.
Ilirska Bistrica, 29. 7.–1. 8. 2021
Vodi: p. Silvo Šinkovec s sodelavci
Informacije in prijave: 041 916 137, silvo.sinkovec@rkc.si

Duhovne vaje v tišini

Če želite nekaj dni preživeti v tišini z Bogom, vas vabimo na duhovne vaje v tišini za pedagoške delavce. Vsak dan so podana navodila za osebno delo, na programu so skupna jutranja in večerna molitev ter sveta maša. Udeleženci imajo priložnost za pogovor z voditeljem ter za sprehode v naravo.
1. termin: Nazarje, 20.–25. 7. 2021
2. termin: Ilirska Bistrica, 3.–8. 8. 2021
Vodi: p. Silvo Šinkovec s sodelavci
Informacije in prijave: 041 916 137, silvo.sinkovec@rkc.si

Duhovni dnevi

Povabljeni na duhovne dneve v Ilirski Bistrici, kjer bomo v prijetnem ambientu razmišljali, se pogovarjali in molili o temi z naslovom: Ogledalo, povej mi. Naš cilj bo, da pogledamo vase, se ustavimo, slišimo, kaj se v nas dogaja, kaj nas spremlja in vodi in imamo dobro odskočno desko za naprej. Osebna razmišljanja, pogovori in Božja beseda bodo vzgibi za razglabljanje in veselje nad lastno podobo.
Ilirska Bistrica, 20.–22. 8. 2021
Vodi: p. Beno Lavrih
Informacije in prijave: 041 264 800, beno.lavrih@rkc.si

Seminarji 2021/2022

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog Katis 2021/2022

Vpliv zaslonov na možgane otrok (NOVO)

Izvedba: 8 ur, 2. 10. 2021
Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar, Tatjana Jakovljević

Prepričajmo v minuti (NOVO)*

Izvedba: 8 ur, 6. in 8. 10. 2021
Izvaja: mag. Hedvika Dermol Hvala

Brain Gym® v vsakdanjem življenju (NOVO)

Izvedba: 4 ure, 12. 10. 2021
Izvaja: Marjeta Krejči Hrastar

Podpora staršem pri učenju – pomemben korak k samostojnosti otroka*

Izvedba: 8 ur, 16. 10. 2021
Izvajata: Dragica Motik, Irma Veljić

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*

Izvedba: 8 ur, 23. 10. 2021
Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar, Tatjana Jakovljević

Nevrotaktilna integracija - obnovitveni seminar

Izvedba: 4 ure, 26. 10. 2021
Izvaja: Marjeta Krejči Hrastar

Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih*

Izvedba: 8 ur, 6. 11. 2021
Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar, Tatjana Jakovljević

Učinkovito govorno nastopanje*

Izvedba: 8 ur, 13. 11. 2021
Izvaja: mag. Hedvika Dermol Hvala

Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto*

3. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države
Izvedba: 8 ur, 20. 11. 2021

Ravnanje strokovnih delavcev kriznih situacijah (NOVO)*

Izvedba: 8 ur, 11. 12. 2021
Izvaja: Julija Pelc

Osebni dnevnik*

Izvedba: 32 ur, Ljubljana:
1. del: 14.–16. 1. 2022
2. del: 4.–6. 2. 2022
Izvaja: dr. Silvo Šinkovec

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci*

Izvedba: 8 ur, 29. 1. 2022
Izvaja: Julija Pelc

Učitelji, učenci, starši – ustvarjanje sodelujočega odnosa*

Izvedba: 8 ur, 12. 2. 2022
Izvajata: Dragica Motik, Irma Veljić

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj*

Izvedba: 8 ur, 19. 2. 2022
Izvaja: Marjeta Krejči Hrastar

Strokovnost in srčnost soustvarjata šolsko kulturo*

Izvedba: 8 ur, 5. 3. 2022
Izvajata: Dragica Motik, Irma Veljić

Medkulturni dialog v šoli*

Izvedba: 8 ur, 2. 4. 2022
Izvajajo: Sara Bevc Jonan, Dragica Motik, Irma Veljić

Umetnost približati na svež način: kako klasično glasbo vzljubi otrok, mladostnik, pedagog*

Izvedba: 8 ur, 9. 4. 2022
Izvajata: Dalibor Miklavčič, Matjaž Barbo

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbore in zaključene skupine. Podrobnejši podatki so objavljeni na naši spletni strani.

Informacije in prijave:
Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)
Rožna ulica 2
1000 Ljubljana
01/43 83 983
dkps.seminarji@gmail.com
http://www.dkps.si

doc. dr. Vanja Kiswarday

Študentski inovativni projekt za družbeno korist – sodelovalno poučevanje v prvi triadi

V okviru projekta so študentje študijskih programov *Univerze na Primorskem* pod mentorstvom doc. dr. Vanje Kiswarday na *OŠ Jožeta Moškriča* izvedli sodelovalno poučevanje, v katerega je bilo vključenih šest oddelkov prve triade.

Namen projekta je bil preizkusiti model, ki se po mnenju številnih raziskovalcev sodobne inkluzivne šole kaže kot učinkovit pristop k poučevanju v inkluzivnih oddelkih, za katere je značilna precejšnja heterogenost potreb otrok. Cilj je bil preizkusiti značilnosti različnih oblik sodelovalnega poučevanja in ustvarjati čim bolj inkluzivno klimo s poudarkom na sodelovalnem poučevanju in učenju, ki temelji na aktivni udeležbi in individualiziranem spodbujanju učenja vsakega otroka.

To je bila neprecenljiva izkušnja za študente, učitelje in šolarje. Študentje so veliko doprinesli tudi k zapolnjevanju vrzeli in različnih drugih potreb, ki so nastale v času šolanja na daljavo, saj so bile možnosti za kakovostno učenje doma zelo različne. Študentje so, da bi zapolnili nastale vrzeli v znanju, potrebovali še več dodatne strokovne in učne pomoči.

Sodelujoče učiteljice so sodelovalno poučevanje s študenti ocenile kot primer dobre inkluzivne prakse, saj je bila omogočena pestrejša izvedba pouka, večja dinamičnost, predvsem pa je bilo dragoceno to, da so imeli lahko učenci več pozornosti in več priložnosti za aktivno sodelovanje. Več o projektu je dostopno na: https://e.pef.upr.si/course/view.php?id=1416

Summary

The *Focus Theme* of the 90th Issue of the *Vzgoja* magazine is A reflection on distance learning, which we have been pushed into because of the Covid-19 epidemic. Andrej Flogie writes about various aspects and factors of distance learning and offers a reflection on the challenges ahead. Roman Globokar writes about integrity in research at the time of the coronavirus and presents the results of extensive research among high school and university students and teachers on the subject. Matej Purger presents the 'Integrity' project, in which the Faculty of Theology of the University of Ljubljana participates in an international consortium of 11 partner organizations from 9 European countries. Within the project, they examine established research practices and prepare educational programmes for pupils, students and doctoral candidates in order to train young people for responsibility in research work. Brigita Hočevar outdraws her work as a kindergarten teacher during the Covid-19 epidemic. Sara Pahor and Nana Hočevar present the results of a research on distance learning conducted among students. In his article, Anton Meden presents the results of a survey conducted by the Association of Parents' Councils of Slovenia among parents of distance-learning children. Neža Miklič recorded her experience of distance learning as a mother and as a lecturer at the Police College at the Police Academy.

In *Our Interview,* Silvo Šinkovec talked to dr. Simona Kustec, Minister of Education, Science and Sport. They mainly discussed her guidelines during the ministry as well as the organization and challenges of education during the epidemic.

In the *Teachers section,* Ivo Branimir Piry presents the life and work of Anton Tomaž Linhart, a Slovene poet, historian, writer, playwright and teacher. The first of the three parts of the article on Christian Slovenism and patriotism in Slovene schools is published below; this time's topic is patriotism as the soul and heart of the nation, which must be nurtured at an early age and in the right way.

In the section *Educational Plan*, Vesna Jarh writes about education in kindergarten and the parents' approach to education. She highlights some important mistakes that can complicate the educational process.

In the *Parents* section, Anton Meden writes about the authority of the teacher in the eyes of the parent; he continues the article from the previous two issues and emphasizes the importance of the teacher's approach to working with parents and children. Tamara Cer writes about the development of emotions in children, from birth onwards. She also focuses on some of the more important emotions. Karmen Kranjec Klopčič presents her way of teaching literacy to the youngest pupils in primary school. She explains the development of writing with examples - from a stroke to a calligraphy. Petra Boh writes about dementia, which is experienced by an increasing number of elderly people. It is important for coexistence that the younger generations also know the problem and deal with it properly, and that they also teach children about it.

In *Fields of Education*, dr. Milček Komelj presents the work of the painter Štefan Planinc, whose work adorns the cover of the magazine. This is a painting entitled Chaos (1988). Petra Žnidar presents the life and work of blind and partially sighted children, their problems and opportunities, and how one can help them. Samantha Orgolič writes about student work, which some students are forced to do in order to pay for their schooling and living expenses. The author draws attention to the stress and other consequences that such work can cause.

In the *Spiritual Challenge* section, Damjana Pipan presents her pilgrimage Camino Ignaciano; she walked one of the routes in Spain, which is 658 kilometers long.

In the *Experience* section, Tilka Jakob writes about how to bring the cultural heritage of a hometown closer to children. She presents a project carried out at the Vitanje Primary School as part of the European Cultural Heritage Days. Klemen Hameršak writes about his experience of pedagogical practice in Klagenfurt, where he, besides new colleagues, also learned about the system and peculiarities of teaching in the school there.

In the *Reading Tip* section, we present some good books in the field of education that will help parents as well as school and kindergarten teachers and students.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

T-2 ♥ življenje prižiga lučke v slovenskih porodnišnicah

V družbi T-2 smo 14. maja 2021 v okviru projekta T-2 ♥ življenje postojnski porodnišnici kot prvi v Sloveniji predali najnovejšo napravo za fototerapijo novorojenčkov. Slovesna predaja naprave je potekala na lokaciji Bolnišnice za ženske bolezni in porodništvo, kjer ima sedež tudi društvo za izboljšanje pogojev rojstva zdravih otrok Slojenčki. Z najsodobnejšo fotolučko BL70, prvo tovrstno v Sloveniji, bodo lahko v Postojni oskrbeli novorojenčke z zlatenico in poskrbeli za njihovo nadaljnje uspešno zdravljenje, družba T-2 pa bo najsodobnejše naprave za fototerapijo, ki so pravkar prišle na evropski trg, v naslednjih mesecih predala tudi drugim slovenskim porodnišnicam.

V postojnski bolnišnici za ženske bolezni in porodništvo se vsako leto rodi 1.500 novorojenčkov. Nosečnice in porodnice v Postojno prihajajo iz vse Slovenije, saj cenijo visoko strokovnost in pozornost zdravstvenega osebja, ki skrbno bedi nad njihovo kakovostno obravnavo. Dobrodelna akcija, ki jo s podporo T-2 letos izvaja društvo Slojenčki na čelu s predsednico Natašo Tul Mandić, poteka na območju vse Slovenije. Kot poudarja ugledna ginekologinja in porodničarka, fototerapijo danes potrebuje okoli 15 % vseh novorojenčkov, ki se letno rodijo v Sloveniji in pri katerih se v prvih dneh življenja pojavi srednje težka ali težka oblika zlatenice. Tovrstno zdravljenje pri nas tako potrebuje okoli 3000 otrok, pri katerih bi lahko brez zdravljenja bilirubin povzročil trajno okvaro možganov in invalidnost.

Najsodobnejša naprava za fototerapijo, ki smo jo v kompletu s senzorjem, kamero, zaščitnim pregrinjalom in stojalom podarili postojnski porodnišnici, je tehnološko zelo napredna in prijazna za uporabo. Fotolučka BL70 omogoča varno terapijo novorojenčkov s prilagajanjem doze in časa njihovega obsevanja, mamicam pa omogoča, da čas terapije ustavijo, ko otroka hranijo ali negujejo, med samo terapijo pa ga lahko opazujejo s kamero.

S takimi napravami za fototerapijo z zlatenico ogroženih novorojenčkov bomo v družbi T-2 v letošnjem letu v okviru projekta T-2 ♥ življenje oskrbeli še 13 slovenskih porodnišnic, skupna vrednost donacij za vseh 14 ustanov pa znaša 50.000 evrov. Dobrodelni projekt T-2 ♥ življenje s podporo naših poslovnih partnerjev sicer izvajamo že četrto leto zapored. V letih 2018, 2019 in 2020 smo reševalnim postajam v Mariboru, Ljubljani in Kopru predali tri reševalne motorje, letos pa ga z novim elanom nadaljujemo v slovenskih porodnišnicah. Naše aktivnosti so zdaj usmerjene v dobavo nujne zdravstvene opreme, saj ustanove, ki skrbijo za najranljivejše člane naše družbe, potrebujejo najsodobnejše naprave za zdravljenje novorojenčkov. Izziv k dobrodelnosti, ki z ljubeznijo do življenja novorojenčkom in njihovim staršem prinaša upanje k hitrejši in boljši zdravstveni oskrbi, so v okviru projekta T-2 ♥ življenje z navdušenjem sprejeli tudi naši naročniki in vsi zaposleni v T-2.

Naslednji predaji dveh fotolučk BL70 načrtujemo v mesecu juniju, tokrat na Gorenjskem, in sicer bosta tokrat namenjeni porodnišnicama v Kranju in na Jesenicah.

T-2 življenje

Zagotovimo novorojenčkom
varnejši prihod na svet.

T2 in Slojenčki
Nas potrebujejo!

Štefan Planinc, Kaos, 1988
mešana tehnika, platno, 150 x 165 cm, inv. št. ŠP 52
Iz zbirke Koroške galerije likovnih umetnosti.
Foto: Tomo Jeseničnik.